

<https://doi.org/10.18778/1644-857X.21.02.01>

ZBIGNIEW ANUSIK

UNIwersytet Łódzki / UNIVERSITY OF ŁÓDŹ

 <https://orcid.org/0000-0002-5483-4970>

Podział dawnego latyfundium kasztelana krakowskiego Spytka Wawrzyńca Jordana (1518–1568) w 1597 roku. Studium z dziejów młodszej gałęzi rodziny Jordanów herbu Trąby

ABSTRACT

The division of the former latifundium of the castellan of Kraków Spytke Wawrzyniec Jordan (1518–1568) in 1597. A study from the history of the younger branch of the Jordan family, Trąby coat of arms

The article is devoted to the history of the Jordan family Trąby coat of arms from the 14th to the 16th century. Particular attention was paid to the achievements of the castellan of Wojnicz Mikołaj (1467–1521) and his son, the castellan of Kraków Spytke Wawrzyniec (1518–1568). Mikołaj was a close associate of kings Alexander and Sigismund I. Under their reign, he made a great career, becoming one of the magnates of Małopolska. Spytke Wawrzyniec, a trusted advisor to Sigismund August, who became the first secular senator – the castellan of Kraków, achieved even more. He was one of the most important people in the state of the last Jagiellonian in the fifties and the sixties of the 16th century. Both Jordans, father and son, possessed numerous royal lands. However, they also had extensive private landed estates. The latifundium of Spytke Wawrzyniec Jordan included 4 towns and over 85 villages and was comparable to the property of the old magnates families – Tarnowski and Tęczyński. The castellan of Kraków, however, did not leave a male heir, and his property was divided in 1597 between his three living daughters and the heirs of two other, then deceased daughters. The study presents the participants and the conditions of the division made in 1597. The further fate of each of the heirs and the history of the estates taken by them until the mid-17th century was discussed. With a death of Anna Sieniawska, the widow

Received: 2022-08-05. Verified: 2022-08-05. Revised: 2022-08-29. Accepted: 2022-09-19

© by the author, licensee University of Lodz – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

of Spytek Wawrzyniec Jordan, the Jordan family disappeared from the ranks of Małopolska magnates. On the other hand, the landed estates accumulated by its most outstanding representative, castellan of Kraków Spytek Wawrzyniec, through his daughters and grandchildren, passed into hands of the Ligeza, Skotnicki, Zebrzydowski, Orzelski, Przerembski, Tarło and Zborowski families. Some of these estates remained in the possession of his descendants for a long time, while others were transferred to foreign hands.

Keywords: Spytek Wawrzyniec Jordan, Trąby coat of arms, the younger branch of Jordan family, Polish nobility, land property, Kingdom of Poland in 16th century descendants of Spytek Wawrzyniec Jordan in 16th and 17th century, genealogy

STRESZCZENIE

Artykuł poświęcony jest dziejom rodziny Jordanów h. Trąby od XIV do XVI w. Szczególną uwagę zwrócono na dokonania kasztelana wojnickiego Mikołaja (1467–1521) i jego syna, kasztelana krakowskiego Spytka Wawrzyńca (1518–1568). Mikołaj był bliskim współpracownikiem królów Aleksandra i Zygmunta I. Pod ich panowaniem zrobił wielką karierę, stając się jednym z małopolskich możnowładców. Jeszcze więcej osiągnął Spytek Wawrzyniec, zaufany doradca Zygmunta Augusta, który został pierwszym senatorem świeckim – kasztelanem krakowskim. Był on jednym z najważniejszych ludzi w państwie ostatniego Jagiellona w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XVI w. Obaj Jordanowie użytkowali liczne królewszczyzny. Mieli jednak również rozległe dobra prywatne. Latyfundium Spytka Wawrzyńca Jordana obejmowało 4 miasta i ponad 85 wsi i było porównywalne z dobrami starych rodów możnowładczych – Tarnowskich i Tęczyńskich. Kasztelan krakowski nie pozostawił jednak męskiego dziedzica, a jego dobra zostały podzielone w 1597 r. pomiędzy jego trzy żyjące córki i spadkobierców dwóch innych, nieżyjących już wtedy córek. W opracowaniu przedstawiono uczestników i warunki dokonanego wówczas podziału. Omówiono też dalsze losy każdego ze spadkobierców oraz dzieje objętych przez nich w 1597 r. majątków do połowy XVII w. Wraz ze śmiercią Anny Sieniawskiej, wdowy po Spytku Wawrzyńcu Jordanie, rodzina Jordanów zniknęła z szeregów małopolskiego możnowładztwa. Dobra zaś zgromadzone przez najwybitniejszego jej przedstawiciela, kasztelana krakowskiego Spytka Wawrzyńca poprzez jego córki i wnuki przeszły natomiast we władanie Ligezów, Skotnickich, Zebrzydowskich, Orzelskich, Przerembskich, Tarłów i Zborowskich. Część tych majątków pozostała na dłużej w posiadaniu jego potomków, część zaś trafiła w obce ręce.

Słowa kluczowe: Spytek Wawrzyniec Jordan herbu Trąby, młodsza gałąź rodziny Jordanów, polska szlachta, własność ziemska, Królestwo Polskie w XVI w., potomkowie Spytka Wawrzyńca Jordana w XVI i XVII w., genealogia

Znana, małopolska rodzina Jordanów h. Trąby, której przedstawicielem był tytułowy bohater niniejszego opracowania, wywodziła się od osiadłych w Wieliczce mieszczan po-

chodzenia niemieckiego. Jej protoplastą był Hynek, syn Wilhelma, mieszczanin i bachmistrz wielicki w latach 1334–1342, który na mocy przywileju Kazimierza Wielkiego z 11 listopada 1342 r. został pierwszym wójtem dziedzicznym w Myślenicach (ówcześnie i długo potem Myślimicach). Zmarły przed 1354 r. Hynek pozostawił po sobie trzech synów i jedną córkę. Najbardziej przedsiębiorczym z jego potomków okazał się średni syn Hanek (Hanko), odnotowywany w źródłach w latach 1354–1394. W roku 1364 w wyniku zawartej wtedy umowy podziałowej z młodszym bratem Mikołajem objął on w posiadanie połowę wójtostwa w Myślenicach. W roku następnym był już rycerzem pasowanym i dziedzicem wsi Zakliczyn, położonej około 10 km na północny-wschód od Myślenic. Z tego właśnie Zakliczyna pisali się później wszyscy jego potomkowie. Podobnie jak ojciec, jako bachmistrz wielicki Hanek również zaangażowany był w różnego rodzaju przedsięwzięcia górnicze. Zmarł około 1394 r., pozostawiając po sobie dwóch synów i trzy córki. Wobec rychłej i bezpotomnej śmierci młodszego z braci – Piotra (zm. ok. 1396), całość dziedzictwa po ojcu przypadła w udziale zmarłemu w 1447 r. Janowi (Jachnikowi) z Zakliczyna, który używał też nazwiska Myślimicki. Był on właścicielem połowy wójtostwa w Myślenicach oraz kilku okolicznych wsi, Zakliczyna, Czechowej Woli, Malejowej i Wysokiej. W latach 1405–1434 i 1440–1447 był także bachmistrzem wielickim. Jan Myślimicki był rycerzem pasowanym. Pieczętował się herbem Trąby (Brzezina), do którego to herbu został adoptowany najpewniej już jego ojciec Hanek. Jan z Myślenic i Zakliczyna ożeniony był z Ofką, córką Klemensa z Łapanowa h. Drużyna. Miał z nią synów Mikołaja i Jana oraz córkę Annę, wydaną za Spytka z Morawicy h. Topór. Obaj synowie Jana Myślimickiego zmarli jeszcze za życia ojca. Jan zszedł z tego świata młodo i bezpotomnie. Mikołaj, zwany Poganem, prawdopodobnie dlatego, że porzucił wyznanie katolickie i przeszedł na husytyzm, odnotowywany w źródłach w latach 1421–1437, zdążył natomiast założyć rodzinę. Tytułowany wójtem myślenickim, był rycerzem pasowanym (1434) i bachmistrzem wielickim (1435). Zmarł przed 1441 r. Z małżeństwa z Elżbietą, córką Jaksy, sędziego ziemskiego sandomierskiego, pozostawił synów Tobiasza i Jordana. Jeszcze za swego życia (w 1441 r.) Jan Myślimicki dokonał podziału dóbr dziedzicznych, a więc połowy wójtostwa w Myślenicach, bachmistrzostwa wielickiego oraz wsi Zakliczyn, Wysoka i Malejowa pomiędzy wnuków. Oprócz synów Mikołaja Pogana,

w podziale tym uwzględniony został również Jan Morawicki, jedyny syn Spytka z Morawicy i Anny z Myślenic¹.

W 1449 r., dwa lata po śmierci Jana Myślimickiego, jego wnuk, Jan Morawicki, reprezentowany przez ojca Spytka, sprzedał za 500 grzywien swoje części w dobrach zapisanych mu przez dziadka bachmistrzowi wielickiemu Mikołajowi Dołuskiemu z Sierczy. W 1456 r. bracia Tobiasz i Jordan, synowie Mikołaja Pogana podzieliли się majątkiem w ten sposób, że Tobiasz objął bachmistrzostwo wielickie z uposażeniem w tamtejszych żupach oraz wieś Zakliczyn, a Jordan połowę wójtostwa w Myślenicach oraz wieś Wysoką i Malejową. Zapewne już w 1457 r. synowie Mikołaja Pogana wykupili od spadkobierców Mikołaja Dołuskiego tę część wójtostwa myślenickiego, którą sprzedali mu Morawicy. W 1458 r., po bezpotomnej śmierci brata Tobiasza, Jordan Poganowicz przejął cały spadek po nim. Jordan z Myślenic i Zakliczyna ożenił się w 1462 r. z Jadwigą z Brzezia Lanckorońską h. Zadora, córką zmarłego przed marcem tego samego roku Mikołaja, marszałka Królestwa i Felicji z rodziny pieczętującej się herbem Lis. Żonie opłacił 400 grzywien posagu i 400 grzywien wiana na połowie wójtostwa myślenickiego. W tym samym czasie objął bachmistrzostwo wielickie, które trzymał do roku 1466. W 1464 r. Jordan Poganowicz odkupił za 250 grzywien od Jana z Sierczy, syna Mikołaja Dołuskiego, sprzedaną w 1449 r. przez Morawickich część wsi Zakliczyn wraz z prawem patronatu tamtejszego kościoła. W 1467 r. nabył natomiast od mieszczanina krakowskiego Grzegorza z Nowego Sącza drugą połowę wójtostwa w Myślenicach wraz z wsiami Polanka i Bysi-na. W ten sposób scalił w swoim ręku całe wójtostwo myślenickie. W 1468 r. kupił Rabkę, a w roku następnym nabył Łętownię. W 1470 r. został na krótko powołany na urząd sędziego w sądzie kasztelana krakowskiego Jana Tęczyńskiego (zm. 1470). W bliżej nieokreślonym czasie Jordan Poganowicz odbył pielgrzymkę do Ziemi Świętej, co dało mu asumpt do używania tytułu kawalera (rycerza) jerozolimskiego. Z Jadwigą z Brzezia miał synów Jana

¹ Por. *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu* [dalej: *SHG Kraków*], cz. 5, z. 1, oprac. W. Bukowski, J. Laberschek, K. Nabilek, M. Schmidt, F. Sikora, J. Szyszka, M. Wolski, przy współpracy Z. Kulpy, współpraca archeologiczna M. Wojenka, Kraków 2016, s. 189–192, 198, 200–201, 221; A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. IX, Warszawa 1906, s. 74–75; J.W. Kutrzeba, *Myślenice. Notatki do historii miasta Myślenic*, Kraków 1900, s. 13, 18–21; J. Wyrozumski, *Jordan Jan z Zakliczyna*, [w:] *Polski słownik biograficzny* [dalej: *PSB*], t. XI, Wrocław–Warszawa–Kraków 1964–1965, s. 276.

i Mikołaja oraz córki Felicję, od 1477 r. żonę Stanisława z Młodziejowic h. Starykoń, w przyszłości kasztelana sądeckiego i Jadwigę, wydaną w 1480 r. za Andrzeja Pukarzowskiego z Irządz i Pukarzewa h. Szreniawa. Jordan z Myślenic i Zakliczyna zmarł w 1471 r. i został pochowany w kościele św. Katarzyny w Kazimierzu pod Krakowem. Żona przeżyła go zaledwie o dwa lata, gdyż zmarła już w 1473 r. Opiekę nad nieletnimi dziećmi Jordana i Jadwigi objęli wówczas bracia żony wójta myślenickiego, Stanisław z Brzezia, przyszy (od 1479 r.) marszałek nadworny oraz Jan z Brzezia Lanckorońscy. Jordan z Myślenic i Zakliczyna był dziadkiem kasztelana krakowskiego Spytka Wawrzyńca. Imię Jordana posłużyło jego synom i wnukom za nazwisko rodowe².

Nie sposób przecenić znaczenia związku Jordana z Myślenic i Zakliczyna z przedstawicielką możnego i wpływowego rodu Lanckorońskich z Brzezia. Opiekunowie jego synów, Stanisław (zm. 1489) i Jan (zm. 1492) Lanckorońscy zarządzali majątkiem młodych Jordanów do czasu uzyskania przez nich pełnoletności. Oni także wydali za mąż obie ich siostry, wypłacając im posagi i uzyskując od nich zrzeczenie się wszelkich praw do dóbr ojczystych i macierzystych. Bez wątplenia bliskie pokrewieństwo z Lanckorońskimi miało też istotny wpływ na przyszłe kariery obu braci, którzy w 1486 r. dokonali podziału dóbr po rodzicach. Na mocy postanowień tego aktu Jan objął Zakliczyn i inne dobra ziemskie, a Mikołaj wójtostwo myślenickie i bachmistrzostwo wielickie. Starszy z braci – Jan Jordan z Zakliczyna (stryj Spytka Wawrzyńca) był pierwszym przedstawicielem swojego rodu, który rozwinął szerszą działalność na arenie publicznej. Dzięki swoim nieprzeciętnym zdolnościom i przedsiębiorczości w ciągu kilkunastu lat wyrósł na zamożnego i wpływowego dygnitarza. Urodził się około 1464 r. W młodości z pewnością wyjeżdżał zagranicę. Znany był już na dworze Jana Olbrachta, który nadał mu w 1494 r. „za zasługi” 12 grzywien pensji na dochodach wójtostwa myślenickiego. Prawdziwą karierę zrobił jednak za panowania Aleksandra. Dnia 27 kwietnia 1502 r. został wielkorządcą krakowskim. Tego samego dnia uzyskał konsens na wykupienie starostwa oświęcimskiego

² Por. *SHG Kraków*, cz. 5, z. 1, s. 192, 199–201, 221; B. Paprocki, *Herby rycerstwa polskiego*, wyd. K.J. Turowski, Kraków 1858, s. 953; K. Niesiecki, *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. IV, Lipsk 1839, s. 502; A. Boniecki, *op. cit.*, t. IX, s. 75; J.W. Kutrzeba, *op. cit.*, s. 21, 35–36, 38; F. Kiryk, *Lanckoroński Mikołaj*, [w:] *PSB*, t. XVI, Wrocław–Warszawa–Kraków 1971, s. 446.

z rąk kasztelana krakowskiego Spytką Jarosławskiego. Wykupioną w styczniu 1503 r. tenutę oświęcimską trzymał przynajmniej do początków listopada 1504 r. Dnia 1 września 1503 r. Jan Jordan otrzymał nominację na senatorski urząd kasztelana bieckiego. W styczniu 1504 r. Aleksander Jagiellończyk nadał mu urząd żupnika krakowskiego (bocheńskiego i wielickiego). Według tradycji, nominację tę uzyskał Jordan w nagrodę za to, że w obecności króla, odziany w zbroję, przeskoczył przez otwór jednego z szybów wielickich. W rzeczywistości u podłoża tej nominacji leżała z pewnością obrotność Jana w sprawach gospodarczych i jego znajomość kwestii górniczych. Z upływem lat rosła też zamożność dziedzica z Zakliczyna. W grudniu 1498 r. przejął on od swoich braci ciotecznych, Mikołaja i Stanisława Lanckorońskich w zastawne posiadanie królewskie miasto Tymbark z wsiami Słopnica i Łęki. W 1501 r. nabył od Piotra Kmity z Wiśnicza wieś Lipnik koło Myślenic. W tym samym roku Mikołaj i Stanisław Lanckorońscy zapisali Janowi i jego bratu Mikołajowi 1400 florenów na dzierzonym przez siebie starostwie dobczyckim. W 1505 r. Jan Jordan uzyskał (wkrótce potem zrealizowany) konsens królewski na wykupienie z rąk prywatnych dzierżawy nowotarskiej. W lutym 1506 r. wziął z kolei w zastaw za 12 tys. florenów węgierskich starostwo spiskie³.

Jan Jordan był również czynny na innych polach działalności gospodarczej. Zapewne z jego inicjatywy w 1498 r. została założona spółka (jej udziałowcami byli m.in. jego brat rodzony Mikołaj Jordan i brat cioteczny Mikołaj Lanckoroński), która uzyskała przywilej królewski na poszukiwanie metali w ziemi krakowskiej. Jordan nie zniechęcił się rychłym upadkiem tej spółki i po wykupieniu tenuty nowotarskiej w 1505 r. nadal prowadził poszukiwania górnicze za miastem Nowy Targ i wsia Szaflary. Przez wiele lat był też poborcą

³ Por. *SHG Kraków*, cz. 5, z. 1, s. 192, 201–202, 215–217, 221; Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie [dalej: AGAD], Metryka Koronna [dalej: MK] 17, f. 156 (wydany w Krakowie 18 XII 1498 r. konsens na przejęcie od Lanckorońskich Tymbarku), f. 354 (datowany na 27 IV 1502 r. konsens na wykupienie Oświęcimia z rąk Spytką z Jarosławia), f. 355 (nadanie urzędu wielkorządcy krakowskiego, 27 IV 1502 r. w Krakowie); MK 19, f. 40 (poświadczenie zapisu 1400 florenów na Dobczycach, 20 IV 1502 r. w Krakowie); MK 20, f. 92 (nadanie kasztelanii bieckiej, 1 IX 1503 r. w Wilnie); MK 21, f. 350 (zastaw starostwa spiskiego, 19 II 1506 r. w Lublinie); B. Paprocki, *op. cit.*, s. 953; K. Niesiecki, *op. cit.*, t. IV, s. 502; A. Boniecki, *op. cit.*, t. IX, s. 76; J. Wyrozumski, *op. cit.*, s. 276–277; *Urzednicy województwa krakowskiego w XVI–XVIII wieku. Spisy* [dalej: *Urzednicy krakowscy*], oprac. S. Cynarski, A. Falniowska-Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1990, nr 3 (kasztelania biecka), nr 752 (starostwo oświęcimskie), nr 811 (wielkorządy krakowskie).

podatków w ziemi krakowskiej. W styczniu 1504 r. król powierzył mu zarząd ceł krakowskich. Jan Jordan parał się też handlem i był dostawcą różnych towarów dla dworu królewskiego. W 1506 r. posiadał kram w Krakowie. Planował budowę mostu na Wiśle pod Tyńcem. Udzielał też licznych pożyczek królowi Aleksandrowi. Był także aktywny na scenie politycznej. Wziął udział w obradach sejmiku radomskiego w 1505 r. Jego dobrze zapowiadająca się karierę przerwała niespodziewana śmierć. Kasztelan biecki Jan Jordan zmarł bowiem, mając około 43 lata, w dniu 19 maja 1507 r. i został pochowany, podobnie jak ojciec, w kościele św. Katarzyny w Kazimierzu pod Krakowem. Ożeniony z Dorotą z Kępna (w 1487 r. skwitował z posagu teściową Zofię), pozostawił po sobie synów Zygmunta, Achacego, Krzysztofa i Hermolausa oraz córkę Zofię, żonę Baltazara ze Zręczyc h. Awdaniec, a następnie Stanisława Kosseckiego h. Rawicz. Pomimo ogromnej aktywności na różnych polach działalności gospodarczej Jan Jordan nie pozostawił po sobie zbyt dużego majątku. Starostwo spiskie wkrótce po śmierci kasztelana bieckiego zostało wykupione od jego spadkobierców i przekazane późniejszemu podskarbiemu wielkiemu koronnemu Andrzejowi Kościeleckiemu. Pozostałymi dobrami podzielili się w 1512 r. jego synowie. W skład masy spadkowej wchodziły wsie dziedziczne Banowice, Brzączowice, Droginia, Jordanów, Lipnik, Łęki, Niedzieliska, Podolany, Popowce, Targoszyce, Wilkowisko, Zakliczyn, sołectwa w Cichawce i Leszczynie, kamienica na rynku w Krakowie naprzeciw ratusza, dwór w Kazimierzu koło bramy Glinnej, młyn w Myślenicach oraz trzymana przez Jordana w zastawie tenuta tymbarska, a więc królewskie miasto Tymbark z przyległymi wsiami Jasna, Słopnica (z sołectwem) oraz Zawadka. W sumie 1 miasto, 15 wsi, 3 sołectwa, 1 kamienica, 1 dwór i 1 młyn. Dobra te, podzielone pomiędzy czterech spadkobierców, nie mogły zapewnić synom Jordana utrzymania pozycji osiągniętej przez ojca. Tylko jeden z nich – najbardziej przedsiębiorczy Achacy (zm. 1547), z czasem właściciel miasteczka Bobowej i 24 wsi, wszedł w przyszłości do senatu, będąc kolejno kasztelanem żarnowskim, zawichojskim i bieckim. Był także starostą sądeckim, zarządcą klucza muszyńskiego biskupów krakowskich oraz użytkownikiem należących do domeny królewskiej tenut lipnickiej i bolesławskiej. Pozostali synowie kasztelana bieckiego Jana Jordana z Zakliczyna nie piastowali żadnych urzędów⁴.

⁴ SHG Kraków, cz. 5, z. 1, s. 192, 201–202, 214–217, 220–221; AGAD, MK 20, f. 153 (zarząd ceł krakowskich, 18 I 1504 r. w Krakowie); MK 21, f. 12 (zgoda na

Wielką karierę zrobił natomiast Mikołaj Jordan z Zakliczyna (1467–1521), młodszy syn wójta myślenickiego Jordana i Jadwigi Lanckorońskiej, ojciec kasztelana krakowskiego Spytka Wawrzyńca. Na mocy dokonanego ze starszym bratem podziału dóbr po rodzicach, w 1486 r. objął wójtostwo w Myślenicach i bachmi-strzostwo wielickie. Początki jego działalności publicznej przypadły na okres panowania Aleksandra Jagiellończyka. W maju 1502 r. uzyskał przywilej zwalniający go z ceł od wszelkich towarów, którymi chciałby handlować na terenie Królestwa. W tym samym roku został poborcą podatków w ziemi krakowskiej. W 1504 r. objął administrację ceł krakowskich, którymi zarządzał (w latach 1508–1510 jako dzierżawca) aż do początku drugiej dekady XVI stulecia. W 1505 r. został wyznaczony (wraz ze swoim bratem ciotecznym Mikołajem Lanckorońskim) poborcą czopowego w ziemi krakowskiej. Po śmierci starszego brata Jana w 1507 r. Mikołaj (wraz z Andrzejem Kościeleckim i Janem Bonerem) objął w zarząd żupy krakowskie. Administrował nimi do 1510 r. Dnia 11 lipca 1509 r. otrzymał nominację na urząd kasztelana bieckiego. W maju 1511 r. awansował na kasztelaniego wiślicką. Jordan był bardzo aktywny na scenie politycznej. Posłował z ziemi krakowskiej na sejm w Piotrkowie w 1504 r. i na sejm w Radomiu w 1505 r. Podobno wziął również udział (jako poseł, a następnie jako senator) we wszystkich sejmach walnych odbytych w latach 1506–1520. Jego zasługi były hojnie wynagradzane przez Zygmunta I. W październiku 1510 r. król wyraził zgodę na wykupienie przez Jordana tenuty tymbarskiej z rąk jego bratanków, synów kasztelana bieckiego Jana. W grudniu tego samego roku władca zezwolił, aby 1000 florenów wydatkowanych na wykupienie tenuty bolesławskiej (miasto Bolesławiec, 5 wsi całych i 1 część wsi) w ziemi wieluńskiej i sieradzkiej Jordan potrafił sobie z dzierżawionych przez siebie ceł krakowskich. Mikołaj trzymał odtąd wykupioną przez siebie te-

budowę mostu na Wiśle, 31 VII 1504 r. w Krakowie), f. 138 (konsens na wykupienie tenuty nowotarskiej, 13 I 1505 r. w Nowym Mieście Korczynie); B. Paprocki, *op. cit.*, s. 953; A. Boniecki, *op. cit.*, t. IX, s. 76–77; J. Wyróżumski, *op. cit.*, s. 276–277; *SHG Kraków*, cz. 2, z. 1, oprac. J. Laberschek, Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora, Wrocław 1989, s. 165 (dotyczy Achacego Jordana); *Urzędnicy krakowscy*, nr 13 (Achacy Jordan kasztelanem bieckim), nr 524 (Achacy Jordan starostą sądeckim); *Urzędnicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy* [dalej: *Urzędnicy sandomierscy*], oprac. K. Chłapowski, A. Falniowska-Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1993, nr 1329 (Achacy Jordan kasztelanem zawichojskim), nr 1370 (Achacy Jordan kasztelanem żarnowskim); W. Urban, *Jordan Mikołaj*, [w:] *PSB*, t. XI, s. 281.

nutę, do której Zygmunt I dodał mu jeszcze dzierżawę brzeźnicką w powiecie radomszczańskim (miasta Brzeźnica i Pajęczno, 8 wsi całych, 1 część wsi i 2 młyny). Kolejne łaski królewskie spłynęły na Jordana po śmierci Andrzeja Kościeleckiego, który zmarł dnia 6 września 1515 r. w Krakowie. Dotychczasowy kasztelan wiślicki w dniu 21 października 1515 r. otrzymał po zmarłym kasztelanie wojnicką oraz starostwa oświęcimskie (miasta Oświęcim i Kęty, 10 wsi całych, 3 części wsi, 1 karczma) i zatorskie (miasta Zator i Wadowice oraz 7 wsi), a 1 listopada tego roku urząd wielkorządcy krakowskiego uposażony miastami Kraków, Kazimierz, Kleparz, Koszyczki, Proszowice i Słomniki, 15 wsiami całymi, 4 częściami wsi i 1 karczmą. Dostał także w użytkowanie trzymane dotąd przez Kościeleckiego bogate starostwo spiskie (13 miast i 14 wsi). W dniu 11 kwietnia 1518 r. Mikołaj Jordan witał w Oświęcimiu wjeżdżającą do Polski królową Bonę i podjął jej orszak bankietem. W końcu roku 1520 towarzyszył królowi na sejm obozowy do Bydgoszczy. Tu sporządził testament, zatwierdzony przez Zygmunta I w dniu 6 listopada 1520 r., w którym dokonał wstępnego podziału między synów swoich dóbr ziemskich. Zmarł w końcu 1521 r. Nie żył już na pewno 2 stycznia 1522 r. Został pochowany w kościele św. Katarzyny w Kazimierzu⁵

⁵ Por. AGAD, MK 17, f. 365 (zwolnienie z ceł, 23 V 1502 r. w Sandomierzu); MK 19, f. 156 (poborca podatków w ziemi krakowskiej, 11 III 1504 r. w Piotrkowie), f. 159 (cełnik krakowski, 17 VII 1504 r. w Krakowie), f. 199 (poborca czopowego, 29 V 1505 r. w Radomiu); MK 20, f. 153 (zarząd ceł krakowskich, 18 I 1504 r. w Krakowie); MK 21, f. 351 (dzierżawa ceł w latach 1508–1510 i zwolnienie w tym czasie z udziału w wyprawach wojennych, 19 II 1506 r. w Lublinie); MK 23, f. 179 (zarząd żup krakowskich, 20 IX 1507 r. w Oranach); MK 24, f. 136 (nadanie kasztelanii bieckiej, 11 VII 1507 r. w Krakowie), f. 242 (poborca podatków w ziemi krakowskiej, 28 II 1510 r. w Piotrkowie), f. 344 (konsens na wykupienie Tymbarku, 9 X 1510 r. w Krakowie), f. 376 (zgodna na potrącenie sumy wykupu Bolesławca z ceł krakowskich, 20 XII 1510 r. w Krakowie); MK 25, f. 215–215v (Jordan jako kasztelan wiślicki, starosta bolesławski i brzeźnicki, 20 VI 1512 r. w Krakowie); MK 35, f. 413–417 (testament M. Jordana z końca 1520 r.); B. Paprocki, *op. cit.*, s. 958; *SHG Kraków*, cz. 5, z. 1, s. 192–193; A. Kamiński, *Jordan Mikołaj*, [w:] *PSB*, t. XI, s. 280–281; *Posłowie ziemscy koronni 1493–1600* [dalej: *Posłowie ziemscy*], oprac. W. Uruszczak, I. Kaniewska, M. Ferenc, J. Byliński, red. I. Kaniewska, Warszawa 2013, s. 42, 45; *Urzednicy krakowscy*, nr 5 (kasztelania biecka), nr 755 (starostwo oświęcimskie), nr 813 (wielkorządy krakowskie); *Urzednicy sandomierscy*, nr 1205 (kasztelania wiślicka); K. Chłapowski, *Przynależność własnościowa osiedli*, [w:] *Atlas historyczny Polski. Województwo krakowskie w drugiej połowie XVI wieku*, red. H. Rutkowski, cz. 2 (*Komentarz, indeksy*), Warszawa 2008, s. 94, 96, 98–99; J. Suproniuk, *Starostwo spiskie*, [w:] *ibidem*, s. 127–129; K. Chłapowski, A. Dunin-Wąsowiczowa, *Przynależność*

Mikołaj Jordan przez całe życie konsekwentnie powiększał swój majątek. Ze spadku po ojcu objął w 1486 r. jedynie dziedziczne wójtostwo myślenickie. Dziesięć lat później ożenił się z bogatą jedynaczką, Katarzyną Pielgrzymowską h. Prus, córką Jakuba z Pielgrzymowic, która wniosła mu w posagu wsie Pielgrzymowice, Sieborowice i część Marszowic w powiecie krakowskim, Bojańczyce w powiecie szczyrzyckim oraz Wężerów w powiecie ksiąskim. W tym samym czasie, poprzez kupno oraz lokowanie na surowym korzeniu kolejnych wiosek, przystąpił do tworzenia rozległego klucza dóbr dziedzicznych graniczącego z dobrami myślenickimi kasztelanii krakowskiej. W jego posiadaniu znalazły się kolejno: Skawa (1496), Łętownia (1497), Malejowa (1497), Bystra (1500), Osieczany (1505), Trzemesznia (1510) i Poręba (1510). Jordan dokonywał też zakupów na innych terenach. W 1510 r. odnotowano jego własność we wsiach Wilkowisko Wielkie i Małe oraz w folwarku Chłochół w powiecie szczyrzyckim. Później nabył również wieś Gniazdowice (Makocice Małe) oraz część Makocic w powiecie proszowskim. Istotne powiększenie dziedzicznych dóbr Mikołaja Jordana nastąpiło w 1511 r. Kupił on bowiem wówczas od bardzo zadłużonego kasztelanica zawichojskiego Jana Melsztyńskiego h. Leliwa rozległe dobra melsztyńskie położone w powiatach czchowskim (sądeckim) i bieckim. W rękach Jordana znalazł się wówczas zamek Melsztyn z młynami leżącymi pod zamkiem oraz wsie: Brzozowa, Charzewice, Domasławice, Faliszowice, Grodzisko, Gruszki, Gwoździec, Niedźwiedza, Podbrzeże z młynem nad Strugą, Polichty, Wielenia i Zawada z łąką położoną za rzeką Dunajec naprzeciwko zamku. Nowy właściciel Melsztyna pozyskał również prawo do robocizn świadczonych zwyczajowo na rzecz tegoż zamku przez poddanych z wsi klasztoru tynieckiego Opatkowic, Ujazdu i Zdoni. W tym samym roku Jordan wykupił za 1600 florenów węgierskich w złocie wsie Olszyny, Olpiny, Szerzyny i Święcany zastawione braciom Pawłowi i Mikołajowi Frysztackim przez nieżyjącego już ojca Jana Melsztyńskiego, kasztelana zawichojskiego Spytka z Melsztyna (zm. ok. 1503). W 1513 r. na prośbę Mikołaja Jordana król Zygmunt I wyznaczył komisarzy do otaksowania wójtostwa myślenickiego. Z ich sprawozdania wynika, że Jordan czerpał dochody z różnego rodzaju czynszów, danin i robocizn, do

własnościowa osiedli, [w:] Atlas historyczny Polski. Województwo łęczyckie i województwo sieradzkie w drugiej połowie XVI wieku, red. H. Rutkowski, cz. 2 (Komentarz, indeksy), Warszawa 1998, s. 66.

których zobowiązani byli mieszczenie z Myślenic, przedmieszczenie z Dolnej i Górnej Wsi oraz chłopci z należących do wójtostwa sołectw w Borzęcie, Bysince i Polance. Wójt myślenicki pobierał opłaty od rzemieślników oraz kupców. Spore dochody przynosiły mu również łaźnia, blech, dwa młyny, stępy, folusze, piły tartaczne oraz kamieniołomy na terenie miasta oraz wsi Borzęta, Bysina i Polanka. W Myślenicach wójt posiadał dwór, folwark i sadzawki rybne. W Górnej Wsi miał jednego kmiecia i czterech zagrodników, w Dolnej Wsi kolejny młyn. Nie bez znaczenia był również fakt, że wójt myślenicki miał prawo polowania we wszystkich lasach kasztelanii krakowskiej i był zwolniony od obowiązku opłacania ceł w całym Królestwie Polskim oraz na terenie Górnych Węgier. Ustanowieni przez króla komisarze otaksowali wartość wójtostwa myślenickiego na 6135 grzywien. Oznacza to, że przynosiło ono około 409 grzywien, czyli 654 floreny i 12 groszy rocznego dochodu⁶.

W 1506 r. zmarła pierwsza żona Mikołaja Jordana, pozostawiając mu syna Jana i córkę Katarzynę. Z kolejnym ożenkiem zwlekał Jordan aż do 1517 r., kiedy to poślubił Annę Jarosławską h. Leliwa, córkę kasztelana krakowskiego Spytka z Jarosława, wdowę po wojewodzie ruskim Janie Odrowążu ze Sprowy (zm. 1513). Zgodnie ze zwyczajem kasztelan wojnicki opłacił żonie 2000 florenów posagu i 2000 florenów wiana na dobrach melsztyńskich. W owym czasie był już Jordan człowiekiem bardzo majątnym. Zabezpieczeniem oprawy Anny z Jarosławia był zamek Melsztyn oraz wsie Brzozowa, Charzewice, Domasławice, Faliszowice, Filipowice (część), Gwoździec, Niedźwiedza, Olszowa, Podbrzeże, Polichy, Wielenia, Zawada i karczma Liszka w powiecie czchowskim oraz wsie Olszyny, Ołpiny, Szerzyny i Święcany w powiecie bieckim. Jednocześnie Jordan wyłączył spod oprawy drugiej żony wójtostwo myślenickie, wsie graniczące z dobrami kasztelanii krakowskiej, a więc Bystrą, Łęki, Łętownię, Malejową, Malejówkę, Osieczany, Porabę, Rabkę,

⁶ Por. B. Paprocki, *op. cit.*, s. 958; M. Smoleński, *Melsztyn. O zamku i jego panach, o kościele i plebanach, z dodatkiem o Domosławicach*, Kraków 1888, s. 49; M. Sandozówna, *Melsztyn i jego okolice*, Lwów 1911, s. 45–46; A. Boniecki, *op. cit.*, t. IX, s. 75; A. Kamiński, *op. cit.*, s. 281; *SHG Kraków*, cz. 4, z. 2, oprac. W. Bukowski, J. Laberschek, A. Marzec, M. Wolski, M. Zdanek, współpraca archeologiczna S. Kołodziejski, red. W. Bukowski, Kraków 2009, s. 221–222, 239–242; J.W. Kutrzeba, *op. cit.*, s. 40–47 (tu omówienie aktu oszacowania wójtostwa myślenickiego z 1513 r.); *SHG Kraków*, cz. 5, z. 1, s. 192–193, 202–206 (tu błędne, zupełnie niezgodne z realiami epoki stwierdzenie, że wójtostwo myślenickie przynosiło w 1513 r. 6135 grzywien rocznego dochodu), 221.

Skawę, Tokarnię, Trzemesznię i Wysoką w powiecie szczyrzyckim, Tęgorozę i Białą wodę (pozyskane w latach 1515–1516), Wilkowisko Wielkie i Wilkowisko Małe z folwarkiem Chłochów w tym samym powiecie, wniesione przez pierwszą żonę Pielgrzymowice, Sieborowice i część Marszowic w powiecie krakowskim, Bojańczyce w powiecie szczyrzyckim i Wężerów w powiecie ksiąskim, jak też Polanowice w powiecie krakowskim oraz Gniazdowice, część Makocic i Waganowice w powiecie proszowskim. Wśród dóbr wyłączonych spod oprawy Anny z Jarosławia znalazła się również tenuta tymbarska (Jordan był jej posesorem zastawnym), a więc miasto Tymbark z wójtostwem, Przedmieściem Górnym i Dolnym oraz wsiami Jasna, Słopnica i Zawadka. W sumie w rękach Mikołaja Jordana znajdowały się wówczas dobra obejmujące 1 zamek, 1 miasto, 2 przedmieścia, 2 wójtostwa, 42 wsie całe i 2 części wsi. Była to już bardzo znaczna, niemal możnowładcza fortuna, a małżeństwo z córką pierwszego dygnitarza w kraju, przedstawicielką potężnego rodu Leliwitów z Tarnowa potwierdziło i umocniło osiągniętą przez kasztelana wojnickiego pozycję polityczną i społeczną. W 1518 r. Jordan wydał córkę Katarzynę za Jana Szczekockiego z Dębna h. Odrowąż, syna Jakuba i Barbary z Jarosławia h. Leliwa, córki Rafała (zm. 1493), marszałka Królestwa. Po otrzymaniu 1000 grzywien posagu zeznała ona ustąpienie z dóbr ojczystych i macierzystych, a teść, Jakub Szczekocki z Dębna oprawił jej posag w podwójnej wysokości (2000 grzywien) na swoich dobrach. Z drugiego małżeństwa Mikołaj Jordan miał synów Spytka Wawrzyńca oraz zmarłego w dzieciństwie Rafała. Z myślą o zabezpieczeniu ich przyszłości sporządził w 1520 r. testament, w którym dla syna z pierwszego małżeństwa, Jana przeznaczył jego dobra macierzyste (Pielgrzymowice, Sieborowice, część Marszowic, Bojańczyce i Wężerów), a do oprawy drugiej żony dodał swoje późniejsze nabytki, a więc wieś Zawadę w powiecie krakowskim oraz połowę Filipowic i części we wsiach Druszków, Kończyka i Słona w powiecie czchowskim. W ostatnim roku swojego życia Mikołaj Jordan sprzedał Gniazdowice i część Makocic podkomorzemu koronnemu Sylwestrowi Ożarowskiemu. Nabył jednak w tym samym czasie Gorenice, Lgotę i pół Ostrężnicy w powiecie krakowskim. Swoim spadkobiercom pozostawił więc 1 miasto, 2 przedmieścia, 2 wójtostwa, 44 wsie całe i 5 części wsi⁷.

⁷ Por. A. Kamiński, *op. cit.*, s. 281; W. Dworzaczek, *Jarosławski Spytek*, [w:] *PSB*, t. XI, s. 6; idem, *Jarosławski Rafał Jakub (Rafał z Jarosławia)*,

Jan Jordan (nazywany też Jordanem Melsztyńskim), starszy syn kasztelana wojnickiego nie odegrał większej roli na scenie politycznej. Nie piastował też żadnych urzędów. Był jednak człowiekiem bardzo zamożnym. Po śmierci kasztelana wojnickiego Mikołaja Jordana objął w posiadanie dobra wyłączone spod oprawy Anny z Jarosławia. Zajął się też regulowaniem pozostawionych przez ojca długów. W 1522 r. zastawił jego wierzycielom, braciom Kasprowi i Stanisławowi Podłęskim Białą Wodę i połowę Tęgoborza w powiecie czchowskim. W latach 1522–1523 procesował się z Sylwestrem Ożarowskim, który kupił od Mikołaja Jordana Gniazdowice i część Makocic. Nowy nabywca domagał się od synów zmarłego kasztelana wojnickiego realizacji jego zobowiązania do uwolnienia tych wsi od zapisów wyderkafowych na rzecz instytucji kościelnych. Ostatecznie Jan Jordan zobowiązał się do przeniesienia wszystkich zapisów ojca na wieś Zawadę. W 1523 r. zmuszony był wydzierzać za 50 grzywien rocznie wsie Gorenice, Lgotę i Ostrężnicę wraz z kopalniami ołowiu kolejnemu wierzycielowi ojca, kupcowi krakowskiemu Pawłowi Kaufmanowi, który wystąpił z pretensją o dług 1400 florenów. W styczniu 1524 r. Jan Jordan potwierdził prawa macochy do wszystkich dóbr, na których kasztelan wojnicki oparł jej posag i wiano. W grudniu tego roku posłował z województwa krakowskiego na sejm obradujący w Piotrkowie na przełomie 1524 i 1525 r. W 1525 r. sprzedał za 1000 florenów Białą Wodę i połowę Tęgoborza kasztelanowemu bieckiemu Hermolausowi Jordanowi. Jesienią 1526 r. zmarła macocha Jordana i przejął on wówczas opiekę nad młodszym bratem Spytkiem Wawrzyńcem. W sprawach dotyczących jego wychowania dzielił zapewne tę opiekę ze starszym synem Anny z Jarosławia, Stanisławem Odrowążem, ale dobrami

[w:] *ibidem*, s. 4; B. Paprocki, *op. cit.*, s. 958; M. Smoleński, *op. cit.*, s. 54–55; A. Boniecki, *op. cit.*, t. IV, Warszawa 1901, s. 204–205; t. XI, s. 75 (tu błędnie przypisano Mikołajowi Jordanowi nieistniejącą córkę Jadwigę, a jego córkę z pierwszego małżeństwa, Katarzynę, uznano za córkę Anny Jarosławskiej); M. Sandożówna, *op. cit.*, s. 46; *SHG Kraków*, cz. 4, z. 2, s. 243–245; AGAD, MK 30, f. 269–270 (Jakub Szczekocki z Dębna oparł posag synowej, Katarzyny Jordanówny, 20 V 1518 r. w Krakowie); MK 35, f. 413–417 (testament M. Jordana); *SHG Kraków*, cz. 5, z. 1, s. 221; *SHG Kraków*, cz. 4, z. 1, oprac. W. Bukowski, J. Laberschek, Z. Leszczyńska-Skrętowa, A. Marzec, M. Wilamowski, M. Wolski, M. Zdanek, współpraca archeologiczna S. Kołodziejki, red. W. Bukowski, Kraków 2006, s. 34; *SHG Kraków*, cz. 3, z. 3, oprac. W. Bukowski, J. Kurtyka, J. Laberschek, Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora, M. Wolski, red. F. Sikora, Kraków 2000, s. 578; *SHG Kraków*, cz. 1, z. 2, oprac. Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora, J. Wiśniewski, współpraca J. Laberschek, Wrocław 1985, s. 342.

po ojcu zarządzał sam. W 1528 r. Jan Jordan ożenił się z Anną Iskrzycką h. Rogala, jedyną córką Mikołaja, podkomorzego i starosty kamienieckiego oraz Katarzyny Jagielnickiej, której oprawił 1200 florenów posagu i tyle samo wiana na połowie wszystkich swoich dóbr. W 1529 r. sprzedał (wykupione wcześniej od Kaufmana) wsie Gorenice, Lgota i Ostrężnica wojewodzie krakowskiemu Andrzejowi Tęczyńskiemu. W 1536 r. Jan i Spytek Wawrzyńiec Jordanowie przeprowadzili podział dóbr melsztyńskich. Jan objął wówczas w posiadanie połowę zamku Melsztyn oraz Brzozową, Charzewice z folwarkiem, część wsi Druszków, pół Faliszowic, Niedźwiedzę, Ołpiny Dolne z sołectwem, 8 kmieci i karczmę we wsi Podbrzeże, Polichty, Szerzyny, Święcany, 2 karczmy, łaźnię i 2 zagrodników we wsi Wielenia oraz część nienależącej do dóbr melsztyńskich wsi Polanowice w powiecie proszowskim. Dodatkowo w akcie podziałowym znalazły się zapisy, że Jan wykupi dla siebie zastawioną w kwocie 1500 florenów wieś Święcany; do spółki z bratem będzie korzystał z robocizn świadczonych na rzecz zamku w Melsztynie przez kmieci z należących do klasztoru tynieckiego wsi Opatkowice, Ujazd i Zdonia; uzyska też prawo wolnego wrębu na potrzeby zamku i dla własnego użytku w należących do Spytka Wawrzyńca lasach we wsiach Filipowice i Olszowa. Na swojej części włości melsztyńskiej Jordan zeznał w roku 1538 zapis dożywocia dla swojej małżonki⁸.

W listopadzie 1538 r. Jan Jordan został wybrany na sejmiku proszowskim posłem na sejm, który obradował w Krakowie na przełomie 1538 i 1539 r. W roku 1539 kasztelanice wojniccy dokonali podziału pozostałych dóbr po ojcu. Każdy z nich otrzymał, dokładnie opisaną w akcie podziałowym, połowę wójtostwa myślenickiego (umowę tę zabezpieczono wysokim zakładem 4000 florenów

⁸ Por. *SHG Kraków*, cz. 1, z. 1, oprac. Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora, Wrocław 1980, s. 67; *SHG Kraków*, cz. 4, z. 1, s. 34; *SHG Kraków*, cz. 3, z. 3, s. 578; AGAD, MK 37, f. 544–545v (Jan Jordan potwierdza prawo Anny z Jarosławia do dożywotniego władania dobrami stanowiącymi jej oprawę, 25 I 1524 r. w Krakowie); *Posłowie ziemscy*, s. 68; B. Paprocki, *op. cit.*, s. 958; *SHG Kraków*, cz. 4, z. 2, s. 213, 222, 237, 247–250; *SHG Kraków*, cz. 3, z. 4, oprac. W. Bukowski, J. Laberschek, Z. Leszczyńska-Skrętowa, A. Marzec, F. Sikora, M. Wilamowski, M. Wolski, współpraca archeologiczna S. Kołodziejski, red. F. Sikora, Kraków 2003, s. 791; Z. Spieralski, *Iskrzycki Mikołaj*, [w:] *PSB*, t. X, Wrocław–Warszawa–Kraków 1962–1964, s. 171–172; J. Kurtyka, *Latyfundium tęczyńskie. Dobra i właściciele (XIV–XVII wiek)*, Kraków 1999, s. 134.

węgierskich w złocie). Bracia podzielili też między siebie dziedziczne dobra położone w okolicy Myślenic. Jan objął wówczas w samodzielne władanie wsie Łęki, Malejową, Naprawę, Porębę (Porąbkę), Rabkę, Skawę, Słoną, Toporzysko, Wysoką i Zawadę z sadzawkami. W 1540 r. Jan Jordan zapisał żonie, Annie z Iskrzyczyna dożywocie na swojej połowie wójtostwa myślenickiego. W tym samym roku zmarł jego teść, podkomorzy kamieniecki Mikołaj Iskrzycki. Anna Jordanowa odziedziczyła wówczas po swoim ojcu duże dobra na Podolu (miasteczko Jagielnica i kilkanaście wsi) oraz kupiony przez niego na krótko przed śmiercią klucz dukielski w powiecie bieckim (miasto Dukla, Przedmieście Dolne, Przedmieście Wyższe oraz wsie Barwinek, Hyrowa, Iwła, Lipowica, Mszana, Trzciana, Tyłowa i Zyndranowa). Zaraz po przejęciu Dukli Jordan wyjednał u króla przywilej ustanawiający jarmarki w tym miasteczku na dzień św. Marii Magdaleny (22 lipca) i dzień św. Katarzyny (25 listopada) oraz targi w poniedziałki. W 1542 r. Jan Jordan objął na rok administrację ceł krakowskich. Prowadził w tym czasie jakieś spory majątkowe z młodszym bratem Spytkiem Wawrzyńcem. W 1543 r. Zygmunt I zatwierdził bowiem wyrok wojewody krakowskiego Piotra Kmity w sprawie o dobra i krzywdy między kasztelaniami wojnickimi Jordanami. Oprócz dóbr wymienionych w aktach podziału majątku ojcowskiego, Jan Jordan był także właścicielem macierzystych Pielgrzymowic, Sieborowic, części Marszowic, Bojańczyk i Wężerowa, jak również należących niegdyś do jego ojca wsi Wilkowisko Wielkie i Wilkowisko Małe z folwarkiem Chłochół (w 1543 r. sprzedał te dobra, najpewniej z prawem odkupu, Stanisławowi Ługowskiemu). W 1547 r. chory już zapewne Jordan odnowił zapis posagu i wiana dla swojej żony, podwyższając należną jej kwotę do 6000 florenów. Przed śmiercią zdażył jeszcze sprzedać za 11 tys. florenów wsie Szerzyny i Święcany podkomorzemu krakowskiemu Janowi Ocieskiemu. Zmarł w tym samym, 1547 r. i został pochowany w Myślenicach. Z małżeństwa z Anną Iskrzyką nie doczekał się potomstwa⁹.

⁹ Por. *Postowie ziemscy*, s. 91; *SHG Kraków*, cz. 5, z. 1, s. 193, 206–209, 218; *SHG Kraków*, cz. 3, z. 4, s. 946; *SHG Kraków*, cz. 4, z. 2, s. 213, 222–223, 237, 247–250, 255; *SHG Kraków*, cz. 1, z. 4, oprac. J. Laberschek, Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora, J. Wiśniewski, Wrocław 1986, s. 627; Z. Spieralski, *op. cit.*, s. 171–172; A. Sucheni-Grabowska, *Ocieski Jan*, [w:] *PSB*, t. XXIII, Wrocław 1978, s. 508; B. Paprocki, *op. cit.*, s. 958.

Po przejściu w 1540 r. majątków po Mikołaju Iskrzyckim Jan Jordan władał 1 miastem, ponad 30 wsiami całymi i kilkoma częściami wsi w województwie krakowskim oraz 1 miastem i kilkunastu wsiami w województwie podolskim. Były to dobra porównywalne z tymi, które pozostawił synom do podziału jego ojciec. Zastanawia jednak fakt, że Jordan nie otrzymał nadania żadnej królewskiej. Wkrótce po śmierci ojca utracił też pozostającą w zastawie kasztelana wojnickiego tenutę tymbarską. Dziwi także to, że bardzo przecież bogaty Jan Jordan nie piastował jakiegokolwiek urzędu. Ta ostatnia kwesta daje się jednak, przynajmniej częściowo, wytłumaczyć niełaską królewską, w jaką popadli melsztyńscy Jordanowie po wojnie kokoszej. Dożywociem na całym majątku pozostawionym przez Jordana dysponowała wdowa po nim. Anna z Iskrzyczyna szybko jednak zdecydowała się wyzbyć dóbr w województwie krakowskim. Dnia 12 lipca 1549 r. zeznała ustąpienie na rzecz szwagra, Spytka Wawrzyńca Jordana z klucza dukielskiego, w więc miasta Dukli z Przedmieściami Niższym (Dolnym) i Wyższym oraz wsi Barwinek, Hyrowa, Iwła, Lipowica, Mszana, Trzciana, Tyłowa i Zyndranowa. Na rzecz Spytka Wawrzyńca Jordana zrezygnowała też z dzierżawy wsi Ołpiny Niższe w kluczu melsztyńskim oraz z dożywocia na wsiach Wężeńców (tu była dożywotniczką i posesorką zastawną), Polanowice i Marszowice. Dnia 30 kwietnia 1550 r. Anna Iskrzycka, teraz już żona starosty skalckiego Hieronima z Brzezia Lanckorońskiego (zm. 1569), odstąpiła z kolei szwagrowi za 10 500 florenów swoje prawa do wójtostwa myślenickiego z poddanymi i sołectwami we wsiach Borzęta, Bysina, Dolna Wieś, Górna Wieś i Polanka, jak również do dożywocia na wsiach Bystra, Łęki, Łętownia, Malejowa, Naprawa, Osieczany, Poręba, Rabka, Skawa, Skomialna Biała, Skomialna Czarna, Słone, Tokarnia, Toporzysko, Trzemeszna, Więcierza, Wysoka, Zaryte i Zawada. Warto w tym miejscu odnotować, że drugi mąż Anny z Iskrzyczyna był dość bliskim krewnym Jana i Spytka Wawrzyńca Jordanów. Był on bowiem synem cześnika sandomierskiego i burgrabiego krakowskiego Mikołaja z Brzezia Lanckorońskiego (zm. 1520), a wnukiem Stanisława z Brzezia (zm. 1489), marszałka nadwornego, rodzzonego brata babki kasztelanów wojnickich, Jadwigi z Brzezia Lanckorońskiej. Dodajmy także, że zmarła około 1568 r. Anna Iskrzycka nie miała dzieci również i ze swoim drugim mężem. Zapisała mu jednak wszystkie swoje dobra na Podolu, które ostatecznie trafiły w ręce jej pasierbów – Stanisława (zm. 1592),

kasztelana halickiego i Mikołaja (zm. 1597), podkomorzego podolskiego Lanckorońskich¹⁰.

Spytek Wawrzyniec Jordan (w źródłach bardzo często występujący jako Wawrzyniec Spytek), syn kasztelana wojnickiego Mikołaja i Anny z Jarosławskich urodził się w 1518 r. Miał młodszego brata rodzzonego Rafała, który zmarł jednak w wieku dziecięcym. Ojca stracił w wieku trzech lat. Wychowywał się w Melsztynie pod opieką matki. Anna z Jarosławia zmarła jednak już w 1526 r., kiedy Jordan miał zaledwie osiem lat. Przed śmiercią sporządziła testament, w którym opiekę nad Spytkiem Wawrzyńcem powierzyła swojej siostrze, Magdalenie z Jarosławia Pileckiej, żonie wojewody bełskiego Mikołaja, Krzysztofowi Szydłowieckiemu, wojewodzie krakowskiemu i kanclerzowi wielkiemu koronnemu, Andrzejowi Tęczyńskiemu, wojewodzie sandomierskiemu i Janowi Amorowi Tarnowskiemu, ówczesnemu kasztelanowi wojnickiemu, a w przyszłości kasztelanowi krakowskiemu i hetmanowi wielkiemu koronnemu. Troskę o wychowanie i interesy Spytki Wawrzyńca zaleciła też swojemu synowi z poprzedniego małżeństwa, staroście samborskiemu Stanisławowi Odrowążowi ze Sprowy. Starszy syn Jordanowej miał też zarządzać pozostałymi po niej dobrami (do czasu uzyskania pełnoletności przez Spytki Wawrzyńca) i ponosić koszty utrzymania swoich sióstr rodzonych – Beaty i Jadwigi Odrowążównien. Dla tego syna Anna Jarosławska przeznaczyła też wszystkie zapisy, jakie poczynił dla niej na swoich dobrach jego ojciec, wojewoda ruski Jan Odrowąż ze Sprowy. Sumę 2000 florenów oprawioną jej na dobrach melsztyńskich przez Mikołaja Jordana podzieliła natomiast po połowie między Spytki Wawrzyńca i jego starszego, przyrodniego brata Jana Jordana. Zgodnie z wolą testatorki, pieczę nad majątkiem jej młodszego syna sprawować miał kasztelan sandomierski i podskarbi wielki koronny Mikołaj Szydłowiecki, który

¹⁰ Por. AGAD, MK 76, f. 29–32 (A. Iskrzycka sprzedaje S.W. Jordanowi dobra dukielskie, 12 VII 1548 r. w Krakowie); MK 78, f. 40–44 (A. Iskrzycka ustępuje z wójtostwa myślenickiego i z klucza dóbr dziedzicznych Jordanów koło Myślenic, 30 IV 1550 r. w Krakowie); *SHG Kraków*, cz. 4, z. 2, s. 222, 247, 249–250; *SHG Kraków*, cz. 5, z. 1, s. 193, 206, 209, 248; J.W. Kutrzeba, *op. cit.*, s. 58–59; Z. Anusik, *Zapomniana panna Lanckorońska. Przyczynek do genealogii kilku rodów kresowych*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2017, R. XVI, nr 1, s. 308–310; Z. Spieralski, *op. cit.*, s. 172. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że pojawiające się na różnych portalach internetowych informacje jakoby Anna Iskrzycka urodziła się około 1520 r. są z gruntu fałszywe. Skoro już w 1528 r. była ona żoną Jana Jordana to musiała przyjść na świat wkrótce po ślubie swoich rodziców, którzy pobrali się przed 29 VII 1512 r., a więc w 1512 lub 1513 r.

zarządzał już w przeszłości (wraz z bratem Krzysztofem) dobrami należącymi do jej dzieci z pierwszego małżeństwa. Testament Anny z Jarosławia Jordanowej został zatwierdzony przez Zygmunta I w Krakowie, w obecności przebywających na dworze senatorów i kilku innych urzędników, w dniu 27 października 1526 r. Nastąpiło to wkrótce po śmierci kasztelanowej wojnickiej¹¹.

Jak się wydaje, największy wpływ na wychowanie Spytka Wawrzyńca wywarli jego bracia przyrodni, Jan Jordan i Stanisław Odrowąż ze Sprowy. Późniejszy kasztelan krakowski był blisko związany zwłaszcza z tym drugim. W lutym 1536 r. Odrowąż, wówczas już wojewoda podolski, poślubił Annę ks. mazowiecką. Wkrótce potem uwikłał się w otwarty konflikt z królem Zygmuntem Starym i królową Boną. Odrowążowie nie chcieli bowiem odebrać przyznanego Annie przez władcę posagu (10 tys. dukatów) i dążyli do zatrzymania przyznanego jej na Mazowszu zaopatrzenia (Liw, Osiecko, Latowicz, Garwolin, Goszczyn i Piasków z przynależnymi do nich wsiami i folwarkami). Problem polegał na tym, że zgodnie z decyzją króla z 1526 r. dobra te miały pozostawać w rękach księżniczki jedynie do chwili jej zamażpójścia. Istotną przeszkodą na drodze do realizacji planów wojewody podolskiego i jego małżonki było również to, że królowa Bona dążyła do pozyskania wszystkich dawnych dóbr książęcych na Mazowszu dla siebie. Po nieudanych próbach osiągnięcia jakiegoś kompromisu, Odrowąż został pozwany na sąd sejmowy pod zarzutem obrazy majestatu (urzędników królewskich wysyłanych do przejęcia dóbr przyznanych Annie w 1526 r. siłą przepędzano z mazowieckich miasteczek). W lutym 1537 r. król wydał wyrok, w którym oddalił wszystkie pretensje Anny, a wojewodę podolskiego pozbawił starostwa lwowskiego, zastawnego posiadania bogatej tenuty samborskiej (1 miasto i około 100 wsi) oraz Rowu (późniejszego Baru) na Podolu. Skonfiskowane Odrowążowi tenuty samborską i rowską otrzymała królowa, a należną wojewodzie sumę wykupu tych dóbr (26 tys. florenów) przejęto częściowo na rzecz skarbu, a częściowo rozdysponowano pomiędzy jego wierzycieli. Ten stronniczy i niesprawiedliwy wyrok wzburzył izbę poselską i przyczynił się w niemałym stopniu do zaognienia sytuacji pod Lwowem, gdzie latem 1537 r. zebrana na pospolite

¹¹ AGAD, MK 40, f. 253–260 (zatwierdzenie testamentu Anny z Jarosławskich Jordanowej, 27 X 1526 r. w Krakowie); W. Dworzaczek, *Odrowąż Jan ze Sprowy*, [w:] *PSB*, t. XXIII, s. 550 (tu informacja, że Anna Jordanowa zmarła krótko po 17 X 1526 r.).

ruszenie szlachta zawiązała rokosz zwany wojną kokoszą. Żądano tu m.in. przywrócenia Odrowążowi starostwa lwowskiego i dożywocia na Samborze. On sam zjawił się pod Lwowem i przemawiając w dniu 22 sierpnia, podziękował zebranych za życzliwość, ale wezwał ich do zapomnienia o jego krzywdzie i radzenia o dobru Rzeczypospolitej. Starszemu bratu towarzyszył pod Lwów młody Spytek Wawrzyniec Jordan. I chociaż nie wyróżnił się wówczas niczym szczególnym, to został zapamiętany przez parę królewską jako adherent Odrowąża i przeciwnik królowej. To był zapewne jeden z głównych powodów tego, że za panowania Zygmunta Starego Jordan nie otrzymał żadnego urzędu ani też jakiegokolwiek królewskiej służby. Niechęć pary królewskiej do Stanisława Odrowąża i blisko z nim związanej Spytka Wawrzyńca przyczyniła się też zapewne do pomijania w nadaniach również i drugiego kasztelanica wojnickiego Jana Jordana¹².

Dopiero objęcie władzy przez Zygmunta Augusta otworzyło przed Jordanem drogę do wielkiej kariery. Za panowania tego władcy Spytek Wawrzyniec otrzymywał kolejno coraz wyższe urzędy. W 1549 r. został kasztelanem sądeckim. Dnia 27 lipca 1550 r. król powierzył mu urząd podskarbiego wielkiego koronnego, pozwalając mu zachować otrzymaną wcześniej kasztelanię. Dnia 21 czerwca 1555 r. Zygmunt August awansował Jordana na palacę sandomierską. Oznaczało to dla Spytka Wawrzyńca konieczność rezygnacji z podskarbiostwa. Latem 1561 r. Jordan został wojewodą krakowskim. Dnia 24 maja 1565 r. odebrał natomiast nominację na urząd kasztelana krakowskiego. Osiągnął tym samym najwyższą godność świecką w senacie Królestwa. Awansom senatorskim towarzyszyły nadania dóbr domeny. Dnia 6 sierpnia 1552 r. król dał mu w dożywotnie użytkowanie dwór w Piotrkowie położony między dworami biskupów krakowskiego i płockiego. W styczniu 1553 r. Jordan otrzymał nadanie starostwa kamionackiego (Kamionka Strumiłowa z przynależnymi wsiami i folwarkami) w województwie

¹² Por. W. Dworzaczek, *Odrowąż Stanisław ze Sprowy*, [w:] *PSB*, t. XXIII, s. 557–558; idem, *Odrowążowa Anna z książąt mazowieckich*, [w:] *ibidem*, s. 559–561; M. Bogucka, *Bona Sforza*, wyd. 2, Wrocław 1998, s. 192; A. Kamiński, *Jordan Spytek Wawrzyniec*, [w:] *PSB*, t. XI, s. 282 (tu błędne stwierdzenie, że to nie Jordan a „Spytek Jarosławski” był obecny pod Lwowem w czasie rokoszu. W 1537 r. nie żył już bowiem żaden męski potomek rodziny Jarosławskich h. Leliwa, a jedynym Spytkiem, który mógł zostać nazwanym „Jarosławskim” był właśnie Spytek Wawrzyniec, który obok Stanisława Odrowąża był głównym spadkobiercą swojego dziadka, kasztelana krakowskiego Spytka z Jarosławia).

ruskim. W lutym tego samego roku dostał na wieczność wieś królewską Siemichów w powiecie bieckim z zastrzeżeniem dożywocia Stanisława Bonera. W maju 1553 r. objął na rok administrację ceł krakowskich i poznańskich z prawem zachowania dla siebie połowy wpływów do skarbu z tego tytułu. W listopadzie 1553 r. Spytek Wawrzyniec Jordan został starostą przemyskim. W lutym następnego roku dostał konsens na wykupienie wszystkich dóbr przynależnych do tego starostwa. W marcu 1554 r. kasztelan krakowski i hetman wielki koronny Jan Tarnowski oraz jego syn Jan Krzysztof scedowali na Jordana wsie królewskie Bratkowice i Mrowła w powiecie pilźnieńskim. Wkrótce potem Spytek Wawrzyniec otrzymał te wsie na wieczność w zamian za dziedziczną wieś Siedlec (dawną królewszczyznę darowaną w 1552 r. wojewodzie krakowskiemu Piotrowi Kmicie), którą wcześniej kupił od Piotra Boratyńskiego, burgrabiego i podstarościego krakowskiego. Transakcja ta była ze wszech miar korzystna dla Jordana, który wcale nie ustąpił z Siedlca, tylko otrzymał na tej wsi dożywocie. Być może król chciał w ten sposób zrekompensować swojemu zaufanemu podskarbiemu z pewnością bolesny dla niego fakt, że ze starostwa przemyskiego musiał on od tej pory przekazywać do skarbu tytułem arendy 5000 florenów rocznie¹³.

Spytek Wawrzyniec Jordan uchodził za kompetentnego i utalentowanego finansistę. Niejednokrotnie udzielał też pożyczek królowi.

¹³ *Urządnicy krakowscy*, nr 115 (kasztelania krakowska), nr 405 (województwo krakowskie – tu informacja, że nominację na ten urząd Jordan otrzymał we wrześniu 1561 r.), nr 485 (kasztelania sądecka); *Urządnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski, S. Ciara, Ł. Kądziała, T. Nowakowski, E. Opaliński, G. Rutkowska, T. Zielińska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1992, nr 745 (podskarbiostwo wielkie); *Urządnicy sandomierscy*, nr 951 (województwo sandomierskie); A. Kamiński, *Jordan Spytek...*, s. 282; AGAD, MK 80, f. 289v–290 (nadanie dworu w Piotrkowie, 6 VIII 1552 r. w Gdańsku); MK 82, f. 480v–481 (starostwo kamionackie, 12 I 1553 r. w Mielniku), f. 482v–486 (donacja Siemichowa, 1 II 1553 w Krakowie); MK 83, f. 251v–252v (cja krakowskie i poznańskie, 2 V 1553 r. w Krakowie), f. 477v–482 (Tarnowscy cedują na S.W. Jordana Bratkowice i Mrowle, 24 III 1554 r. w Lublinie), f. 489v–492 (potwierdzenie kupna dóbr Siedlec i Sitnik od P. Boratyńskiego, 3 IV 1554 w Lublinie); MK 84, f. 355v–356v (starostwo przemyskie, 25 XI 1553 r. w Knyszynie), f. 443–443v (konsens na wykup dóbr należących do starostwa przemyskiego, 2 II 1554 r. w Knyszynie); MK 86, f. 89–91v (wieczność na Bratkowicach i Mrowli, 28 III 1554 r. w Lublinie), f. 91v–93v (5000 florenów rocznej arendy z Przemysła, 28 III 1554 r. w Lublinie), f. 307v–308v (utwierdzenie dożywocia Jordana na wsi Siedlec, 2 V 1554 r. w Brześciu); MK 99, f. 241v–242 (kasztelania krakowska dla S.W. Jordana, 24 V 1565 r. w Piotrkowie).

Chaos w zarządzaniu dochodami królewskimi oraz brak informacji o faktycznym stanie prawnym wielu obiektów majątku państwowego utrudniały mu jednak wypełnianie obowiązków podskarbiego wielkiego koronnego. Z tego też powodu z zadowoleniem przyjął nominację na zdecydowanie wyższy w hierarchii i dużo mniej absorbujący urząd wojewody sandomierskiego. W lipcu 1561 r. Jordan otrzymał w dożywotnie użytkowanie sąsiadującą z jego dobrami dziedzicznymi tenutę czchowską (miasto Czchów, wsie Stróża i Stróska Wola). W 1563 r. wyjednał u króla dożywocie na tej dzierżawie dla swojej żony, Anny z Sieniawskich. Po uzyskaniu kasztelanii krakowskiej Spytek Wawrzyniec Jordan przejął w użytkowanie klucz myślenicki stanowiący uposażenie tego urzędu. W sumie, pod koniec życia użytkował on w dobrach domeny 9 miast i 75 wsi (5 miast i 51 wsi w starostwie przemyskim, 2 miasta i 4 wsie w tencucie kamionackiej, 1 miasto i 2 wsie w tencucie czchowskiej, 1 miasto i 14 wsi w kluczu myślenickim, 3 wsie w dobrach Bratkowice i Mrowla oraz wieś Siemichów). Według obliczeń Anny Sucheni-Grabowskiej, dobra te (bez dochodów z Czchowa) przynosiły ponad 16 tys. florenów rocznego dochodu. Po uwzględnieniu obciążeń na rzecz skarbu państwa, w rękach ich użytkownika pozostawać miało ponad 10 600 florenów. W tym miejscu warto odnotować, że podczas rewizji listów na sejmach egzekucyjnych w Piotrkowie i Warszawie unieważniono nadanie Jordanowi na wieczność królewskich dóbr Siemichów i Bratkowice oraz zamianę tych ostatnich na wieś Siedlec. Zygmunt August zaraz jednak dał mu te dobra (uznane ponownie za królewszczyzny) w dożywotnie użytkowanie¹⁴.

Będąc jednym z największych użytkowników dóbr domeny w Królestwie, Spytek Wawrzyniec Jordan dysponował również wielkim majątkiem dziedzicznym. Na mocy przeprowadzonego w 1536 r. podziału dóbr melsztyńskich otrzymał połowę zamku

¹⁴ Por. AGAD, MK 95, f. 523v–524 (nadanie tenuty czchowskiej, 21 VII 1561 r. w Wilnie); MK 96, f. 80–80v (dożywocie na Czchowie dla Anny Jordanowej, 29 III 1563 r. w Piotrkowie), f. 152–152v (utwierdzenie dożywocia małżonków Jordana na tencucie czchowskiej, 21 VII 1563 r. w Wilnie), f. 152v–153 (dożywocie dla S.W. Jordana na wsi Siemichów, 24 VII 1563 w Wilnie); A. Sucheni-Grabowska, *Badania nad elitą władzy w latach 1551–1562*, [w:] *Spółeczeństwo staropolskie. Studia i szkice*, red. A. Wyczański, Warszawa 1976, s. 96–97 (tu m.in. informacja, że Jordan nominację na urząd wojewody krakowskiego otrzymał około 21 VII 1561 r.); A. Kamiński, *Jordan Spytek...*, s. 282. Por. też AGAD, MK 87, f. 90a–90b (tu skwitowanie Jordana z arendy starostwa kamionackiego wynoszącej 1000 florenów rocznie, rok 1555 b.m.).

Melsztyn oraz wsie Domasławice z folwarkiem, część Druszkowa, pół Faliszowic, Filipowice, Gwoździec z młynem, Olszową, Olszyny z folwarkiem i sadzawkami, Ołpiny Górne, 5 kmieci we wsi Podbrzeże, karczmę i 3 zagrodników we wsi Wielenia oraz Zawadę. Do spółki z bratem Janem miał korzystać z robocizn świadczonych na rzecz melsztyńskiego zamku przez kmieci z należących do klasztoru tynieckiego wsi Opatkowice, Ujazd i Zdonia. Wsie Filipowice, Olszowa i część Druszkowa zostały w 1533 r. zastawione przez Jana Jordana. Spytek Wawrzyniec miał wejść w ich posiadanie dopiero po wykupieniu ich z rąk posesorów zastawnych. W tym samym roku młodszy kasztelan wojnicki potwierdził dokonaną przez brata cesję wsi Tęgorborze i Biała Woda na rzecz Hermolausa Jordana. W 1539 r. bracia Jordanowie dokonali podziału wójtostwa myślenickiego i klucza dóbr dziedzicznych nieopodal Myślenic. Spytek Wawrzyniec wziął wówczas pół wójtostwa myślenickiego oraz wsie Bulinę, Domanów, Łętownię, Osieczany, Skomielną Białą, Skomielną Czarną, Tokarnię, pół Trzemesznej i Więcierzę (później Wiczerza). W 1544 r. podzielił się dobrami po matce i ciotce Magdalenie Pileckiej z drugim bratem przyrodnim, Stanisławem Odrowążem ze Sprowy. Po uprzednim splaceniu siostry, Beaty Odrowążówny, żony wojewody sieradzkiego Stanisława Łaskiego, każdy z nich wszedł wówczas w posiadanie części zamku, miasta i dóbr jarosławskich. Ostatecznie jednak Spytek Wawrzyniec scedował swoją część Jarosławia Odrowążom, zatrzymując dla siebie Zgłobień wraz z przynależnymi do tego klucza wsiami. Dobra te obejmowały 9 wsi w powiecie pilzneńskim i przeworskim. Były to wszystko wsie duże i bardzo dobrze zagospodarowane. Według rejestru poborowego z 1581 r. z 6 wsi klucza zgłobieńskiego położonych w powiecie pilzneńskim opłacono podatek od 213 kmieci i 154 łanów. Bezpotomna śmierć brata Jana Jordana w 1547 r. otworzyła mu drogę do skupienia w swoim ręku całej ojcowizny. W latach 1548–1550 wykupił bowiem od bratowej, Anny z Iskrzyczyna wszystkie majątki rodowe, na których miała zapis dożywocia. Ta sama bratowa sprzedała mu w 1548 r. kupiony przez jej ojca klucz dukielski w powiecie bieckim¹⁵.

¹⁵ Por. *SHG Kraków*, cz. 3, z. 4, s. 944–945; *SHG Kraków*, cz. 4, z. 2, s. 212, 222–223, 249–251, 255, 258; *SHG Kraków*, cz. 5, z. 1, s. 193, 206–210; W. Dworzaczek, *Hetman Jan Tarnowski. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego*, Warszawa 1985, s. 317; J.W. Kutrzeba, *op. cit.*, s. 58–59; AGAD, MK 76, f. 29–32 (A. Iskrzyczka sprzedaje S.W. Jordanowi dobra dukielskie, 12 VII 1548 r. w Krakowie); MK 78, f. 40–44 (A. z Iskrzyczyna Lanckorońska ustępuje z wójtostwa).

W grudniu 1550 r. Jordan kupił od Mikołaja Radziwiłła Rudego miasteczko Olszanicę z wsiami Bukowno, Miłowanie, Ostrynia i Połajcze oraz pustkami Czernice i Stryłków w powiecie halickim. Prawdopodobnie w związku z tą transakcją sprzedał z prawem odkupu za 7000 florenów wieś Wężerów mieszczaninowi krakowskiemu Kasprowi Gucciemu. Klucza olszanickiego nie zatrzymał jednak Jordan na stałe w swoich rękach. Na pewno wyzbył się tych dóbr przed swoją śmiercią. Dzięki małżeństwu z Anną Sieniawską pozyskał natomiast zamek Mikulińce z przyległymi wsiami na Rusi Czerwonej. Najpewniej były to dobra, które przypadły jego małżonce ze spadku po Kolach z Dalejowa. Na początku lat pięćdziesiątych XVI stulecia Spytek Wawrzyniec Jordan powiększył również swój stan posiadania w kluczu myślenickim. W sierpniu 1552 r. hetman Jan Amor Tarnowski, ówczesny posesor Myślenic, za zgodą Zygmunta Augusta, w zamian za Zawadę, dziedziczną wieś Jordana w powiecie krakowskim dał mu bowiem wsie Borzęta i Polanka z dóbr krzesłowych kasztelanii krakowskiej. Ten sam Tarnowski przekazał też Spytkowi Wawrzyńcowi i jego małżonce w dożywotnie użytkowanie wieś Łągiewniki w kluczu myślenickim. Od hetmana kupił też Jordan w roku 1553 kamienicę w Krakowie. W 1557 r. dokonał wymiany dóbr z Wincentym Baranowskim, opatem klasztoru benedyktynów w Tyńcu, który w zamian za Brzozową i Polichty dał mu Opatkowice, Ujazd i Zdonię. W tym samym roku Zygmunt August zwolnił poddanych z nowo pozyskanych przez Jordana wsi z robocizn świadczonych na rzecz zamku w Czchowie, wyraził zgodę na założenie miasta na prawie niemieckim na gruntach wsi Opatkowice oraz wydał przywilej ustanawiający w nim jarmarki, jak również zwalniający jego mieszkańców na okres 30 lat z ceł i podatków. W czerwcu 1562 r. król wyraził zgodę na przeniesienie targów w nowo założonym mieście, nazwanym teraz Zakliczynem, z niedzieli na sobotę i czwartek. Jeszcze w tym samym lub też w następnym roku Jordan wymienił dobra z klasztorem cystersów w Szczyrzycu. W zamian za wsie Wielkie i Małe

stwa myślenickiego i z klucza dóbr dziedzicznych Jordanów koło Myślenic, 30 IV 1550 r. w Krakowie), f. 44–45v (S.W. Jordan kwituje bratową z ruchomości po bracie Janie, 30 IV 1550 r. w Krakowie); MK 79, f. 428v–432 (komplanacja między S.W. Jordanem a spadkobiercami Pileckich, Bzickimi i Kobylańskimi, zgłaszającymi pretensje do Dukli, zawarta dzięki mediacji biskupa chełmskiego Jakuba Uchańskiego i kasztelana krakowskiego Jana Amora Tarnowskiego, 16 III 1551 r. w Krakowie); *Źródła dziejowe*, t. XIV (*Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*), *Małopolska*, t. III, wyd. A. Pawiński, Warszawa 1886, s. 253.

Wilkowisko, Raciborzany, Markuszowa i część Porąbki w powiecie czchowskim (sądeckim) pozyskał wówczas Mogilany, Głogoczów i Włosań w powiecie szczyrzyckim. Obie transakcje zostały zatwierdzone przez króla w grudniu 1563 r. podczas sejmku w Warszawie. Zygmunt August uwolnił poddanych z nowo pozyskanych przez Spytka Wawrzyńca wsi od świadczeń i robocizn na rzecz Królestwa (otrzymał w zamian od Jordana plac w Krakowie) oraz wyłączył te dobra z prawa kościelnego, a poddał je prawu ziemskiemu. W listopadzie 1564 r. Spytek Wawrzyniec Jordan uzyskał ponadto zezwolenie Zygmunta Augusta na założenie na surowym korzeniu, na gruntach wsi Malejowa, nowego miasta, które otrzymało nazwę Jordanów. Zarówno w Zakliczynie, jak i w Jordanowie Spytek Wawrzyniec dokonał lokacji na prawie niemieckim i obie osady już wkrótce zostały przekształcone w ośrodki o miejskim charakterze¹⁶.

Nie do końca jasne są powody podjętej przez Jordana w 1557 r. decyzji o donacji wójtostwa myślenickiego na rzecz kasztelanii krakowskiej. Być może wynikała ona z jakichś rozliczeń z ówczesnym kasztelanem krakowskim, hetmanem Janem Amorem Tarnowskim. W każdym bądź razie darowizna Jordana sprawiła, że przyłączono wówczas do dóbr krzesłowych kasztelanii krakowskiej wójtostwo w Myślenicach, wsie Borzęta, Polanka i Łagiewniki (dwie pierwsze Spytek Wawrzyniec dostał od Tarnowskiego w zamian za Zawadę, a na trzeciej miał przyznane mu przez hetmana dożywocie) oraz sołectwa w Borzęcie, Bysinie i Polance. Jordan zrezygnował też wówczas na rzecz kasztelanów krakowskich z wszystkich świadczeń, do jakich zobowiązani byli poddani wójtostwa i inni mieszkańcy włości myślenickiej. Donacja ta spowodowała unieważnienie dokonanej w 1552 r. zamiany dziedzicznej wsi Jordana Zawady na Borzętę i Polankę. Pierwsza z tych wsi ponownie stała się

¹⁶ Por. AGAD, MK 79, f. 219–224 (sprzedaż Wężerowa Gucciemu, 15 XII 1550 r. w Krakowie), f. 268–269 (kupno Olszanicy od Radziwiłła, 20 XII 1550 r. w Krakowie); MK 80, f. 315–316v (zamiana Zawady na Borzętę i Polankę, 30 VIII 1552 r. w Gdańsku), f. 316v–317v (dożywocie na Łagiewnikach, 30 VIII 1552 r. w Gdańsku); MK 90, f. 242v, 247–247v, 308–309v (przywileje królewskie dla Opatkowic, 15 i 17 VII oraz 10 XII 1557 r. w Wilnie); MK 96, f. 24v–25 (targi w Zakliczynie, 18 VI 1562 r. w Wilnie), f. 221v–223v (zatwierdzenie wymiany dóbr z klasztorami w Tyńcu i Szczyrzycu, XII 1563 r. w Warszawie); MK 99, f. 51–53v (potwierdzenie wymiany dóbr z benedyktynami i cystersami, 18 IV 1564 w Warszawie), f. 143v (zgoda na założenie miasta Jordanowa, 7 XI 1564 w Piotrkowie); *SHG Kraków*, cz. 5, z. 1, s. 209; W. Dworzaczek, *Hetman...*, s. 225, 233.

własnością Spytka Wawrzyńca. Przeprowadzając różnego rodzaju transakcje majątkowe, Jordan nie zawsze dysponował odpowiednimi zasobami gotówki. Czasami zmuszony był więc pożyczać pieniądze pod zastaw swoich majątków. Wierzycielom konsekwentnie oddawał jednak w użytkowanie tylko niektóre dobra. Tak było z wsią Wężerów, którą po wykupieniu od spadkobierców Kaspra Gucciego zastawił w 1557 r. za 3000 florenów Stanisławowi Drohojowskiemu. W roku następnym tę samą wieś przejął w zastaw kasztelan czechowski Mikołaj Lutomirski w zamian za pożyczkę w wysokości 6000 florenów. W 1559 r. Jordan pożyczył 5000 florenów od kasztelana radomskiego Gabriela Tarły i oddał mu w użytkowanie Raciborzany, Markuszową, część Porąbki i Słoną. Trzy pierwsze wsie przekazał następnie w rozliczeniu klasztorowi cystersów w Szczyrzycu w zamian za Mogilany, Głogoczów i Włosań. Za pożyczkę tej samej wysokości (5000 florenów) zastawił w tym samym, 1559 r. cały klucz dukielski pisarzowi ziemskiemu przemyskiemu Mikołajowi Orzechowskiemu. Możemy przypuszczać, że zwyczaj zabezpieczania zaciąganych przez siebie pożyczek na Wężerowie i Dukli przejęli od Jordana także jego spadkobiercy. W dniu 8 sierpnia 1564 r. podczas sejmu w Parczewie wojewoda krakowski Spytek Wawrzyniec Jordan i jego żona Anna z Sieniawskich zeznali akt wzajemnego dożywocia na wszystkich dobrach ruchomych i nieruchomych. Była to praktyka powszechnie stosowana ze względu na obowiązującą w czasach staropolskich rozdzielność majątkową małżonków. W tym przypadku wydarzenie to miało jednak istotny wpływ na dalsze losy ich najbliższej rodziny. Żona przeżyła bowiem Spytka Wawrzyńca prawie o 30 lat i dopiero po jej śmierci w 1597 r. można było dokonać podziału zgromadzonego przez Jordana majątku. Z aktu podziałowego wiemy, że w skład należącego do niego latyfundium wchodziły 2 zamki, 4 miasta, 85 wsi i 16 folwarków. Była to fortuna porównywalna z majątkami najpotężniejszych rodów możnowładczych w Małopolsce – Tarnowskich h. Leliwa i Tęczyńskich h. Topór. Dla porównania, kasztelan krakowski i hetman wielki koronny Jan Amor Tarnowski (1488–1561), jeden z najbogatszych panów w Królestwie, miał w swoich dobrach prywatnych 5 miast i około 120 wsi. Inny Tarnowski, Stanisław (1514–1568), następca Jordana na urzędach podskarbiego wielkiego koronnego i wojewody sandomierskiego dysponował majątkiem obejmującym ponad 40 wsi dziedzicznych. Poprzednik Jordana na krześle wojewody krakowskiego, Stanisław Tęczyński (zm. 1561)

władał dobrami dziedzicznymi, w których znajdowały się 3 miasta i około 65 wsi. Jego stryj, kasztelan krakowski Andrzej (zm. 1561) miał w swoich dobrach prywatnych 3 miasta i około 70 wsi. Kiedy zaś wnukowie tego Andrzeja Tęczyńskiego dzielili w 1601 r. majątek po ojcu Andrzeju (zm. 1588), wojewodzie krakowskim i stryju Janie (zm. 1593), kasztelanie wojnickim, w skład należącego do nich latyfundium wchodziły 3 zamki, 4 miasta, 111 wsi całych, 5 części wsi, 1 wieś pusta i 41 folwarków¹⁷.

Spytek Wawrzyniec Jordan był również jedną z najważniejszych postaci na scenie politycznej w dobie panowania Zygmunta Augusta. Szczególnie bliskie stosunki z królem łączyły go w latach 1550–1555, kiedy sprawował urząd podskarbiego wielkiego koronnego. Jednak również i po złożeniu kluczy cieszył się zaufaniem

¹⁷ Por. *SHG Kraków*, cz. 5, z. 1, s. 209; J.W. Kutrzeba, *op. cit.*, s. 58 (podana tu informacja, że Jordan darował kasztelanii krakowskiej również wsie Bysinę i Pierzchów jest nieprawdziwa); AGAD, MK 90, f. 95–97v (zastaw na rzecz S. Drohojowskiego, który zaraz wydzierżawił zastawioną wieś Jordanowi, 1 I 1557 r. w Warszawie), f. 395v–399 (M. Lutomirski posesorem zastawnym Weżerowa, 3 VIII 1558 r. w Krasnymstawie); MK 95, 147–150v (zastaw Dukli na rzecz M. Orzechowskiego, 22 V 1559 r. w Krakowie), f. 160–163 (zabezpieczenie pożyczki od G. Tarły, 19 V 1559 r. w Krakowie); MK 96, f. 86–87v (dożywocie Jordanów, 8 VIII 1564 r. w Parczewie); Archiwum Narodowe w Krakowie [dalej: ANK], *Castrensia Cracoviensia Inscriptiones* [dalej: CCI], nr 161, s. 961–979 (akt podziału majątku Spytka Wawrzyńca Jordana – tu wymieniono imiennie 85 wsi). W rzeczywistości liczba wsi w latyfundium Jordana była na pewno większa. W innych dokumentach z tego samego okresu odnotowano bowiem również wieś Opatkowice oraz wsie Olpiny Niższe i Wyższe (w akcie podziałowym wymieniono tylko Olpiny). W przywołanym tu spisie dóbr pozostałych po kasztelanie krakowskim nie wspomniano również o kilku folwarkach. W zamieszczonym w *Atlasie historycznym* zestawieniu wsi należących do Anny z Sieniawskich Jordanowej popełniono natomiast kilka istotnych błędów. Pominięto cztery tzw. wsie „ruskie” (Blechnarka, Hanczowa, Ropka i Wysowa). Pół miasta i osiem wsi wchodzących w skład dawnego latyfundium Spytka Wawrzyńca Jordana przypisano jego wnukowi, kasztelanowi śremskiemu Andrzejowi Zebrzydowskiemu, który był tylko ich użytkownikiem. Uznano go także za właściciela wsi Jawczyce i Surówka, które kupiła od wojewody połockiego Andrzeja Sapięhy dopiero wdowa po kasztelanie śremskim, Agnieszka z Białośliwskich. Do dóbr Jordanowej nie zaliczono klucza dukielskiego, który pozostawał w zastawie Oktawiana Gucciego, a dodano jej wieś o nazwie Rudka, która nie pojawia się w żadnym z dokumentów. Por. K. Chłapowski, *op. cit.*, s. 108, 110–111; M. Lubczyński, *Tarnowski Jan Amor*, [w:] *PSB*, t. LII, Warszawa–Kraków 2017–2019, s. 448; idem, *Tarnowski Stanisław (Stanisław Spytek)*, [w:] *ibidem*, s. 524; Z. Anusik, *Latyfundia panów na Tęczyźnie. Kilka refleksji w związku z książką Janusza Kurtyki*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2003, R. II, nr 2(4), s. 240–241; idem, *Dobra ziemskie Tęczyńskich w XIV–XVII wieku*, [w:] idem, *Studia i szkice staropolskie*, Łódź 2011, s. 200; idem, *Latyfundium Tęczyńskich w XVII wieku. Dobra i właściciele*, „Kwartalnik Historyczny” 2021, R. CXXXVIII, nr 3, s. 701.

władcy, który awansował go na najwyższe urzędy senatorskie w prowincji małopolskiej. Jordan był początkowo zwolennikiem egzekucji praw i dóbr, ale później zdecydowanie przeciwko niej występował. Jeszcze na egzekucyjnym sejmie piotrkowskim deklarował, że podporządkuje się egzekucji dóbr, ale już na kolejnym sejmie warszawskim proponował, aby najpierw przeprowadzono egzekucję praw i zrealizowano postulat zawarcia unii z Litwą. Pomimo tego, że egzekucja dóbr dotknęła Jordana w niewielkim tylko stopniu, uważano go za jej zdeklarowanego przeciwnika. Podejrzewano go nawet o to, że wraz z innymi możnymi (Mikołajem Radziwiłłem Czarnym, Marcinem Zborowskim i biskupem krakowskim Filipem Padniewskim) może podjąć próbę zbrojnego przeciwstawienia się egzekucyjnym pomysłom izby poselskiej. W styczniu 1564 r. wyznaczono go do siedmioosobowej komisji mającej prowadzić rozmowy z Litwinami w sprawie unii (on sam nie wierzył jednak podobno w ich powodzenie). Na sejmie 1565 r. Jordan doprowadził do odrzucenia postulatu izby poselskiej dotyczącego utworzenia urzędu instygatora, który miałyby przyjmować skargi na nadużycia popełniane przez urzędników. Na sejmie 1566 r. ostro występował przeciwko pomysłowi skreślenia sum zabezpieczonych na królewskich włościach. Sądzić wypada, że działalność polityczna w ostatnich latach życia nie przysparzała Jordanowi zbyt wielu sympatii ze strony szlachty. Szanowano go jednak jako znawcę prawa i senatora sumiennie wypełniającego swoje obowiązki. Już w latach pięćdziesiątych XVI stulecia uważano Spytka Wawrzyńca za jednego z najbardziej wpływowych dygnitarzy w kraju. Podjęto też wówczas próby, zakończone ostatecznie niepowodzeniem, pozyskania go dla reformacji. Początkowo indyferentny w kwestiach dotyczących wiary, pod koniec życia stał się Jordan gorliwym katolikiem. Pan ogromnej fortuny, pierwszy dygnitarz świecki w Królestwie, w latach sześćdziesiątych XVI w. Jordan był bez wątpienia jednym z najpotężniejszych możnowładców małopolskich. W rozwinięciu szerszej jeszcze działalności przeszkadzało mu jedynie słabe zdrowie, dla poratowania którego wyjeżdżał do Włoch. Po objęciu kasztelanii krakowskiej narzekał żartobliwie na wysokie koszty reprezentacyjne, które musiał w związku z tym ponosić (mawiał podobno, że „co sobie Spytak nagotuje, to mu pan krakowski zje”). Zmarł 11 marca 1568 r. w Mogilanach i został pochowany w kościele św. Katarzyny w Kazimierzu. Spytka Wawrzyńca Jordan był bez wątpienia najwybitniejszym przedstawicielem swojego rodu. Zgromadzone przez

niego dobra i sprawowane urzędy pozwalają zaliczyć go do ścisłej elity majątkowej i politycznej czasów panowania Zygmunta Augusta. Osiągniętej przez niego pozycji nie udało się jednak Jordanom utrzymać w następnych pokoleniach. Kasztelan krakowski nie pozostawił bowiem po sobie męskich potomków, a przedstawiciele mocno rozrodzonej, starszej linii Jordanów nigdy nie dysponowali majątkiem, urzędami i wpływami, które dałyby się porównać z jego spektakularną karierą¹⁸.

Spytek Wawrzyniec Jordan miał licznych krewnych i powinowatych. Jego starszy brat przyrodni, Jan Jordan (zm. 1547) – jak wiemy – nie pozostawił po sobie potomstwa. Siostra przyrodnia, Katarzyna Jordanówna, nieżyjąca już w 1529 r., która poślubiła Jana Szczekockiego z Dębna (zm. 1558), używającego też nazwiska Dembiński, z czasem starostę wojnickiego, miała z nim troje dzieci, syna Stanisława oraz córki Annę i Barbarę. Stanisław został księdzem. Był dziekanem kolegiaty Wszystkich Świętych w Krakowie, a następnie kanonikiem lwowskim. Żył jeszcze w 1575 r. Anna Dembińska wyszła za Seweryna Marcina Lubomirskiego h. Szreniawa (zm. 1562), a Barbara została żoną Augustyna Siemichowskiego h. Gierałt. Brat przyrodni Jordana ze strony matki, wojewoda ruski (od 1543 r.) Stanisław Odrowąż ze Sprowy (zm. 1545) pozostawił z małżeństwa z Anną ks. mazowiecką (zm. 1557) jedynie córkę Zofię (ok. 1540–1580). Przed 9 listopada 1555 r. została ona wydana za późniejszego kasztelana wojnickiego Jana Krzysztofa Tarnowskiego h. Leliwa (1537–1567), jedyne go syna kasztelana krakowskiego i hetmana wielkiego koronnego Jana Amora. Jordan uczestniczył w uroczystościach weselnych w Gorliczynie i jako stryj panny oddawał ją panu młodemu. Po bezpotomnej śmierci młodego Tarnowskiego Zofia dość długo pozostawała wdową. Dopiero w końcu 1574 r. wyszła po raz drugi za mąż, poślubiając wojewodę sandomierskiego Jana Kostkę h. Dąbrowa. Wspomniana w testamencie matki Jordana jego siostra przyrodnia Jadwiga Odrowążówna zmarła zapewne młodo jako panna. Kolejna jego siostra przyrodnia, Beata ze Sprowy została drugą żoną późniejszego kasztelana krakowskiego i hetmana wielkiego koronnego Jana Amora Tarnowskiego. Małżeństwo to zostało jednak unieważnione. W 1530 r.

¹⁸ Por. B. Paprocki, *op. cit.*, s. 958; K. Niesiecki, *op. cit.*, t. IV, s. 505–506; J.W. Kutrzeba, *op. cit.*, s. 58; M. Smoleński, *op. cit.*, s. 55–56; M. Sandozówna, *op. cit.*, s. 47; A. Kamiński, *Jordan Spytek...*, s. 282–283; W. Dworzaczek, *Hetman...*, s. 199; A. Sucheni-Grabowska, *Badania...*, s. 96–97.

zawarła kontrakt małżeński ze starostą uszpołskim Stanisławem Radziwiłłem h. Trąby (zm. 1531). Rychła śmierć niedoszłego oblubieńca przekreśliła jednak te plany. Ostatecznie dopiero w 1535 r. Beata Odrowążówna oddała swoją rękę Stanisławowi Łaskiemu h. Korab (zm. 1550), przyszłemu wojewodzie sieradzkiemu. Miała z nim dziewięcioro dzieci – pięciu synów i cztery córki. Trzej synowie Beaty zmarli w wieku dziecięcym. Jej najstarszy syn, Stanisław (zm. 1572) został natomiast w przyszłości krajczym koronnym i starostą malborskim, a jego młodszy brat Mikołaj (zm. 1564) zakończył życie na urzędzie kasztelana inowłodzkiego. Spośród siostrzenic Jordana, Anna Łaska wyszła za starostę opoczyńskiego Stanisława Odrowąża ze Sprowy (zm. p. 1554), a po jego śmierci za wojewodę poznańskiego Andrzeja Kościeleckiego h. Ogończyk (zm. 1565); Jadwiga poślubiła Mikołaja z Żerkowa Rzeszowskiego h. Doliwa (zm. 1574), a następnie Piotra Biejkowskiego h. Jastrzębiec, chorążego czerskiego; Katarzyna była żoną starosty kamienieckiego Macieja Włodka h. Prawdzic, a po owdowieniu wyszła za rotmistrza królewskiego Marcina Kunata h. Topór; najmłodsza, Zofia została natomiast żoną podkomorzego lwowskiego Wojciecha Starzechowskiego h. Nieczuja (zm. p. 1564), syna wojewody podolskiego Wojciecha (zm. 1556)¹⁹.

Najpóźniej na początku lat czterdziestych XVI w., sądząc na podstawie daty małżeństwa jego najstarszej córki, Spytek Wawrzyniec Jordan ożenił się z Anną Sieniawską h. Leliwa, córką Mikołaja (1489–1569), hetmana polnego koronnego, później zaś wojewody bełskiego, ruskiego i hetmana wielkiego koronnego. Matką Anny była zmarła około 1544 r. Katarzyna Kolanka z Dalejowa h. Junosza, córka Jana Koli z Dalejowa (zm. ok. 1541), kasztelana halickiego i hetmana polnego koronnego. Poprzez Kolów Anna z Sieniawy Jordanowa była dość bliską krewną królowej Barbary Radziwiłłówny. Wspomniany tu jej dziadek macierzysty był bowiem rodzonym bratem matki drugiej żony Zygmunta Augusta, Barbary z Kolów Radziwiłłowej. Siostrą Jordanowej była Katarzyna, żona wojewodzica podolskiego Andrzeja z Buczacza Tworowskiego h. Pilawa.

¹⁹ Por. A. Boniecki, *op. cit.*, t. IV, s. 205; W. Dworzaczek, *Hetman...*, s. 251, 316–318; idem, *Odrowąż Stanisław...*, s. 558–559 (tu błędna data ślubu Zofii Odrowążówny z J.K. Tarnowskim – przed listopadem 1551 r.); J. Sikorski, *Łaski Stanisław*, [w:] *PSB*, t. XVIII, Wrocław–Warszawa–Kraków 1973, s. 254; R. Zieliński, R. Żelewski, *Olbracht Łaski. Od Kieżmarku do Londynu*, Warszawa 1982, s. 232; B. Paprocki, *op. cit.*, s. 588; K. Niesiecki, *op. cit.*, t. V, Lipsk 1840, s. 441.

Żona Spytki Wawrzyńca miała również czterech braci. Najstarszy z nich, Hieronim (1519–1582) został w przyszłości wojewodą ruskim. Drugi, Mikołaj (ok. 1520–1584) był kasztelanem kamienieckim i hetmanem polnym koronnym. Trzeci Jan (zm. 1583) jako jedyny z synów hetmana wielkiego koronnego Mikołaja nie wszedł do senatu, kończąc swoją karierę na urzędzie sędziego ziemskiego halickiego. Najmłodszy ze szwagrów Spytki Wawrzyńca Jordana, Rafał Sieniawski (zm. 1592) dopiero za panowania Zygmunta III, w 1588 r. otrzymał kasztelanę lubaczowską, z której król jeszcze w tym samym roku przeniósł go na znacznie wyższą godność kasztelana kamienieckiego. Teść Jordana był zdeklarowanym kalwinistą, który podobno dopiero przed śmiercią dokonał konwersji na katolicyzm. Jak się wydaje, sympatię dla wyznania ewangelicko-reformowanego przejawiała również żona Jordana, która co prawda pozostała katoliczką, ale przyjmowała komunię pod dwiema postaciami. Spytek Wawrzyniec i Anna z Sieniawskich Jordanowie doczekali się liczego potomstwa. Dwaj ich synowie zmarli jednak w dzieciństwie. Wieku dojrzałego doczekało natomiast pięć córek, Elżbieta, Anna, Magdalena, Barbara i Zofia²⁰.

Jordan pozostawał w bardzo dobrych stosunkach z Mikołajem Radziwiłłem Czarnym oraz z panami na Tarnowie. Przyjaźnił się też z późniejszym kasztelanem wojnickim Mikołajem Myszkowskim h. Jastrzębiec (zm. 1557). Znalazło to odzwierciedlenie w posunięciach dotyczących jego najbliższej rodziny. Kiedy bowiem w sierpniu 1549 r. ustanowił żonę opiekunką dzieci i wszystkich swoich dóbr ruchomych i nieruchomych, dodał jej współopiekunów, którymi zostali: kasztelan krakowski i hetman wielki koronny Jan Amor Tarnowski, wojewoda bełski i hetman polny koronny Mikołaj Sieniawski (teść Jordana), krajczy koronny Mikołaj Myszkowski oraz kasztelan biecki (syn Achacego) Mikołaj Jordan z Bobowej. 10 lat później ówczesny wojewoda sandomierski unieważnił tę decyzję i z powodu planowanej „nieobecności w Królestwie”, w maju 1559 r. opiekę nad dziećmi i majątkiem raz jeszcze powierzył żonie, a na współopiekunów wyznaczył Jana Amora Tarnowskiego, Mikołaja Sieniawskiego (teraz już wojewodę ruskiego),

²⁰ M. Plewczyński, *Sieniawski Mikołaj*, [w:] *PSB*, t. XXXVII, Warszawa–Kra-ków 1996–1997, s. 123–129; M. Sandozówna, *op. cit.*, s. 50 (tu informacja o synach Jordana przedstawionych na jego pomniku w kościele św. Katarzyny); M. Smoleński, *op. cit.*, s. 57; B. Paprocki, *op. cit.*, s. 959; K. Niesiecki, *op. cit.*, t. IV, s. 505; A. Kamiński, *Jordan Spytek...*, s. 282–283.

kasztelana wojnickiego Jana Krzysztofa Tarnowskiego, swojego siostrzeńca Stanisława Dembińskiego oraz określonego mianem bratanka (*filiastro*), w rzeczywistości bratanka stryjecznego, Piotra Jordana, syna Krzysztofa, a wnuka Jana (zm. 1507), kasztelana bieckiego. Za swego życia Spytek Wawrzyniec Jordan wydał za mąż i wyposażył cztery starsze córki. Elżbieta poślubiła Stanisława Bonera h. Bonarowa, a następnie Mikołaja z Bobrku Ligęzę h. Półkozic. Anna została żoną Andrzeja z Więcborka Zebrzydowskiego h. Radwan. Magdalena wyszła za Stanisława Wapowskiego h. Nieczuja, a później za Stanisława z Sulejowa Sobka h. Brochwicz. Mężem Barbary został natomiast Piotr ks. Zbaraski. Już po śmierci ojca Barbara wyszła ponownie za mąż za Andrzeja Zborowskiego h. Jastrzębiec. Najmłodsza córka Spytka Wawrzyńca, Zofia została w tym samym czasie wydana przez matkę za Samuela Zborowskiego h. Jastrzębiec, rodzzonego brata Andrzeja, męża jej siostry Barbary²¹.

Spytek Wawrzyniec Jordan prowadził przemyślaną politykę matrymonialną, starannie dobierając mężów dla swoich córek. W 1557 r. najstarszą z nich, Elżbietę wydał za wspomnianego Stanisława Bonera h. Bonarowa, syna Seweryna (zm. 1549), kasztelana sądeckiego i Zofii z Bethmanów h. własnego (zm. 1532), dając jej 4235 florenów, czyli złotych polskich posagu. Zięc Jordana pochodził z rodziny mieszczańskiej (mieszczaninem norymberskim, krakowskim i wrocławskim był jeszcze jego dziadek, Jakub Andrzej Boner), która zgromadziwszy w Polsce ogromny majątek weszła w szeregi małopolskiego możnowładztwa. Stanisław Boner był starostą bieckim i czchowskim. Pierwsza z tych królewskich ziem od 1520 r. znajdowała się w zastawie Bonerów, którzy przejęli Biecz z przyległościami w zamian za udzieloną Zygmuntowi I pożyczkę w wysokości 10 tys. florenów. Po zawarciu związku małżeńskiego z Elżbietą Jordanówną, Stanisław Boner oprawił jej posag na połowie swoich dóbr dziedzicznych i zapisał jej dożywocie na sumie zastawnej zabezpieczonej na bieckich dobrach starościńskich. Pierwsze małżeństwo Elżbiety nie trwało jednak długo, gdyż Boner zmarł już 14 listopada 1560 r. w Bolonii, dokąd wyjechał

²¹ Por. AGAD, MK 77, f. 146v–149 (ustanowienie opieki, 17 VIII 1549 r. w Krakowie); MK 95, f. 164–164v (odwołanie opieki, 18 V 1559 r. w Krakowie), f. 165v–167v (ustanowienie opieki, 20 V 1559 r. w Krakowie); B. Paprocki, *op. cit.*, s. 959; K. Niesiecki, *op. cit.*, t. IV, s. 505; A. Boniecki, *op. cit.*, t. IX, s. 76–77; M. Smoleński, *op. cit.*, s. 58.

dla poratowania zdrowia. Nie pozostawił po sobie potomstwa. Wdowa, mając mocne oparcie w swoim ojcu, już w lutym 1561 r. przejęła starostwo bieckie, a dnia 15 kwietnia tego roku rozpoczęła wykonywanie obowiązków starosty. Spytek Wawrzyniec Jordan wyjednał zaś dla siebie wakującą po śmierci zięcia dzierżawę czchowską. W końcu 1561 lub też na początku 1562 r. Elżbieta Jordanówna wyszła ponownie za mąż za kasztelana czechowskiego i starostę żydaczowskiego Mikołaja z Bobrku Ligezę h. Półkozić (1529–1603), syna Feliksa (zm. po 1539), burgrabiego krakowskiego i Zofii Tarnowskiej h. Leliwa (zm. po 1550), rodzonej siostry hetmana Jana Amora Tarnowskiego. Jednocześnie Jordan rozpoczął zabiegi o utrzymanie Biecza w rękach córki. Dzięki jego staraniom, w dniu 12 czerwca 1562 r. Zygmunt August nadał Elżbiecie z Jordanów Ligezinie dożywocie na starostwie bieckim i przyznał jej prawo do wykupowania dóbr odłączonych od tej królewskiej. Objęcie przez kobietę rządów w Bieczu, który był stolicą powiatu i siedzibą starostwa grodowego wywołało gwałtowne protesty posłów na sejmie egzekucyjnym w Piotrkowie w grudniu 1562 r. Żądano wówczas wykupienia tej królewskiej przez skarb państwa i anulowania dożywocia kasztelanowej czechowskiej na sumie zastawu. W czasie dyskusji w senacie w obronie córki wystąpił Jordan, ale nie przekonał wszystkich swoich kolegów. Ostatecznie, w dniu 13 grudnia 1562 r. Zygmunt August wydał kompromisowy dekret, w którym uznał sumę zastawu na Bieczu za podlegającą wykupowi, ale jednocześnie potwierdził prawo Elżbiety z Jordanów Ligeziny do dożywocia na tej sumie, co w praktyce oznaczało pozostawienie starostwa bieckiego w jej rękach²².

²² Por. B. Paprocki, *op. cit.*, s. 251; A. Boniecki, *op. cit.*, t. XIV, Warszawa 1911, s. 256; W. Pociecha, *Boner Seweryn*, [w:] *PSB*, t. II, Kraków 1936, s. 300–301; W. Budka, *Boner Stanisław*, [w:] *ibidem*, s. 302; AGAD, MK 78, f. 263v–265 (dożywocie na Bieczu dla Stanisława Bonera, 28 VI 1550 r. w Piotrkowie); MK 96, f. 26–26v (zatwierdzenie dożywocia Elżbiety Ligeziny na starostwie bieckim, 12 VI 1562 r. w Piotrkowie); ANK, *Castrensia Biecensia* [dalej: CB], nr 11, s. 1 (tu Elżbieta Bonerowa jako starosta biecki), s. 116 (tu 29 IV 1562 r. Mikołaj Ligeza po raz pierwszy odnotowany jako mąż Elżbiety); *Urzednicy krakowscy*, nr 55 (Elżbieta Jordanówna starostą bieckim); *Źródłopisma do dziejów unii Korony Polskiej i W.X. Litewskiego*, cz. 2, oddział I, wyd. A.T. Działyński, Poznań 1861, s. 230–231, 237; Z. Anusik, *Kasztelana sandmierskiego Mikołaja Spytka Ligezy (ok. 1563–1637) sprawy rodzinne i majątkowe. Przyczynek do genealogii i dziejów gorzyckiej linii rodziny Ligezów herbu Półkozić*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2022, R. XXI, nr 1, s. 76–80.

W dniu 4 października 1563 r. kasztelan czechowski Mikołaj Ligeza i Elżbieta z Jordanów spisali w Bieczu akt wzajemnego dożywocia na wszystkich swoich dobrach nieruchomościach i ruchomych. W tym samym dniu Ligeza powierzył żonie opiekę nad synem Mikołajem Spytkiem na wypadek swojej śmierci. Jednym z współopiekunów chłopca został Spytek Wawrzyniec Jordan. W połowie lat sześćdziesiątych XVI stulecia Mikołaj Ligeza przejął ostatecznie od żony jej dotychczasowe obowiązki i zaczął pełnić funkcję starosty bieckiego. Formalne potwierdzenie tego stanu rzeczy nastąpiło w dniu 15 maja 1569 r. Kasztelan zawichojski (awans na ten urząd uzyskał Ligeza w 1566 r.) otrzymał wówczas nadanie tego starostwa w dożywocie z pełnią władzy starościńskiej (*cum plena et omnimoda iurisdictione capitaneali*), obowiązkiem wnoszenia do skarbu królewskiego 600 florenów rocznie oraz prawem spłacenia sukcesorów Stanisława Bonera z sumy zastawnej na Bieczu. W przywileju tym potwierdzono również dożywocie Elżbiety z Jordanów na dobrach starostwa bieckiego²³.

W połowie lat siedemdziesiątych XVI w. stosunki pomiędzy Mikołajem Ligezą a jego żoną uległy daleko idącemu pogorszeniu. Obdarzona gorącym temperamentem Elżbieta zaczęła zdradzać męża. W 1576 r. Ligezowie zdecydowali się na rozstanie. Po uzgodnieniu jego warunków oboje przybyli do Krakowa, gdzie 22 maja 1576 r. dokonali kilku wpisów do ksiąg kancelarii koronnej. Elżbieta z Jordanów Ligezina skasowała wówczas oprawę swojego posagu i wiana na dobrach mężowskich. Zrezygnowała również z powierzonej jej niegdyś przez kasztelana zawichojskiego opieki nad dziećmi. Następnie oboje małżonkowie skasowali zapisy wzajemnego dożywocia. Kolejne wpisy dotyczyły już finansowych aspektów rozstania. Wychodząc za mąż, Jordanówna wniosła Ligezie 12 tys. florenów posagu, który został zabezpieczony w podwójnej wysokości na połowie jego dóbr. Rozstając się z mężem utraciła ona prawo do wiana, ale zachowała prawo do sumy posagowej. Nie mogąc, albo nie

²³ Por. ANK, CB, nr 11, s. 1–2, 218–220 (Mikołaj Ligeza i Elżbieta z Jordanów zapisują sobie wzajemnie dożywocie na wszystkich dobrach), s. 220–221 (wyznaczenie opiekunów dla Mikołaja Spytki Ligezy), s. 524 (tu w 1566 r. M. Ligeza z tytułem starosty bieckiego); *Urzednicy krakowscy*, nr 55; AGAD, MK 99, f. 181v–182 (tu 24 II 1565 r. M. Ligeza nazwany starostą bieckim); MK 100, f. 4v (tu 22 V 1565 r. M. Ligeza również nazwany został starostą bieckim); MK 105, f. 202v–204v (nadanie starostwa bieckiego M. Ligezie, 15 V 1569 r. w Lublinie); *Urzednicy sandomierscy*, nr 1333 (tu informacja o objęciu przez Ligezę kasztelanii zawichojskiej w 1566 r.).

chcąc zwrócić tej kwoty w gotówce, Mikołaj Ligęza przekazał żonie wsie Topola i Słonowice w powiecie proszowskim, które trzymał jako posesor zastawny. Jednocześnie przelał na Elżbietę prawo do obu sum zastawnych, 10 tys. florenów na Topoli i 3500 florenów na Słonowicach. Ostatnim punktem sfinalizowanego wówczas w Krakowie porozumienia była umowa dotycząca starostwa bieckiego, które Elżbieta z Jordanów, za zgodą króla, wydzierżawiła Ligęzie na 30 lat. Po rozstaniu z mężem Elżbieta Jordanówna używała do końca życia tytułu kasztelanowej zawichojskiej. Jako pani zawichojska wystąpiła w rejestrach poborowych powiatów proszowskiego i wiślickiego z roku 1581, gdzie odnotowano opłacenie przez nią podatków ze Słonowic i Topoli. Z Mikołajem Ligęzą, który we wrześniu 1577 r. objął urząd kasztelana wiślickiego, miała czworo dzieci, synów Mikołaja Spytka i Jana oraz córki Annę i Zofię²⁴.

Drugą córkę, Annę wydał Jordan za Kaspra z Więcborka Zebrzydowskiego h. Radwan (ok. 1500–1584), najmłodszego syna Wojciecha (zm. ok. 1525) i Elżbiety Krzyckiej h. Kotwicz (zm. 1553). Zebrzydowski pochodził z wielkopolskiej gałęzi tej rodziny. Jego matka była rodzoną siostrą arcybiskupa gnieźnieńskiego Andrzeja Krzyckiego (1482–1537). Dwóch braci Kaspra sprawowało wysokie urzędy senatorskie. Andrzej (1496–1560) był od 1551 r. biskupem krakowskim, a Bartłomiej (zm. ok. 1560) zakończył swoją karierę na krześle wojewodów brzesko-kujawskich. Sądzić wypada, że właśnie względ na pozycję braci Zebrzydowskiego sprawił, że Spyttek Wawrzyniec zdecydował się oddać mu rękę córki mimo bardzo dużej różnicy wieku (zięć był niemal 20 lat starszy od teścia) dzielącej małżonków. Nie znamy niestety daty zawarcia tego małżeństwa, ale możemy przypuszczać, że do ślubu doszło najpóźniej w 1560 r. W tym samym roku zięć Jordana objął swój pierwszy urząd senatorski, drażkową kasztelanę nakielską. W 1563 r. został kasztelanem rogozińskim, a w 1566 r. kasztelanem kaliskim. Już po

²⁴ Por. AGAD, MK 113, f. 333–334 (Elżbieta z Jordanów kasuje oprawę i opiekę nad dziećmi), f. 334–335 (Ligęzowie kasują wzajemne dożywocie), f. 337–340 (przelanie na Elżbietę z Jordanów prawa do sumy zastawnej na Topoli), f. 340–342 (przelanie na Elżbietę z Jordanów prawa do sumy zastawnej na Słonowicach), f. 342v–346 (intercyza w sprawie dzierżawy starostwa bieckiego pod zakładem 10 tys. florenów), f. 379–380 (konsens królewski na wydzierżawienie starostwa bieckiego M. Ligęzie z 23 V 1576 r.); MK 115, f. 367v–368 (kasztelania wiślicka dla M. Ligęzy, 30 IX 1577 r. w Malborku); *Źródła dziejowe*, t. XIV, s. 12, 18; *Urzednicy sandomierscy*, nr 1213 (M. Ligęza kasztelanem wiślickim); Z. Anusik, *Kasztelana...*, s. 81–84.

śmierci Spytko Wawrzyńca, w 1572 r. Kasper Zebrzydowski osiągnął swoją najwyższą godność w senacie, otrzymując nominację na urząd wojewody kaliskiego. Podobnie jak krewni innych biskupów, korzystał ze wsparcia brata Andrzeja. Dzierżawił od niego klucz sądecki dóbr biskupstwa krakowskiego. Dobra te arendował także po zmianie ordynariusza diecezji krakowskiej. Zalegał jednak z należnymi biskupowi opłatami. Spłacenie przez Zebrzydowskiego tego długu poręczył swoim majątkiem w lipcu 1566 r. (na sejmie lubelskim) kasztelan santocki Stanisław Splawski. Dopiero pięć lat później Kasper Zebrzydowski uregulował zaciągnięte w tym względzie zobowiązania i dnia 20 maja 1571 r. został skwitowany z dzierżawy klucza sądeckiego przez Filipa Padniewskiego, następcę Andrzeja Zebrzydowskiego na tronie biskupim w Krakowie. Kasper i Anna z Jordanów Zebrzydowscy mieli dziewięcioro dzieci. Synów Piotra, Andrzeja, Kaspra, Mikołaja i Jana oraz córki Elżbietę, Annę, Zofię i Barbarę. Czwórka tych dzieci zmarła jednak w dzieciństwie. Wiek dojrzałego doczekali natomiast Piotr, Andrzej, Kasper, Elżbieta i Anna²⁵.

Trzecią córką kasztelana krakowskiego Spytko Wawrzyńca Jordana i Anny z Sieniawskich była Magdalena. Po raz pierwszy ojciec wydał ją za mąż za podkomorzego sanockiego Stanisław Wapowski h. Nieczuja. Był on potomkiem zamożnej rodziny szlacheckiej z ziemi sanockiej. Ojcem Stanisława był Piotr Wapowski, stolnik sanocki, właściciel dóbr dynowskich, zmarły około 1537 r. Matką Beata Tęczyńska h. Topór (zm. ok. 1546), rodzona siostra kasztelana krakowskiego Andrzeja (zm. 1561). Małżeństwo to nie trwało jednak zbyt długo, gdyż Wapowski zmarł bezpotomnie przed 8 sierpnia 1564 r. Tego dnia Spytek Wawrzyniec Jordan zawarł bowiem w imieniu córki kilka umów z podkomorzym sanockim Andrzejem Wapowskim, bratem i spadkobiercą zmarłego zięcia. Magdalena miała prawo do 2000 florenów posagu i 2000 florenów wiana zabezpieczonych na połowie dóbr nieżyjącego małżonka. Rozliczając się z Andrzejem Wapowskim, Spytek Wawrzyniec

²⁵ Por. B. Paprocki, *op. cit.*, s. 354–355, 959; K. Niesiecki, *op. cit.*, t. X, Lipsk 1845, s. 144–145 (z błędami); W. Dworzaczek, *Genealogia*, t. II (*Tablice*), Warszawa 1959, tabl. 134; AGAD, MK 96, f. 100v (kasztelania rogozińska dla K. Zebrzydowskiego, 20 IV 1563 w Piotrkowie); MK 100, f. 166v–168 (Splawski ręczy majątkiem za spłatę długu K. Zebrzydowskiego, 8 VII 1566 r. w Lublinie); MK 110, f. 54–54v (Kasper Zebrzydowski oraz spadkobiercy S. Splawskiego skwitowani z dzierżawy klucza sądeckiego przez Filipa Padniewskiego, 20 V 1571 r. w Warszawie); Z. Anusik, *Kasztelana...*, s. 99.

przyjął od podkomorzego 2000 florenów tytułem należnego córce wiana i zapisał jej taką samą sumę długu na wsi Zgłobień, którą następnie przekazał w posesję Wapowskiemu. Ten z kolei zastawił Magdalenie w kwocie 4000 florenów swoje wsie dziedziczne Wara i Wesola, które Jordan i jego córka oddali mu zaraz w dzierżawę. Dodatkowo wojewoda krakowski podjął zobowiązanie, że Magdalena ustąpi z trzymanej przez siebie wsi Izdebka i w pierwszym możliwym terminie uda się do grodu krakowskiego lub przemyskiego, aby skasować wszystkie zapisy, jakie poczynił na jej korzyść Stanisław Wapowski. Zmarłemu mężowi Magdalena z Jordanów ufundowała epitafium w kościele w Dynowie. Warto dodać, że wspomniany tu Andrzej Wapowski został później kasztelanem przemyskim i to właśnie on został śmiertelnie raniony przez Samuela Zborowskiego w lutym 1574 r., za co jego zabójca został skazany na banicję. Już po śmierci ojca, pod koniec 1568 lub też na początku 1569 r. Magdalena z Jordanów Wapowska wyszła po raz drugi za mąż za znacznie od niej starszego kasztelana sandomierskiego i podskarbiego wielkiego koronnego Stanisława z Sulejowa Sobka h. Brochwicz (zm. 1569). Był on wnukiem Ślązaka, starosty głogowskiego i opawskiego Wojciecha Sobka z Sułowa i Anny Szydłowieckiej h. Odrowąż, siostry kanclerza wielkiego koronnego i kasztelana krakowskiego Krzysztofa, synem Baltazara (zm. 1534), starosty soleckiego, leżajskiego i małogoskiego i Maryny, córki prawosławnego neofity pochodzenia żydowskiego, podskarbiego ziemskiego litewskiego Jana Abrahama Ezofowicza h. Leliwa (zm. 1519). Drugi mąż Magdaleny był wdowcem po Annie Chełmskiej i Annie Ryterskiej. W dniu 1 września 1569 r. kasztelan sandomierski opisał swojej trzeciej żonie 6000 florenów na połowie swoich dóbr. Tego samego dnia małżonkowie zeznali zapis wzajemnego dożywocia. Wkrótce potem Stanisław Sobek zmarł. Nie żył już na pewno 3 listopada 1569 r. W krótkotrwałym drugim małżeństwie Magdalena z Jordanów urodziła jedynie córkę Barbarę²⁶.

²⁶ Por. B. Paprocki, *op. cit.*, s. 959; K. Niesiecki, *op. cit.*, t. VIII, Lipsk 1841, s. 426–427; t. IX, Lipsk 1842, s. 227–228; A. Boniecki, *op. cit.*, t. IX, s. 76; J. Kurtyka, *op. cit.*, s. 194 (tu o rodzicach Stanisława Wapowskiego); S. Starowolski, *Monumenta Sarmatarum*, Cracoviae 1655, s. 433–434; AGAD, MK 96, f. 404v–411 (umowy z Andrzejem Wapowskim zawarte w imieniu owdowiałej córki przez S.W. Jordana, 8 VIII 1564 r. w Parczewie); I. Kaniewska, *Sobek Stanisław z Sulejowa*, [w:] *PSB*, t. XXXIX, Warszawa–Kraków 1999–2000, s. 456 (tu jednak zaskakujące stwierdzenie, że nie wiadomo, z którego małżeństwa kasztelana san-

Czwartą córką Spytka Wawrzyńca Jordana i Anny Sieniawskiej była Barbara. Dnia 14 marca 1564 r. ojciec zawarł ze Stefanem ks. Zbaraskim (ok. 1515–1585), wówczas wojewodą witebskim, umowę w sprawie jej małżeństwa z Piotrem, synem Zbaraskiego i jego pierwszej żony, Hanny Zabrzezińskiej h. Leliwa (zm. 1556). Ustalono, że wesele młodej pary odbędzie się w Zgłobieniu w następnym roku, a panna otrzyma 5000 florenów posagu. Najpewniej w 1565 r. Barbara rzeczywiście została żoną bardzo młodego, bo urodzonego w 1548 r. Piotra ks. Zbaraskiego. Jego ojciec, dzięki trzem małżeństwom i własnej przedsiębiorczości zgromadził w swoich rękach ogromny majątek. Pod koniec życia był właścicielem 7 miast i około 175 wsi. Znaczną część tego latyfundium stanowiły dobra Zabrzezińskich wniesione księciu Stefanowi przez matkę Piotra. W 1554 r. zapisała ona mężowi majątność Międzyrzec oraz 20 tys. kop groszy litewskich na dwóch częściach Zabrzezia, Wołmy, Bakszt i innych swoich posiadłości. W grudniu 1568 r. książę Stefan odstąpił Piotrowi 10 tys. kop groszy z zapisu Hanny oraz przekazał mu w tej sumie połowę dawnych dóbr Zabrzezińskich z Wołmą i innymi kluczami. W zamian za to syn zapisał mu na wieczność drugą połowę dóbr po matce. Po objęciu w zarząd wydzielonych mu przez ojca majątków Piotr ks. Zbaraski poczynił na nich szereg zapisów na rzecz Barbary. Zmarł bezpotomnie w wieku 24 lat w 1572 r. Wszystkie dobra po Piotrze dość szybko przejął z powrotem Stefan ks. Zbaraski, który odkupił od Barbary Jordanówny i jej drugiego męża majątki obciążone dokonanyymi przez syna zapisami. Kolejnym małżonkiem księżnej Barbary z Jordanów Zbaraskiej został Andrzej Zborowski h. Jastrzębiec, syn kasztelana krakowskiego Marcina (zm. 1565) i Anny Konarskiej h. Abdank. Barbara wyszła za niego przed 19 kwietnia 1574 r. Córka Spytka Wawrzyńca weszła w ten sposób do jednej z najpotężniejszych i najbardziej wpływowych rodzin możnowładczych w Koronie. Nie wdając się w zbyt daleko idące szczegóły powiedzmy tylko, że bracia Zborowscy: wojewoda krakowski Piotr (zm. 1580), kasztelan gnieźnieński Jan (zm. 1603), Andrzej, Samuel i podczaszy koronny Krzysztof (zm. 1593) odegrali wiodącą rolę na scenie politycznej Rzeczypospolitej w czasie trzech pierwszych bezkrólewii po śmierci Zygmunta Augusta. Konflikt ze Stefanem Batorym

domierskiego pochodziła jego córka Barbara); P. Gąsiorowska, *Sobek (Schopke) Wojciech (Albrecht)*, [w:] *ibidem*, s. 457–458; Z. Anusik, *Kasztelana...*, s. 102.

i jego najbliższym współpracownikiem, kanclerzem wielkim koronnym Janem Zamoyskim, a następnie opowiedzenie się po stronie arcyksięcia Maksymiliana przeciwko Zygmuntowi III doprowadziły jednak do ich spektakularnego upadku. Andrzej Zborowski był od 1569 r. miecznikiem krakowskim (koronnym). Wiosną 1574 r. Henryk Walezy dał mu marszałkostwo nadworne koronne i starostwo radomskie. Oba urzędy Zborowski utracił jednak w roku 1588. Dwa lata później (w 1590 r.) Zygmunt III nadał Andrzejowi Zborowskiemu kasztelanę biecką, którą ten trzymał do śmierci. Andrzej i Barbara z Jordanów Zborowscy mieli trzech synów i cztery córki. Ich synami byli Marcin Dersław, Spytek Piotr oraz Andrzej, a córkami Marianna, Helena, Krystyna i Leonora²⁷.

Najmłodszą córką Spyta Wawrzyńca Jordana i Anny z Sieniawskich była Zofia. Matka wydała ją za Samuela Zborowskiego h. Jastrzębiec, rodzonego brata marszałka nadwornego koronnego, a następnie kasztelana bieckiego Andrzeja Zborowskiego, męża jej siostry Barbary. Samuel Zborowski jako jedyny z zięciów kasztelanej krakowskiej Anny z Sieniawy Jordanowej nie piastował żadnych urzędów. W styczniu 1573 r. posłował z ziemi lwowskiej na sejm konwokacyjny. W lutym 1574 r. podczas uroczystości koronacyjnych Henryka Walezego ranił śmiertelnie kasztelana przemyskiego Andrzeja Wapowskiego. Za to zabójstwo został skazany na banicję. Nie przeszkodziło mu to jednak w powrocie do kraju po elekcji Stefana Batorego. Dzielny żołnierz, w życiu prywatnym i w działaniach na niwie publicznej był jednak przede wszystkim

²⁷ Por. AGAD, MK 96, f. 332v–333v (umowa w sprawie małżeństwa Barbary z Piotrem ks. Zbaraskim, 14 III 1564 r. w Warszawie); MK 113, f. 42v–43v (19 IV 1574 r. w Krakowie A. Zborowski oprawił żonie 5000 florenów posagu na połowie swoich dóbr); A. Boniecki, *op. cit.*, t. IX, s. 76; M. Smoleński, *op. cit.*, s. 59; Z. Anusik, *Latyfundia książąt Zbaraskich w XVI i XVII wieku*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2009, R. VIII, nr 1, s. 19–25; idem, *Dobra ziemskie książąt Zbaraskich w XVI i XVII wieku*, [w:] idem, *Studia i szkice...*, s. 497–504; B. Paprocki, *op. cit.*, s. 155, 959; *Urzednicy krakowscy*, nr 24 (kasztelania biecka dla Andrzeja Zborowskiego), nr 69 (Andrzej Zborowski miecznikiem krakowskim); Z. Anusik, *Kilka uwag o dziejach rodu Zborowskich w XVI wieku. Na marginesie książki Ewy Dubas-Urwanowicz, (Rec.: Ewa Dubas-Urwanowicz, Mężowie stanu, awanturnicy czy zdrajcy? Dzieje rodu Zborowskich w XVI wieku, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2018, ss. 793)*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2018, R. XVII, nr 2, s. 298–299; idem, *A few remarks on the history of the Zborowski family in the 16th century with the reference to the book by Ewa Dubas-Urwanowicz, (Rev.: Ewa Dubas-Urwanowicz, Mężowie stanu, awanturnicy czy zdrajcy? Dzieje rodu Zborowskich w XVI wieku, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2018, ss. 793)*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2018, R. XVII, nr 3, s. 299–301; idem, *Kasztelana...*, s. 103–104.

warchołem i awanturnikiem spiskującym przeciwko królowi Stefanowi i próbującym, w interesie cesarza, sprowokować wojnę z Turcją. Wraz z zaprzędanym wiedeńskiemu dworowi młodszym bratem Krzysztofem przez większość życia konsekwentnie pracował na budowaniu czarnej legendy swojego rodu. Swoją burzliwy żywot zakończył jako więzień i skazaniec. Na polecenie kanclerza wielkiego koronnego Jana Zamoyskiego ścięto go bowiem w Krakowie w dniu 26 maja 1584 r. Samuel i Zofia z Jordanów Zborowscy mieli czworo dzieci, synów Aleksandra i Samuela oraz córki Annę i Elżbietę²⁸.

Po śmierci Spytka Wawrzyńca Jordana w 1568 r. cały jego ogromny majątek objęła wdowa, Anna z Sieniawskich, której zapisał on dożywocie na wszystkich swoich dobrach ruchomych i nieruchomościach. Zarządzała nim do swojej śmierci w 1597 r., a więc przez niemal 30 lat. Utrzymując w swoim ręku trzon posiadłości zmarłego małżonka, część majątków przekazała jednak w użytkowanie swoim córkom, zięciom i wnukom. Pewne wyobrażenie o zakresie tych działań przynoszą rejestry poborowe województw krakowskiego i sandomierskiego z 1581 r. Odnotowano tu, że Anna z Sieniawy Jordanowa trzymała wówczas Wężeńców w powiecie proszowskim, w powiecie szczyrzyckim klucz mogiłański, a więc Głogoczów, Mogilany i Włosań; część klucza jordanowskiego: Bystrą, Chabówkę, Łęki, Łętownię, Malejową, Naprawę, Osieczany, Porębę, Rabę, Rabkę, Rokiciny, Skomielną Białą, Skomielną Czarną, Słone, część Tokarni, część Trzemesznej, Więcierzę i Wysoką; klucz melsztyński, czyli Biskupice, część Borowej, Domasławice, część Druszkowa, Faliszowice, Filipowice, Gwoździec, Łąg, Niedźwiedzę, Olszową, Palecznicę, Pobrzeże, Ujazd, Zawadę i Złotą (przy wszystkich tych wsiach zaznaczono, że ich właścicielem jest zmarły przed 13 laty Spytka Wawrzyńca Jordan); wieś Poniecę w kluczu jordanowskim oraz Ołpiny Niższe w powiecie bieckim (tylko przy tych wsiach pojawiła się informacja, że należą one do Jordanowej). Pani krakowska była również bez wątpienia użytkowniczką dwóch innych wsi z klucza melsztyńskiego, Charzowic, które omyłkowo

²⁸ Por. B. Paprocki, *op. cit.*, s. 156–167, 959; A. Boniecki, *op. cit.*, t. IX, s. 76; *Postowie ziemscy*, s. 213; *Pamiętniki do życia i sprawy Samuela i Krzysztofa Zborowskich*, wyd. Ż. Pauli, Lwów 1846; Z. Anusik, *Kilka uwag...*, s. 302; idem, *A few remarks...*, s. 303–304; idem, *Kasztelanowa lubelska Krystyna z Uhruska Sienieńska i jej testament z 2 czerwca 1639 r. Nieznana karta z dziejów i genealogii rodziny Uhrowieckich herbu Suchekomnaty w XVI i XVII wieku*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2021, R. XX, nr 2, s. 179; idem, *Kasztelana...*, s. 104–105.

uznano za własność wojewody, a nie kasztelana krakowskiego oraz Zdoni (z niejasnego zapisu w rejestrze wynika, że właściciel tej wsi był także użytkownikiem Stróży i Stróskiej Woli, które wchodziły w skład trzymanej dożywotnio przez Jordanową tenuty czchowskiej). Według danych omawianego rejestru, w 1581 r. część klucza jordanowskiego należeć miała do wojewody kaliskiego Kaspra Zebrzydowskiego (Chrobaczna, Rdzawa, Skawa, Spytkowa, Toporzysko, Zaryte). Wsie Olszyny i Ołpiny Wyższe w powiecie bieckim trzymała kasztelanowa zawichojska Elżbieta z Jordanów Ligęzina, a część Trzemesznej i Zawadę w kluczu jordanowskim Magdalena z Jordanów Sobkowa. Cały klucz dukielski, a więc Barwinek, część Przedmieścia Niższego, Trzciana, Tylowa i Zyndramowa znajdował się natomiast w rękach posesora zastawnego (z zapisu w rejestrze można by wnosić, że był on właścicielem tych dóbr), Oktawiana Gucciego. W pochodzącym z tego samego roku rejestrze poborowym powiatu pilzneńskiego odnotowano, że Zgłobień, Wola Zgłobieńska, Błędowa i Niechobrz należą do kasztelana krakowskiego Spytka Wawrzyńca Jordana (w istocie trzymała je więc wówczas wdowa po nim), a Nockowa stanowi wspólną własność Anny z Sieniawy Jordanowej i Andrzeja Zborowskiego. Skądinąd wiemy też, że wójtostwo w Myślenicach, na którym pani krakowska miała również dożywocie, odstąpiła córce Zofii i jej mężowi, Samuelowi Zborowskiemu. Ta sama para dostała też w użytkowanie zamek w Mikulińcach i przyległe do niego wioski. Warto dodać, że z biegiem czasu w ręce potomków pani krakowskiej przeszły również i inne dobra. Kiedy bowiem w maju 1588 r. jej wnukowie, Andrzej i Kasper Zebrzydowscy pożyczili od starosty dobczyckiego Sebastiana Lubomirskiego 16 tys. złotych, obciążyli tą kwotą pół miasta Jordanowa oraz całe wsie Bystra, Chrobaczna, Rdzawa, Skawa, Wysoka, Zaryte i połowę Spytkowic. Co zaś najciekawsze, na otrzymanych od babki w użytkowanie majątkach Andrzej oprawił posag i wiano swojej żony, Agnieszki z Łukowa Białośliwskiej, którą zobowiązał się stawić do akt dla potwierdzenia zawartej z Lubomirskim umowy²⁹.

²⁹ Por. *Źródła dziejowe*, t. XIV, s. 23, 43–46, 49, 117, 119, 124–125, 135, 140–142, 144, 147, 253. Z podsumowania wynika, że we władaniu Anny z Sieniawskich Jordanowej pozostawało wówczas 37 wsi całych i 4 części wsi w województwie krakowskim oraz 4 wsie całe i 1 część wsi w województwie sandomierskim, w rękach jej córek i zięciów znajdowało się 9 wsi całych i 2 części wsi. Całe latyfundium obejmowałyby zatem jedynie 52 wsie całe i 3 części wsi (podzielone na części

Anna z Sieniawskich Jordanowa zmarła u schyłku zimy lub też wiosną 1597 r. Najpóźniej w maju jej spadkobiercy zjechali do miasta Zakliczyna, gdzie dokonano podziału dawnego latyfundium kasztelana krakowskiego Spytka Wawrzyńca Jordana. W dniu 2 czerwca podpisano akt podziałowy, który następnie 23 czerwca 1597 r. został roborowany w grodzie krakowskim. Przed urzędem starościńskim stanęły wówczas osobiście trzy żyjące córki Anny Jordanowej, Elżbieta Ligęzina, kasztelanowa zawichojska, Magdalena Sobkowa, kasztelanowa sandomierska i Barbara Zborowska, kasztelanowa biecka. Aktykowały one zawartą w Zakliczynie umowę, w której skwitowały się wzajemnie z wszelkich pretensji, a następnie Ligęzina wniosła do akt zobowiązane wypłacenia kasztelanowej sandomierskiej 400, a kasztelanowej bieckiej 300 florenów (złoty), które to sumy zabezpieczyła na swoich dobrach. Ponieważ dwie inne córki Spytka Wawrzyńca i Anny z Sieniawy już nie żyły, w grodzie krakowskim stawili się ich spadkobiercy. Nie znamy niestety daty śmierci drugiej córki kasztelanostwa krakowskich, wojewodziny kaliskiej Anny z Jordanów Zebrzydowskiej. Raczej na pewno nie przeżyła ona męża. Żyła jeszcze w kwietniu 1574 r. kiedy to wojewoda kaliski wraz z małżonką otrzymał konsens na wykupienie z rąk dotychczasowego posesora królewskiej wsi Dębowiec w powiecie radomszczańskim. Nie żyła już w 1581 r., kiedy to w rejestrze poborowym województwa krakowskiego jako właściciel części klucza jordanowskiego został odnotowany jej mąż. W 1597 r. nie żyli również wszyscy jej synowie. Najmłodszy z nich, Kasper, kanonik krakowski, zmarł po 1588 r. Najstarszy, Piotr również został księdzem. Był dziekanem przemyskim. W 1586 r. darował średniemu bratu, Andrzejowi prawa do swojej części spadku po rodzicach. Nie znamy daty jego śmierci, ale nastąpiła ona przed 2 czerwca 1597 r. Andrzej, drugi

wsie Trzemaszna i Nockowa pozostawały w całości w rękach spadkobierców Spytka Wawrzyńca Jordana). Nawet po doliczeniu zastawionego klucza dukielskiego (4 wsie całe i 1 część), ruskiej części klucza zgłobieńskiego i dóbr Mikulińce, nie odzwierciedla to rzeczywistej liczby wsi wchodzących w skład posiadłości pozostawionych przez zmarłego w 1568 r. pana krakowskiego. Por. też J.W. Kutrzeba, *op. cit.*, s. 59. Gwoli wyjaśnienia dodajmy, że dokonana przez Spytka Wawrzyńca Jordana darowizna wójtostwa myślenickiego na rzecz kasztelanii krakowskiej nie oznaczała jego ustąpienia z tych dóbr. Jordan zagwarantował sobie bowiem dożywocie, które później rozciągnął na swoją żonę, ta zaś oddała wójtostwo w użytkowanie córce Zofii i jej mężowi. AGAD, MK 134, f. 394v–397 (umowa Zebrzydowskich z Lubomirskim, 15 V 1588 r. w Krakowie).

syn Kaspra i Anny z Jordanów Zebrzydowskich, w 1592 r. został kasztelanem śremskim. W 1587 r. ożenił się z Agnieszką z Łukowa Białośliwską h. Topór (zm. ok. 1640), córką Krzysztofa, wdową po Piotrze Potulickim h. Grzymała. Żył jeszcze w 1596 r. Również i on zmarł jednak przed 2 czerwca 1597 r. Z małżeństwa z Białośliwską pozostawił liczne potomstwo: córki Annę, Mariannę, Jadwigę, Elżbietę i Katarzynę oraz syna Kaspra. To właśnie temu ostatniemu przypaść miała cała część spadku po Jordanach należna jego ojcu i stryjom. W Krakowie interesy Kaspra reprezentowała jego matka, Agnieszka z Białośliwskich Zebrzydowska, kasztelanowa śremska. Oprócz niej, w grodzie krakowskim stały się córki wojewodziny kaliskiej, Elżbieta z Zebrzydowskich Orzelska w towarzystwie swojego męża, starosty radziejowskiego Jana oraz niezamężna jeszcze Anna ze swoim urzędowym opiekunem Mikołajem z Więcborka Zebrzydowskim. W imieniu spadkobierców zmarłej w 1584 r. Zofii z Jordanów Samuelowej Zborowskiej do akt urzędu starościńskiego stawił się jej najstarszy syn Aleksander, który działał w imieniu swoim, małoletniego brata Samuela oraz siostr Anny, żony wojewody pomorskiego Ludwika Mortęskiego i Elżbiety, żony węgierskiego wielmoży Zygmunta Balassy de Gyarmath, pana na Bystrzycy i Modrym Kamieniu³⁰.

Majątek po Spytku Wawrzyńcu i Annie z Sieniawskich Jordanach podzielono w ten sposób, że ich najstarsza córka, Elżbieta z Jordanów Ligeżina otrzymała klucz zgłobieński, a więc Zgłobień, Zgłobieńską Wolę, Błędową, Niechobrz, Nockową, Nosówkę, Wiśniową, Zabierzów, części w Olchowej i „inne wsi wszystkie do tej należące, niektóre w województwie ruskim i powiecie przeworskim, niektóre w województwie sandomierskim, powiecie pilzneńskim leżące”. Na potomstwo Anny z Jordanów i Kaspra Zebrzydowskiego, wojewody kaliskiego, czyli nieżyjącego już Andrzeja Zebrzydowskiego, kasztelana śremskiego, starościny radziejowskiej Elżbiety z Zebrzydowskich Orzelskiej i wojewodzianki kaliskiej Anny Zebrzydowskiej przypadły: miasto Jordanów i wsie Biały Potok, Bulina, Bystra, Chabówka, Chrobaczne, Jurkowa, Łęki, Łętownia, Malejowa, Naprawa, Osieczany z folwarkiem, Ponieca, Poręba, Raba z folwarkiem, Rabka

³⁰ Por. ANK, CCI, nr 161, s. 957–963; AGAD, MK 112, f. 86–87 (konsens na wykup Dębowca, 6 IV 1574 r. w Krakowie); J.W. Kutrzeba, *op. cit.*, s. 59 (tu informacja o dacie śmierci Zofii z Jordanów Zborowskiej); Z. Anusik, *Kasztelana...*, s. 99, 104–105; *idem*, *Kilka uwag...*, s. 302–303; *idem*, *A few remarks...*, s. 304 (w obu ostatnich artykułach błędne datowanie podziału dóbr po Jordanach na sierpień 1597 r.).

z folwarkiem, Rdzawa, Rokiciny, Sieniawa, Skawa, Skomielną Białą, Skomielną Czarną, Słone, Spytkowice, Tokarnia z folwarkiem, Toporzysko, Trzemeszna, Więcierza (Wieczerza), Wysoka z folwarkiem i Zaryte „w powiecie szczyrzyckim, województwie krakowskim leżące”. Do tego działu należała też „kamienica wielka w Rynku Krakowskim na ulicę Bracką z jednej, a podle kamienicy Czelarów [Cellarich – przyp. Z.A], mieszczan krakowskich z drugiej strony leżąca”, a także „dwór drewniany rzeczony na Twarogowskim podle brony Grodzkiej na Stradomiu nad Rudawą leżący”. Magdalena z Jordanów Sobkowa i Barbara z Jordanów Zebrzydowska objęły wspólnie majątność melsztyńską, a więc zamek Melsztyn, miasto Zakliczyn „na starych Opatkowicach” oraz wsie Biskupice z folwarkiem, Blechnarkę, Charzewice z folwarkiem, Dogalinę, Domaślawice z folwarkiem, część Druszkowa, Faliszowice, Filipowice z folwarkiem, Gwoździec, Hanuszowa, Jurków z folwarkiem, Ludzimierz, Łąg, Niedźwiedzę, Olszową, Olszyny z folwarkiem, Ołpiny z folwarkiem, Palecznicę z folwarkiem, Pobrzeże, Ropę z folwarkiem, Ropkę, Tworkową, Ujazd, Wesołów z folwarkiem, Wielenię, Wiśniową, Zawadę z folwarkiem, Zdonię (Zdanie) i Złotą „w województwie krakowskim, niektóre w powiecie czchowskim, niektóre w powiecie bieckim leżące”. Dzieci Zofii Zborowskiej, najmłodszej córki kasztelanostwa krakowskich otrzymały natomiast majątność ruską, a więc Mikulińce z zamkiem nad rzeką Seretem, Kozówkę (Kosówkę), Łukę, Skomorochy i Władczyn w powiecie haliczkim i miasto Zawałów nad rzeką Zgniła Lipa z wsiami Serecznie, Zastawie i Zaturce (Zaturczyn) w powiecie trembowelskim. Do tego działu przyłączono również Wężerów „w zastawie na ten czas będący” w powiecie proszowskim, wsie Głogoczów, Mogilany, Włosań i Zawada w powiecie szczyrzyckim oraz klucz dukielski, a więc miasteczko Duklę z wsiami Barwinek, Przedmieście Bliższe (Niższe), Trzciana, Tyłowa i Zyndramowa. W akcie podziałowym zaznaczono, że Duklę z przyległościami trzymają w zastawie potomkowie Oktawiana Gucciego. Dobra te spadkobiercy Zofii z Jordanów Zborowskiej mieli wykupić za własne pieniądze. Gotówkę na wykup Wężerowa mieli natomiast otrzymać od potomków wojewodziny kaliskiej Anny Zebrzydowskiej³¹.

W umowie dotyczącej podziału majątku po Spytku Wawrzyńcu Jordanie zapisano również kilka warunków dodatkowych. Ze względu na to, że majątność zgłobieńska przynosiła większy dochód

³¹ Por. ANK, CCI, nr 161, s. 964–968.

niż dobra melsztyńskie, Elżbieta z Jordanów Ligęzina została zobowiązana do wypłacenia siostram 8000 złotych w dwóch ratach. Pierwszą ratę w kwocie 6000 złotych miała im przekazać w grodzie krakowskim w dzień św. Trójcy w roku 1598, a następną w tym samym miejscu w dniu tego samego święta w 1599 r. Ponadto ustalono, że Agnieszka z Białośliwia Zebrzydowska w imieniu syna Kaspra, starościna radziejowska Elżbieta z Zebrzydowskich Orzelska oraz Mikołaj Zebrzydowski w imieniu wojewodzianki kaliskiej Anny w dniu św. Trójcy roku 1598 przekazała na ręce Aleksandra Zborowskiego kwotę 6000 złotych na wykup Wężerowa. W omawianym dokumencie znalazło się również stwierdzenie, że we wszystkich działach znajdują się majątkości zastawione przez ich poprzednich użytkowników, czyli potomków kasztelana krakowskiego, którzy objęli część jego latyfundium za życia Anny z Sieniawskich Jordanowej. Te dobra miały zostać wykupione przez tych, którzy je zastawili za ich własne pieniądze „najdalej do trzech niedziel po św. Walentym Męczenniku” (14 lutego 1598 r.) i oddane w posesję właścicielom poszczególnych działów. Wieś Ropa, która przypadła w udziale Magdalenie z Jordanów Sobkowej oraz Barbarze z Jordanów Zborowskiej była obciążona długiem w wysokości 3000 złotych. Postanowiono więc, że wszyscy spadkobiercy złożą się na tę sumę i uwolnią Ropę od tego ciężaru do Trzech Króli (6 stycznia) 1598 r. Różne długi ciążyły również na wójtostwach i sołectwach we włości zgłobieńskiej. Te jednak spłacić miała kasztelanowa zawichojska. Ona także własnymi pieniędzmi miała uwolnić od wszelkich ciężarów wieś Olchową. Potomkowie Spytka Wawrzyńca Jordana przejęli po Annie z Sieniawskich proces o starą sumę zapisaną na wójtostwie myślenickim. W akcie podziałowym zawarto więc zapewnienie, że w przypadku wygrania tego procesu suma ta zostanie podzielona między wszystkich spadkobierców. Wszyscy beneficjenci zawartej w Zakliczynie, a roborowanej w grodzie krakowskim umowy mieli też solidarnie spłacać długi pozostałe po Spytku Wawrzyńcu i Annie z Sieniawskich Jordanach oraz zapewnić odprawy sługom zmarłej kasztelanowej krakowskiej. Wszyscy uczestnicy umowy zostali też zobowiązani do obrony praw swoich i innych spadkobierców przed sądami Królestwa, kasztelanowa śremska do uregulowania kwestii swojej oprawy, a nieobecni w Krakowie do potwierdzenia zawartego układu przed właściwymi urzędami³².

³² Por. *ibidem*, s. 968–979.

Dokonany w początkach czerwca 1597 r. podział schedy po Spytku Wawrzyńcu Jordanie nie był ostateczny. Przyznanymi im dobrami musieli podzielić się jeszcze właściciele trzech działów: spadkobiercy wojewodziny kaliskiej Anny z Jordanów Zebrzydowskiej, kasztelanowa sandomierska Magdalena Sobkowa oraz kasztelanowa biecka Barbara Zborowska, jak również dzieci Zofii z Jordanów Zborowskiej. W dniu 1 lipca 1597 r. stanęli więc ponownie przed urzędem grodzkim krakowskim Agnieszka z Łukowa Zebrzydowska, kasztelanowa śremska, opiekunka syna Kaspra, spadkobiercy ojca Andrzeja i stryja Piotra, dziekana przemyskiego, Elżbieta z Zebrzydowskich Orzelska, starościna radziejowska w towarzystwie męża Jana oraz Mikołaj z Więcborka Zebrzydowski, opiekun młodszej wojewodzianki kaliskiej Anny. Spadkobiercy Anny z Jordanów Zebrzydowskiej podzielili przypadający im dział w ten sposób, że kasztelanic śremski Kasper otrzymał pół miasta Jordanowa oraz wsie Biały Potok, Bystra, Malejowa, Naprawa, Raba z folwarkiem, Rokiciny, Sieniawa, Skawa, Spytkowice, Toporzysko i Wysoka z folwarkiem. Wszystkie te wsie tworzyły zwarty kompleks majątkowy położony na południe od Jordanowa i zajmujący obszar rozciągający się od Jordanowa i Naprawy na północy aż do południowej granicy państwa i północnej granicy starostwa nowotarskiego. Na dział Elżbiety z Zebrzydowskich Orzelskiej przypadła druga połowa miasta Jordanowa oraz wsie Chabówka, Jurkowa, Ponieca, Rabka z folwarkiem, Rdzawa (Rdzawka), Skomielna (Biała), Słona i Zaryte. Również te wsie tworzyły zwarty kompleks graniczący od zachodu z działem Kaspra Zebrzydowskiego, od północy z dobrami kasztelanii krakowskiej, od wschodu z tenutą mszańską dolną, a od południa ze starostwem nowotarskim. Dla wojewodzianki kaliskiej Anny Zebrzydowskiej przeznaczono natomiast wsie: Bulina, Chrobaczne, Osieczany z folwarkiem, Łęki, Łętownia, Poręba, Skomielna Biała, Tokarnia z folwarkiem, Trzemeszna i Więcierza (Wieczerza). Pięć z tych wsi, Chrobaczne, Łętownia, Skomielna Biała, Tokarnia i Więcierza (Wieczerza) tworzyło zwarty obszar na północ od Jordanowa, granicząc od południa z działem Kaspra Zebrzydowskiego. Pięć następnych, Bulina z Łękami, Osieczany, Poręba i Trzemeszna leżało na wschód i południowy wschód od Myślenic i graniczyło od zachodu z kluczem myślenickim kasztelanii krakowskiej. W tym samym akcie zastrzeżono równy podział dochodów z miasteczka Jordanowa między oboje dziedziców, określono zasady funkcjonowania szpitala ufundowanego

przez Spytka Wawrzyńca Jordana, jak również nałożono na kasztelanica śremskiego i starościnę radziejowską obowiązek zniesienia zapisu i czynszu wyderkaowego obciążającego wieś Osieczany z działu Anny Zebrzydowskiej. W osobnych umowach Elżbieta z Więcborka Orzelska zobowiązała się zapewnić młodszej siostrze pensję w wysokości 500 złotych wypłacaną każdego roku w święto Trzech Króli (6 stycznia), skwitowała z wszystkich pretensji sukcesorów swojego brata Andrzeja, kasztelana śremskiego i zeznała ustąpienie z dóbr ojczystych. Tego samego dnia Agnieszka z Białośliwia Zebrzydowska i Elżbieta z Więcborka Orzelska roborowały w grodzie krakowskim zawartą przez siebie intercyzę, w której regulowały ostatecznie wszystkie inne, nieuwzględnione w akcie podziałowym kwestie³³.

Nieco więcej trudności sprawiło dokonanie podziału tej części latyfundium Spytka Wawrzyńca Jordana, która przypadła w udziale jego córkom Magdalenie i Barbarze. W przypadku sukcesorów Anny z Zakliczyna Zebrzydowskiej, każdy objął po prostu zwartą część włości jordanowskiej, a żadna z wiosek nie uległa podziałowi. Tu trzeba było podzielić na równe części klucz melsztyński oraz kilka innych, dość daleko od Melsztyna położonych wiosek. Zadanie przeprowadzenia tego podziału wziął na siebie kasztelan biecki Andrzej Zborowski. On podzielił dobra na dwie schedy (dział biskupski i dział jurkowski), a wyboru swojej dokonała kasztelanowa sandomierska Magdalena z Jordanów Sobkowa, biorąc dział biskupski. W dniu 7 sierpnia 1597 r. obie siostry (Barbara wraz z mężem) stawily się w grodzie krakowskim, gdzie roborowały umowę podziałową. Magdalena z Jordanów Sobkowa objęła wówczas w posiadanie połowę zamku Melsztyn z pięcioma gospodarstwami zagrodniczymi pod zamkiem, połowę miasta Zakliczyna oraz wsie położone w niewielkiej odległości od zamku melsztyńskiego, a więc Biskupice z folwarkiem, Charzewice z folwarkiem, Domasławice z folwarkiem, Faliszowice, Gwoździec (oprócz 10 gospodarstw kmiecych przyłączonych do działu jurkowskiego), Niedźwiedzę, Palecznicę z folwarkiem, Zawadę z folwarkiem i Złotą. Przypadła jej również położona w powiecie bieckim, w dość znacznej odległości od Zakliczyna (około 25 km w linii prostej), wieś Olszyny z folwarkiem. Część gospodarstw chłopskich w tej wsi przyłączono jednak sąsiednich Ołpin. W skład działu kasztelanowej sandomierskiej weszła także połowa wsi, połowa folwarku i połowa wielkiego lasu

³³ Por. *ibidem*, s. 1097–1117.

we wsi Ropa, położonej również w powiecie bieckim, ale w odległości ponad 30 km w linii prostej na południe od Zakliczyna. Jeszcze dalej na południe, w górskim terenie na granicy z Węgry, granicząc od zachodu z kluczem muszyńskim biskupów krakowskich, leżała włość, w której Jordanowie osadzili cztery wsie na prawie wołoskim. Po podziale tej włości, Magdalenie Sobkowej przypadły w udziale wsie „ruskie” Blechnarka i Wysowa. Na mocy potwierdzonej w grodzie krakowskim umowy Barbara z Jordanów Zborowska objęła natomiast w posiadanie drugą połowę zamku Melsztyn z 16 siedliskami zagrodniczymi pod zamkiem, połowę miasta Zakliczyna, „most wielki na Dunajcu i przychody z niego” oraz należące do włości melsztyńskiej wsie Dogalina, Druszków (część), Filipowice z folwarkiem, Jurków z folwarkiem, Ludzimierz (Ludziniec), Łąg, Opatkowice, Podbrzeże, Tworkowa, Ujazd, Wesołów z folwarkiem, Zdania (dawniej Zdonia) z łąkami folwarcznymi. Do tego działu weszła również granicząca z Palecznicą wieś Olszowa z rudą, „kuźnicą i z rolami, które przedtem do palecznickiego folwarku należały” oraz 10 gospodarstw kmiecych w Gwoźdźcu. W powiecie bieckim Zborowska objęła w posiadanie wieś Ołpiny z folwarkiem i gospodarstwami chłopskimi „oddzielonymi” od sąsiednich Olszyn, połowę wsi Ropa z połową tamtejszego folwarku i połową wielkiego lasu, jak również wsie „ruskie” Hanczową i Ropkę. W umowie podziałowej znalazło się także zastrzeżenie, że dochodami z wójtostwa w Ropie kasztelanowe sandomierska i biecka będą się dzieliły po połowie. Podobnie dzielić miano wszystkie wspólne dochody z Zakliczyna. Burmistrza i wójta tego miasteczka (ich kadencja trwała jeden rok) mianować miały dziedziczki „alternatą”, od kasztelanowej sandomierskiej zaczynając. Wybór rajców i sądzenie apelacji od wyroków sądów miejskich miało się natomiast „spólnie odprawować”³⁴.

Ostatnia część podzielonych w czerwcu 1597 r. dóbr po Spytku Wawrzyńcu i Annie z Sieniawskich Jordanach przypadła czwórce dzieci ich najmłodszej córki Zofii Zborowskiej. Wkrótce po robotowaniu generalnej umowy podziałowej, w grodzie krakowskim stawili się Aleksander Zborowski, opiekun małoletniego Samuela i jego starsza siostra Elżbieta, żona Zygmunta Balassy de Gyarmath. Zborowski i Balassina zawarli ze sobą kilka umów, które w dniu 30 czerwca 1597 r. potwierdzili w urzędzie grodzkim w Krakowie. Elżbieta ze Zborowskich zrezygnowała wówczas na rzecz braci ze

³⁴ Por. ANK, CCI, nr 162, s. 80–105.

swoich praw do czwartej części dóbr macierzystych w zamian za 20 tys. złotych, które Aleksander zabezpieczył na swoich dobrach i zobowiązał się spłacić ten dług do dnia św. Stanisława (8 maja) 1599 r. Zborowski zapisał też siostrze na własnych dobrach kolejne 2000 złotych, uzyskał od niej skwitowanie pretensji i roborował zawartą z nią intercyzę. Młodsza siostra Aleksandra i Samuela Zborowskich, Anna, żona Ludwika Mortęskiego otrzymała ze spadku po dziadkach i matce wsie Głogoczów, Mogilany, Włosań i Zawadę. Pozostałe dobra z działu przeznaczonych dla dzieci Samuela i Zofii Zborowskich przeszły na własność jej braci³⁵.

Powiedzmy wreszcie na koniec słów kilka o dalszych losach spadkobierców dóbr po Spytku Wawrzyńcu Jordanie i dziejach odziedziczonych przez nich majątków. Jego najstarsza córka, kasztelanowa zawichojska Elżbieta z Jordanów Ligęzina zmarła w kwietniu 1611 r. (przed 25 tego miesiąca). Odziedziczone przez nią po rodzicach dobra zostały podzielone pomiędzy jej dzieci i wnuki. Starsza córka Elżbiety, Anna Ligęzianka była wówczas żoną starosty zwoleńskiego Krzysztofa Bogusza z Ziemblic h. Półkozic. W wyniku podziału dóbr po matce otrzymała ona należące do klucza zgłobieńskiego wsie Kamieńskie, Nockową, Nosówkę i Zabierzów. Mąż Anny pożegnał się z tym światem przed 1616 r. Ona sama zmarła bezpotomnie przed 28 lutego 1617 r. Młodsza córka kasztelanowej zawichojskiej, Zofia wyszła za mąż za Jana Skotnickiego h. Grzymała. W wyniku podziału dóbr po matce Skotnicka otrzymała Zgłobień i Wolę Zgłobieńską. Jej mąż około 1620 r. został kasztelanem połanieckim. Zmarł jednak już 10 lipca 1621 r. W 1629 r. kasztelanowa połaniecka wyprocesowała od brata Mikołaja Spytko Ligęzy wieś Błędową z folwarkiem jako należną jej część spadku po siostrze Annie Boguszowej. Jan i Zofia z Ligęzów Skotniccy mieli bardzo liczne potomstwo: synów Pawła, Mikołaja, Aleksandra, Spytko, Jana i Jerzego oraz córkę Zofię. Kasztelanowa połaniecka Zofia z Ligęzów Skotnicka zmarła na zamku Kamieniec w Odrzykoniu 13 marca 1653 r. Młodszy syn Elżbiety z Jordanów Ligęziny nie przeżył matki. Zmarł bowiem pod koniec 1599 lub też na początku

³⁵ Por. ANK, CCI, nr 161, s. 1059–1070; Biblioteka Kórnicka PAN [dalej: BK PAN], Teki Dworzaczka [dalej: TD], Grodzkie i ziemskie [dalej: GiZ], Nakło, Część 2, 324 (Nr. 165 Inscr.), 1602 (tu Ludwik Mortęski jako dysponent pozostałych po zmarłej żonie wsi Głogoczów, Mogilany, Włosań i Zawada); Z. Anusik, *Kilka uwag...*, s. 303, 309; idem, *A few remarks...*, s. 304, 311; idem, *Kasztelanowa...*, s. 105.

1600 r. Z małżeństwa z Anną Dembińską h. Rawicz pozostawił po sobie syna Mikołaja oraz córki Annę i Zofię. Mikołaj Ligęza, podobnie jak jego ojciec Jan, był człowiekiem lekkomyślnym i utracjuszem, który w szybkim tempie zadłużył cały majątek odziedziczony po dziadku, kasztelanie wiślickim Mikołaju (zm. 1603). W 1617 r. w ciągu kilku miesięcy musiał sprzedać lub też oddać za długi wszystkie swoje posiadłości. Odziedziczone przez niego po ciotce Annie Boguszowej wsie Kamieńskie, Nosówka i Nockowa z klucza zgłobieńskiego przejął wtedy Stanisław Ligęza z Zawady i Kielkowa. Mikołaj Ligęza żył jeszcze w początkach sierpnia 1637 r. Był ożeniony z pochodzącą z Niderlandów Anną Marią de Wonwinter, ale nie pozostawił po sobie potomstwa. Nie znamy dokładnej jego daty śmierci. Wiemy jedynie, że wdowa po nim 18 marca 1642 r. była już żoną Zbigniewa Fraksztyna³⁶.

Starsza z dwóch córek kasztelanica wiślickiego Jana Ligęzy, młodszego syna kasztelanowej zawichojskiej Elżbiety z Jordanów Ligęziny – Anna, przed rokiem 1617 poślubiła Mikołaja Leśniowskiego h. Gryf, z czasem kasztelana czechowskiego, który zmarł 24 lutego 1634 r. Jej drugim mężem był Andrzej Herbut h. własnego. Z Leśniowskim Anna Ligęzianka miała syna Stefana, w przyszłości chorążego sanockiego. Jej dalsze losy nie są znane. Młodsza córka Jana Ligęzy – Zofia, przed 1617 r. została żoną Samuela Słupeckiego h. Rawicz (zm. 1640), od 1620 r. kasztelana radomskiego. W małżeństwie z nim Zofia urodziła córkę Reginę Konstancję, która w 1641 r. poślubiła Adama Bala h. Gozdawa. Zofia z Ligęzów Słupecka zmarła w 1632 r. i została pochowana w kościele Franciszkanów z Zawichoście, gdzie mąż wystawił jej nagrobek. Ze spadku

³⁶ Por. M. Lubczyński, *Majątek ziemski kasztelana sandomierskiego Mikołaja Spytka Ligęzy*, [w:] *Między Wisłą a Pilicą. Studia i materiały historyczne*, t. I, red. K. Bracha, S. Wiech, Kielce 2000, s. 153–155, 159 (tu informacja, że Ligęzina zmarła przed 16 III 1611 r.); ANK, CB, nr 36, s. 397–398 (tu, w dokumencie z dnia 25 IV 1611 r., Elżbieta z Jordanów wspomniana jako zmarła), 464–465, 514–515, 1083–1087; nr 42, s. 585–587; nr 46, s. 1215–1218; *Castrensia Cracoviensia Relations* [dalej: CCR], nr 680, s. 1215–1228, 1314–1321; nr 693, s. 506–514, 516–554; CCI, nr 254 s. 1831–1834 (tu Anna Maria de Wonwinter jako żona Z. Fraksztyna); B. Paprocki, *op. cit.*, s. 251; S. Starowolski, *op. cit.*, s. 431–432; I. Kaniewska, *Skotnicki Paweł*, [w:] *PSB*, t. XXXVIII, Warszawa–Kraków 1997–1998, s. 307; AGAD, MK 161, f. 77–78v (tu informacja o śmierci Anny z Ligęzów Boguszowej); J. Stoksik, *Właściciele Chrzanowa od początku XVII wieku do 1 poł. XIX wieku i ich stosunek do miasta*, [w:] *Chrzanów: studia z dziejów miasta i regionu do roku 1939*, Chrzanów 1998, s. 113–119; Z. Anusik, *Kasztelana...*, s. 88–93.

po Elżbiecie z Jordanów Ligezinie obu córkom jej młodszego syna, Annie 1° v. Leśniowskiej 2° v. Herburtowej oraz Zofii Słupeckiej, po procesie ze Stanisławem Ligezą z Zawady, jednym z wierzycieli ich brata Mikołaja, przypadła wieś Nosówka, którą podzieliły po połowie. Zdecydowana większość dóbr zgłobieńskich trafiła ostatecznie w ręce starszego syna kasztelanowej zawichojskiej, Mikołaja Spytka Ligezy (ok. 1563–1637), z czasem kasztelana sandomierskiego, który w wyniku długotrwałych zabiegów i licznych procesów przejął Niechobrz z folwarkiem, Kamieńskie, Zabierzów z folwarkiem, Nockową z folwarkiem, Wiśniową z folwarkiem i pół Olchowy z folwarkiem. Wioski te weszły na stałe w skład jego dużego latyfundium (2 zamki, 3 miasta, 59 wsi całych, 2 części wsi i 39 folwarków). Po śmierci pana sandomierskiego dobra te odziedziczyły jego córki, Zofia Pudencjanna i Konstancja. W 1653 r. całe dawne latyfundium Ligezy trafiło w ręce wdowca po Konstancji, marszałka wielkiego koronnego Jerzego Sebastiana Lubomirskiego, który zarządzał nimi do swojej śmierci w 1667 r. w imieniu swoich dzieci, a wnuków kasztelana sandomierskiego³⁷.

Trzecią część dóbr po wojewodzinie kaliskiej Annie z Jordanów Zebrzydowskiej odziedziczył jej wnuk, jedyny syna kasztelana śremskiego Andrzeja, Kasper z Więcborka Zebrzydowski. Przyszło mu jednak bardzo długo czekać na objęcie spadku po babce. Na przeznaczone dla niego majątki przeniesiono bowiem oprawę jego matki, Agnieszki z Łukowa Białośliwskiej. W rejestrze poborowym województwa krakowskiego z 1629 r. odnotowano, że kasztelanowa śremska jest właścicielką (w istocie była tu dożywotnią „panią wienną i oprawną”) połowy miasta Jordanowa oraz wsi Bielanka (zapewne dawny Biały Potok), Malejowa, Naprawa, Raba, Rokiciny, Sieniawa, Skawa, Spytkowice i Wysoka, z których wniosła pobór w wysokości 434 złote i 28 groszy. Z dóbr, które w 1597 r. odziedziczył Kasper Zebrzydowski brakowało Bystrej i Toporzyska. W 1629 r. właścicielem tych wsi był Hieronim Przyłęcki. Należącą do syna część klucza jordanowskiego Agnieszka Zebrzydowska trzymała do swojej śmierci, która nastąpiła około 1640 r. Dopiero

³⁷ Por. M. Lubczyński, *Majątek...*, s. 154, 159–160; S. Starowolski, *op. cit.*, s. 441; Z. Anusik, *Struktura własności ziemskiej w powiecie pilźnieńskim w roku 1629*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2011, R. X, nr 2, s. 85–87 (tu wsie Zgłobień i Zgłobień Nowy uznano błędnie, zgodnie jednak z informacją zawartą w wykorzystanym rejestrze poborowym, za własność M.S. Ligezy); idem, *Własność ziemska w powiecie sandomierskim w roku 1629*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2012, R. XI, nr 2, s. 60–61; idem, *Kasztelana...*, s. 94–95, 113–120.

wówczas objął je prawowity dziedzic, Kasper z Więcborka Zebrzydowski, od 1624 r. kasztelan kaliski. Ożeniony z Anną z Żurowa Daniłowiczówną h. Sas, córką podskarbiego wielkiego koronnego Mikołaja (zm. 1624), zmarł on jednak bezpotomnie w 1649 r. Po zgonie kasztelana kaliskiego jego dobra wielkopolskie, jak również te, które leżały w województwie krakowskim zostały podzielone pomiędzy spadkobierców jego czterech sióstr (piąta, Katarzyna została zakonnicą), kasztelanowej śremskiej Anny Czarnkowskiej, kasztelanowej bydgoskiej Marianny Sierakowskiej, kasztelanowej spycymierskiej Jadwigi Rudnickiej oraz kasztelanowej brzezińskiej Elżbiety Witowskiej. Starsza córka wojewody kaliskiego Kaspra i Anny z Jordanów, starościna radziejowska Elżbieta z Zebrzydowskich Orzelska (od roku 1600 kasztelanowa rogozińska) szybko wyzbyła się swoich dóbr w województwie krakowskim. Już w 1600 r. odstąpiła połowę miasta Jordanowa młodszej siostrze Annie. W 1612 r. sprzedała zaś swoją część klucza jordanowskiego Hieronimowi Przyłęckiemu (nabywcy Bystrej i Toporzyska od kasztelanowej śremskiej). W 1629 r. w rękach Przyłęckiego odnotowano niemal wszystkie wsie (Chabówka, Ponieca, Rabka, Rdzawka, Słona, Skomielną Białą, Zaryte) z działu objętego w 1597 r. przez Orzelską. Brakowało tylko Jurkowa, ale wieś ta w ogóle nie została uwzględniona w rejestrze. Kasztelanowa rogozińska Elżbieta z Więcborka Orzelska owdowiała w 1617 r. Zmarła przed rokiem 1627. Z małżeństwa z Janem Orzelskim miała tylko córkę Izabelę (zm. 1639), wydaną w 1615 r. za Mikołaja Działyńskiego h. Ogończyk (zm. 1632), z cesji teściowej starostę kościańskiego. Anna Zebrzydowska, młodszą córką wojewody kaliskiego Kaspra i Anny Jordanówny w 1599 r. wyszła za mąż za Stanisława Przerembskiego h. Nowina (zm. 1622), rotmistrza królewskiego, starostę radoszyckiego i opoczyńskiego. W małżeństwie tym miała synów Stanisława (zm. 1621) i Krzysztofa. Jedyną córką Anny Zebrzydowskiej, Gryzelda, została żoną kasztelanicy łędzkiego Andrzeja Karnkowskiego h. Junosza. Anna z Więcborka Przerembska zmarła około 1628 r. Wszystkie dobra odziedziczone przez Annę z Więcborka po Jordanach trzymał bowiem wówczas jej zięć Karnkowski. W rejestrze poborowym odnotowano go jako właściciela połowy miasta Jordanowa oraz wsi Chrobaczne, Łęki, Łętownia, Osieczany, Poręba, Skomielną Czarną, Tokarnia, Trzemeszna (część) i Wieczerza (pobór 310 złotych). W zestawieniu tym brakowało tylko Buliny, z której podatek opłacono zapewne razem z poborem

ze wsi Łęki. Karnkowscy nie mieli dzieci. Gryzelda Przeremska zdążyła jednak sprzedać wszystkie swoje dobra macierzyste mężowi. Transakcję tę po bezpotomnej śmierci siostry zakwestionował Krzysztof Przerembski, który po długotrwałych procesach osiągnął tyle, że w dniu 12 maja 1643 r. dokonano w Krakowie podziału dóbr jordanowskich na dwie schedy. W jednej znalazła się połowa miasta Jordanowa oraz wieś Tokarnia z dworem i folwarkiem, a w drugiej wszystkie pozostałe wioski (wymieniono tu także Bulinę) znane z aktu podziałowego z 1597 r. Całością dóbr miał władać jednak dożywotnio Andrzej Karnkowski, a dopiero po jego śmierci Przerembski miał wybrać dla siebie albo Jordanów z Tokarnią, albo też drugą część włości. Dziedzictwo drugiej, niewybranej przez Przerembskiego schedy przypaść miało Annie Dorocie Karnkowskiej, córce Andrzeja z jego trzeciego małżeństwa z Katarzyną Olszewską³⁸.

Właścicielka kolejnego działu, kasztelanowa sandomierska Magdalena z Jordanów Sobkowa wydała w 1589 r. jedyną córkę Barbarę za Zygmunta Scypiona ze Szczekarzewic Tarłę h. Topór (zm. 1628), od 1613 r. kasztelana sądeckiego. Żyła jeszcze 25 stycznia 1617 r., kiedy to w grodzie krakowskim zapisała 10 tys. florenów (złoty), zabezpieczonych na wsiach Ołpiny i Olszyny w powiecie bieckim, najmłodszej wnuczce, Magdalenie Tarłównie. Magdalena Sobkowa zmarła przed 30 stycznia 1619 r., kiedy to wspomnianą donację niezżyjącej już matki zatwierdziła Barbara Tarłowa, która odziedziczyła wszystkie jej dobra. Kasztelanowa sądecka zmarła około 1628 r. W małżeństwie z Tarłą urodziła synów Andrzeja i Zygmunta Aleksandra oraz córki Teofilę, Magdalenę i Jadwigę. Teofila Tarłówna (zm. 1635) została w grudniu 1612 r. wydana za jednego z najpotężniejszych magnatów w Rzeczypospolitej, kasztelana krakowskiego

³⁸ Por. *Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629* [dalej: *Rejestr krakowski 1629*], oprac. W. Domin, J. Kolasa, E. Trzyna, S. Żyga, red. S. Ingot, Wrocław 1956, s. 56–59, 66–67, 95; W. Dworzaczek, *Genealogia*, t. II, tabl. 134; Z. Anusik, *Kasztelana...*, s. 99–101; W. Kaczorowski, *Jan Orzelski (1551–1617) parlamentarzysta i kronikarz*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2018, t. XVI, nr 2, s. 99–114; ANK, CCI, nr 161, s. 962; BK PAN, TD, Monografie, Orzelscy h. Drya; AGAD, MK 145, f. 89v–90v (kasztelania rogozińska dla J. Orzelskiego), f. 94–95 (dożywocie dla Elżbiety z Więcborka Orzelskiej na starostwie kościańskim); MK 161, k. 181v–182v (konsens dla E. Orzelskiej na cesję starostwa kościańskiego M. Działyńskiemu); J. Byliński, *Przerębski (Przerembski Stanisław)*, [w:] *PSB*, t. XXIX, Wrocław 1986, s. 2–4; K. Niesiecki, *op. cit.*, t. V, s. 43; ANK, CCI, nr 257, s. 786–799.

Janusza ks. Ostrońskiego. Druga kasztelanka sądecka, Jadwiga (zm. 1656) w 1615 r. wstąpiła do klasztoru klarysek w Krakowie, gdzie w latach 1648–1651 pełniła funkcję ksieni. Jej młodsza siostra Magdalena miała zostać zakonnicą w klasztorze karmelitanek bosych w Krakowie. Zmarła jednak przed obłóczynami 21 lutego 1621 r. Andrzej Tarło (zm. 1642) był kanonikiem krakowskim, dziekanem opatowskim, prepozytem i oficjałem tarnowskim. Zygmunt Aleksander (zm. 1654) został z czasem kasztelanem przemyskim. W 1636 r. ożenił się ze starościanką lipieńską Elżbietą ze Sztemberku Kostczanką h. Dąbrowa (zm. 1667). W 1629 r. dobra należące niegdyś do Magdaleny z Jordanów Sobkowej były własnością Andrzeja i Zygmunta Aleksandra Tarłów oraz Teofili ks. Ostrońskiej (w listopadzie 1628 r. dokonali oni podziału dóbr po matce, ale przyjętych tam ustaleń nie odnotowano w rejestrze poborowym). W ich rękach znajdowała się wówczas połowa miasta Zakliczyna oraz wsie Bieśnik Biskupice, Charzewice, Domasławice, Faliszowice, Gwoździec (część), Kończyska (część), Niedźwiedza, Ołpiny Niższe (część), Ołpiny Wyższe (część), Palecznica (Paleśnica), Zawada i Złota (pobór 573 złote i 2 grosze). Ze składu dóbr odziedziczonych przez Magdalenę z Jordanów Sobkową ubyla wieś Olszyny (podatek z tej wsi pobrano prawdopodobnie razem z podatkiem z obu Ołpin), połowa wsi Ropa (w 1629 r. cała wieś była własnością Jana Buczyńskiego) oraz obie wsie „ruskie”, Blechnarka i Wysowa (skądinąd wiemy, że ich posiadaczem był w tym czasie Andrzej Tarło), które w rejestrze zostały odnotowane jako własność kasztelana oświęcimskiego Andrzeja Zborowskiego. W posiadaniu Tarłów znalazła się za to wieś Bieśnik oraz część Kończysk. Po śmierci brata oraz bezpotomnie zmarłej siostry właścicielem wszystkich majątków należących niegdyś do Magdaleny z Jordanów Sobkowej został jej wnuk, kasztelan przemyski Zygmunt Aleksander Tarło. Dobra te przeszły następnie na jego synów, wnuków i prawnuków³⁹.

³⁹ Por. ANK, CCI, nr 161, s. 966; nr 206, s. 2118–2121; nr 212, s. 578–586; Z. Anusik, *Kasztelana...*, s. 102; M. Lubczyński, *Tarło Zygmunt Scypion*, [w:] *PSB*, t. LII, s. 327–328; idem, *Tarło Zygmunt Aleksander*, [w:] *ibidem*, s. 330–331; *Rejestr krakowski 1629*, s. 210, 217, 219–220, 225, 230, 249, 260, 266, 275; M. Smoleński, *op. cit.*, s. 65–69. Autor ostatniej pracy twierdzi, że Zygmunt Aleksander Tarło kupił drugą połowę Zakliczyna. Nie podaje jednak daty tej transakcji, co uniemożliwia jej weryfikację. Zwraca również uwagę fakt, że wśród wsi wymienianych jako własność potomków Zygmunta Aleksandra nie ma ani jednej, która wchodziła w skład działu Barbary z Jordanów Zborowskiej.

Kasztelan biecki Andrzej Zborowski, który dokonał ostatecznego podziału klucza melsztyńskiego i innych dóbr w 1597 r. zmarł bardzo szybko, bo już przed 2 maja 1598 r. Jego żona rozstała się z tym światem w roku 1605. Andrzej i Barbara z Jordanów Zborowscy mieli trzech synów i cztery córki. Formalnie ich dobra macierzyste powinny zatem zostać podzielone na siedem części. W praktyce jednak kasztelanki bieckie zadowolily się wypłatą posagów i zeznały ustąpienie z dóbr ojczystych i macierzystych. Najstarsza z nich – Marianna, została żoną Krzysztofa de Wedel Tuczyńskiego h. własnego. Zmarła bezpotomnie w 1593 r. Druga z sióstr Zborowskich, Helena, została żoną Jerzego Stefana Niemsty h. Jastrzębiec. Jej młodsza siostra – Krystyna, była najpierw żoną Stefana Świętopełka Bolestraszyckiego h. Lis, a następnie Wojciecha Grochowskiego h. Junosza. Owdowiawszy po raz drugi, wstąpiła do zakonu bernardynek, przyjmując imię zakonne Magdaleny. Najmłodsza z kasztelanek bieckich – Leonora, została zakonnicą reguły św. Klary przy krakowskim kościele św. Andrzeja. Najstarszy syn Andrzeja Zborowskiego i Barbary z Jordanów – Marcin Dersław ożenił się z Jadwigą Padniewską h. Nowina, córką Wojciecha, kasztelana oświęcimskiego. Zmarł jednak bezpotomnie w 1613 r. Średni kasztelan biecki, Spytek Piotr wstąpił najpierw do zakonu dominikanów, by później przenieść się do karmelitów. Nie wytrwał jednak również i w tym drugim zakonie. Zrzuciwszy habit, dokonał żywota jako człowiek świecki w 1608 r. Rodziny nie zdążył założyć. Wszystkie dobra po Barbarze z Jordanów Zborowskiej odziedziczył więc najmłodszy z braci – Andrzej (zm. 1630), który w 1618 r. został kasztelanem oświęcimskim. Ożenił się on ze Słazaczką, Anną Trachówną z Brzezia i miał z nią pięcioro dzieci – synów Adama, Hieronima i Marcina Dersława (Dersława Marcina, Marcjana) oraz córki Leonorę i Krystynę. W rejestrze poborowym z 1629 r. odnotowane, że kasztelan oświęcimski Andrzej Zborowski był wówczas właścicielem połowy miasta Zakliczyna oraz wsi Filipowice, Gwoździec (część), Jurków, Ludzimierz (Ludziniec), Łąg, Podbrzeże, Olszowa, Ołpiny Niższe (część), Ołpiny Wyższe (część) Tworkowa, Ujazd i Zdania (Zdonia), które wchodziły w skład latyfundium Spytka Wawrzyńca Jordana, a od końca XVI w. należały do jego matki Barbary Zborowskiej. Opłacił on także pobór z Blechnarowej, Hanczowej, Ropki i Wysowej, aczkolwiek pierwsza i ostatnia z tych wsi były chyba własnością Andrzeja Tarły. Do kasztelana oświęcimskiego należały wówczas natomiast niewymienione

w akcie podziałowym z 1597 r. wsie Parkoszowa, Połomia, Świerkla i Wytrzeszczka. Ze wszystkich tych dóbr wniósł pobór w wysokości 568 złotych. W cytowanym tu rejestrze nie uwzględniono w ogóle wsi Dogalin, Opatkowice i Wesolów, a w podzielonym na kilka części Druszkowie nie odnotowano własności kasztelana oświęcimskiego. Adam i Hieronim Zborowscy zmarli młodo. Cały majątek po ojcu odziedziczył więc Marcin Dersław. Również i on zszedł jednak bezpotomnie z tego świata około 1639 r. Starsza z kasztelanek oświęcimskich, Leonora poślubiła w 1617 r. Marka Antoniego Stadnickiego h. Szreniawa (zm. 1639). Zmarła bezpotomnie przed 1620 r. Jediną sukcesorką dóbr po rodzicach i bracie Marcinie Dersławie została w tej sytuacji młodsza siostra Stadnickiej – Krystyna. W 1639 r. wyszła ona za wojewodzica lubelskiego i dworzani królewskiego Jana Aleksandra Tarłę, który zmarł w 1681 r. jako wojewoda sandomierski. W dniu 1 lutego 1640 r. Krystyna zeznała z nim w Krakowie akt wzajemnego dożywocia na wszystkich dobrach ruchomych i nieruchomych. Krystyna z Rytwian Tarłowa zmarła bezpotomnie około 1646 r. Pozostałe po niej dobra przeszły we władanie dysponującego zapisem dożywocia wdowca. Możemy jedynie przypuszczać, że zatrzymał on majątek po pierwszej żonie aż do swojej śmierci⁴⁰.

Większość dóbr, które przypadły dzieciom Samuela i Zofii z Jordanów Zborowskich zatrzymał dla siebie i nieletniego brata Aleksander Zborowski. Jego sytuacja majątkowa w krótkim czasie uległa jednak daleko idącemu pogorszeniu. Jeszcze w 1597 r. we wszystkich aktach urzędowych występował jako dziedzic na Złoczowie. Te wielkie dobra (3 miasta i 69 wsi) trzymali Zborowscy jako zastaw za pożyczkę w wysokości 70 tys. florenów udzieloną w 1562 r. Łukaszowi Górcie. W 1598 r. bracia Andrzej i Piotr Czarnkowscy, spadkobiercy wygasłych w 1592 r. Górków, wykupili jednak klucz złoczowski od Aleksandra i Samuela Zborowskich po to tylko, żeby natychmiast sprzedać te dobra wojewodzie lubelskiemu Markowi Sobieskiemu. Zborowski szybko wydał otrzymaną wówczas kwotę

⁴⁰ BK PAN, TD, GiZ, Poznań, Relacje, XVII wiek, 2624 (Nr. 138), 1596; M. Smoleński, *op. cit.*, s. 59; Z. Anusik, *Kilka uwag...*, s. 298–299; idem, *A few remarks...*, s. 300–301; idem, *Kasztelana...*, s. 103–104; *Rejestr krakowski 1629*, s. 210, 217–220, 224, 232, 249, 266, 275–276; ANK, CCI, nr 250, s. 677–678; M. Sokalski, *Stadnicki Marek Antoni*, [w:] *PSB*, t. XLI, Warszawa–Kraków 2002, s. 409; L.A. Wierzbicki, *Tarło Jan Aleksander*, [w:] *PSB*, t. LII, s. 285 (tu jednak bardzo skąpe informacje o sytuacji majątkowej męża Krystyny ze Zborowskich Tarłowej).

m.in na spłatę zobowiązań wobec siostry Elżbiety, żony Zygmunta Balassy. Systematycznie spłacał też długi po rodzicach. W poszukiwaniu gotówki zaczął też zaciągać pożyczki i wyzbywać się stopniowo dóbr po matce. W 1598 r. sprzedał pozostającą w zastawie wieś Weżerów Maciejowi Rzeszowskiemu, ale później doprowadził do unieważnienia tej transakcji i spłacił wszystkie zaciągnięte wobec niedoszłego nabywcy zobowiązania. Dnia 27 maja tego roku wykupił zaś tę wieś za 6500 florenów od jej ówczesnych posesorów, rodziny Romiszowskich. W 1602 r. wojewoda pomorski Ludwik Mortęski, wdowiec po starszej z dwóch sióstr Zborowskiego Annie, występując w imieniu swoich małoletnich córek Zofii Magdaleny i Anny, odstąpił Aleksandrowi wsie Głogoczów, Mogilany, Włosań i Zawadę, które przypadły jego zmarłej żonie ze spadku po matce, Zofii z Jordanów Zborowskiej. W 1602 r. młodszy brat Zborowskiego, Samuel ukończył 21 lat i uzyskał pełną zdolność prawną. W roku następnym potwierdził on swoją wcześniejszą donację dóbr macierzystych na rzecz starszego brata. Co ciekawe, w sporządzonym w dniu 12 marca 1603 r. dokumencie wymieniono już tylko wsie wokół zamku w Mikulińcach i fortalicyj w Mogilanach. Nie wspomniano natomiast ani słowem o Weżerowie i kluczu dukielskim. Kilka dni później, 15 marca 1603 r. Aleksander Zborowski sprzedał Głogoczów, Mogilany, Włosań i Zawadę Mikołajowi Borkowi z Trzcieńca. W roku następnym Samuel, młodszy z braci Zborowskich był już księdzem. W dniu 17 sierpnia 1604 r., kiedy ponownie pojawił się w grodzie krakowskim, wystąpił z tytułem kanonika krakowskiego. Nic więcej o nim nie wiadomo. Elżbieta Zborowska, żona Zygmunta Balassy de Gyarmath pojawiła się po raz ostatni wraz z braćmi w grodzie krakowskim w dniu 30 kwietnia 1603 r. Jej dalsze losy nie są znane. Aleksander Zborowski był zasłużonym rotmistrzem królewskim. Otrzymał od Zygmunta III starostwo międzyrzeckie, które w roku 1617 odprzedał za 60 tys. złotych Jerzemu Ostrorogowi Lwowskiemu. Ożenił się z Magdaleną z Fredrów h. Bończa, córką Jana, kasztelana przemyskiego. Miał z nią córki Annę i Konstancję oraz syna Adama (zm. 1652), który wstąpił do zakonu jezuitów. Starsza córka Aleksandra – Anna Zborowska, w 1634 r. wyszła za Aleksandra Korycińskiego h. Topór (zm. 1659), z czasem wojewodę rawskiego. Młodsza córka Aleksandra Zborowskiego – Konstancja, w 1637 r. poślubiła Rafała Grochowskiego h. Junosza (zm. 1654), z czasem kasztelana lwowskiego. W 1629 r. Zborowscy z linii banity Samuela nie mieli

już żadnych dóbr w województwie krakowskim. Aleksander Zborowski zmarł w 1637 r. Niedługo po jego śmierci dobra Mikulińce kupił kasztelan krakowski i hetman wielki koronny Stanisław Koniecpolski⁴¹.

Latyfundium kasztelana krakowskiego Spytko Wawrzyńca Jordana podzielone pomiędzy jego córki i wnuków w 1597 r. szybko uległo rozdrobnieniu. Większość działu Elżbiety z Jordanów Ligęziny trafiła ostatecznie do jej syna, kasztelana sandomierskiego Mikołaja Spytko Ligęzy, a następnie wraz z ręką córki tego ostatniego do magnackiej rodziny Lubomirskich. Dobra te stanowiły jednak zaledwie drobną część tego, co posiadał Ligęza oraz Lubomirscy z linii rokoszanina Jerzego. Większość podzielonej na trzy części schedy drugiej córki kasztelana krakowskiego, Anny Zebrzydowskiej niedługo pozostała w rękach jej potomków. Najdłużej utrzymał w swoim ręku przypadłe mu po babce dobra kasztelana kaliski Kasper Zebrzydowski. Po jego bezpotomnej śmierci w 1649 r. również i one uległy jednak rozdrobnieniu. Dziedzictwo po Magdalenie z Jordanów Sobkowej trafiło natomiast w ręce senatorskiego rodu Tarłów i zostało przez nich utrzymane przez kilka następnych pokoleń. Część dóbr kasztelana krakowskiego, które przypadły w udziale Barbarze z Jordanów Zborowskiej pozwoliła z kolei jej synom i wnukom utrzymać się w gronie najzamożniejszych właścicieli ziemskich w województwie krakowskim. Zborowscy władali tymi majątkami do chwili wygaśnięcia linii kasztelana bieckiego Andrzeja około 1646 r. Zapoczątkowana zaś na początku XVII stulecia wyprzedaż dóbr odziedziczonych przez dzieci Zofii z Jordanów Zborowskiej sprawiła, że w roku 1637 Zborowscy z linii banity Samuela nie posiadali już niczego ze spadku po swoim wielkim przodku, kasztelanie krakowskim Spytku Wawrzyńcu Jordanie.

⁴¹ ANK, CCI, nr 161, s. 963; nr 163, s. 1181–1887; nr 164, s. 68–70, 191–196, 1125–1126, 1336; nr 177, s. 334–335 (tu A. Zborowski jako były użytkownik królewskiej Okno *vel* Zabłotów w województwie ruskim, którą odstąpił Jakubowi Potockiemu), 349–353, 470–486, 1250–1251; nr 181, s. 185–190; BK PAN, TD, GiZ, Nakło, Część 2, 324 (Nr. 165 Inscr.), 1602; GiZ, Wschowa, Część 2, 1559 (Nr. 31), 1617 (tu sprzedaż starostwa międzyrzeckiego); Z. Anusik, *Kilka uwag...*, s. 302–303, 308–309; idem, *A few remarks...*, s. 304–305, 310–311; idem, *Kasztelana...*, s. 105; J. Małłek, *Mortęski Ludwik*, [w:] *PSB*, t. XXII, Wrocław 1977, s. 12; W. Czapliński, *Grochowski Rafał*, [w:] *PSB*, t. VIII, Wrocław–Warszawa–Kraków 1959–1960, s. 597; W. Łoziński, *Prawem i lewem. Obyczaje na Rusi Czerwonej w pierwszej połowie XVII wieku*, wyd. 5, t. I, Kraków 1957, s. 130–131.

Bibliografia

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie [AGAD]

Metryka Koronna [MK] 17, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 30, 35, 37, 40, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 86, 87, 90, 95, 96, 99, 100, 105, 110, 112, 113, 115, 134, 145, 161

Archiwum Narodowe w Krakowie [ANK]

Castrensia Biecensia [CB] nr 11, 36, 42, 46

Castrensia Cracoviensia Inscriptiones [CCI] nr 161, 162, 163, 164, 177, 181, 206, 212, 250, 254, 257

Castrensia Cracoviensia Relationes [CCR] nr 680, 693

Biblioteka Kórnicka PAN [BK PAN]

Teki Dworzaczka [TD]

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

Niesiecki K., *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. IV, Lipsk 1839.

Niesiecki K., *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. V, Lipsk 1840.

Niesiecki K., *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. VIII, Lipsk 1841.

Niesiecki K., *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. IX, Lipsk 1842.

Niesiecki K., *Herbarz polski*, wyd. J.N. Bobrowicz, t. X, Lipsk 1845.

Pamiętniki do życia i sprawy Samuela i Krzysztofa Zborowskich, wyd. Ż. Pauli, Lwów 1846.

Paprocki B., *Herby rycerstwa polskiego*, wyd. K.J. Turowski, Kraków 1858.

Rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629, oprac. W. Domin, J. Kolasa, E. Trzyna, S. Żyga, red. S. Inglot, Wrocław 1956.

Starowolski S., *Monumenta Sarmatarum, Cracoviae 1655*.

Źródła dziejowe, t. XIV, (*Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*), *Małopolska*, t. III, wyd. A. Pawiński, Warszawa 1886.

Źródłopisma do dziejów unii Korony Polskiej i W.X. Litewskiego, cz. 2, oddział I, wyd. A.T. Działyński, Poznań 1861.

OPRACOWANIA

Anusik Z., *A few remarks on the history of the Zborowski family in the 16th century with the reference to the book by Ewa Dubas-Urwanowicz, (Rev.: Ewa Dubas-Urwanowicz, *Mężowie stanu, awanturnicy czy zdrajcy? Dzieje rodu Zborowskich w XVI wieku*, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2018, ss. 793), „Przegląd Nauk Historycznych” 2018, R. XVII, nr 3, s. 287–326.*

- Anusik Z., *Dobra ziemskie książąt Zbaraskich w XVI i XVII wieku*, [w:] Z. Anusik, *Studia i szkice staropolskie*, Łódź 2011, s. 495–552.
- Anusik Z., *Dobra ziemskie Tęczyńskich w XIV–XVII wieku*, [w:] Z. Anusik, *Studia i szkice staropolskie*, Łódź 2011, s. 175–217.
- Anusik Z., *Kasztelana sandomierskiego Mikołaja Spytki Ligezy (ok. 1563–1637) sprawy rodzinne i majątkowe. Przyczynek do genealogii i dziejów gorzyckiej linii rodziny Ligezów herbu Półkozic*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2022, R. XXI, nr 1, s. 73–124.
- Anusik Z., *Kasztelanowa lubelska Krystyna z Uhruska Sienieńska i jej testament z 2 czerwca 1639 r. Nieznana karta z dziejów i genealogii rodziny Uhrowieckich herbu Suchekomnaty w XVI i XVII wieku*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2021, R. XX, nr 2, s. 169–208.
- Anusik Z., *Kilka uwag o dziejach rodu Zborowskich w XVI wieku. Na marginesie książki Ewy Dubas-Urwanowicz, (Rec.: Ewa Dubas-Urwanowicz, Mężowie stanu, awanturnicy czy zdrajcy? Dzieje rodu Zborowskich w XVI wieku, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2018, ss. 793)*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2018, R. XVII, nr 2, s. 285–325.
- Anusik Z., *Latyfundia książąt Zbaraskich w XVI i XVII wieku*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2009, R. VIII, nr 1, s. 17–77.
- Anusik Z., *Latyfundia panów na Tęczynie. Kilka refleksji w związku z książką Janusza Kurtyki*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2003, R. II, nr 2(4), s. 217–256.
- Anusik Z., *Latyfundium Tęczyńskich w XVII wieku. Dobra i właściciele*, „Kwartalnik Historyczny” 2021, R. CXXVIII, nr 3, s. 697–741.
- Anusik Z., *Struktura własności ziemskiej w powiecie pilźnieńskim w roku 1629*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2011, R. X, nr 2, s. 89–108.
- Anusik Z., *Własność ziemska w powiecie sandomierskim w roku 1629*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2012, R. XI, nr 2, s. 25–80.
- Anusik Z., *Zapomniana panna Lanckorońska. Przyczynek do genealogii kilku rodów kresowych*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2017, R. XVI, nr 1, s. 301–324.
- Biblioteka Kórnicka PAN [BK PAN], Teki Dworzaczka [TD], Monografie.
- Bogucka M., *Bona Sforza*, wyd. 2, Wrocław 1998.
- Boniecki A., *Herbarz polski*, t. IV, Warszawa 1901.
- Boniecki A., *Herbarz polski*, t. IX, Warszawa 1906.
- Boniecki A., *Herbarz polski*, t. XIV, Warszawa 1911.
- Budka W., *Boner Stanisław*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. II, Kraków 1936, s. 302.
- Byliński J., *Przerębski (Przerembski Stanisław)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXIX, Wrocław 1986, s. 2–4.
- Chłapowski K., *Przynależność własnościowa osiedli*, [w:] *Atlas historyczny Polski. Województwo krakowskie w drugiej połowie XVI wieku*, red. H. Rutkowski, cz. 2 (Komentarz, indeksy), Warszawa 2008, s. 83–113.
- Chłapowski K., Dunin-Wąsowiczowa A., *Przynależność własnościowa osiedli*, [w:] *Atlas historyczny Polski. Województwo łęczyckie i województwo sieradzkie*

- w drugiej połowie XVI wieku*, red. H. Rutkowski, cz. 2 (Komentarz, indeksy), Warszawa 1998, s. 58–71.
- Czapliński W., *Grochowski Rafał*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. VIII, Wrocław–Warszawa–Kraków 1959–1960, s. 597.
- Dworzaczek W., *Genealogia*, t. II (Tablice), Warszawa 1959.
- Dworzaczek W., *Hetman Jan Tarnowski. Z dziejów możnowładztwa małopolskiego*, Warszawa 1985.
- Dworzaczek W., *Jarosławski Rafał Jakub (Rafał z Jarosławia)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XI, Wrocław–Warszawa–Kraków 1964–1965, s. 3–4.
- Dworzaczek W., *Jarosławski Spytek*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XI, Wrocław–Warszawa–Kraków 1964–1965, s. 5–7.
- Dworzaczek W., *Odrowąż Jan ze Sprowy*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXIII, Wrocław 1978, s. 549–550.
- Dworzaczek W., *Odrowąż Stanisław ze Sprowy*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXIII, Wrocław 1978, s. 556–559.
- Dworzaczek W., *Odrowążowa Anna z książąt mazowieckich*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXIII, Wrocław 1978, s. 559–561.
- Gąsiorowska P., *Sobek (Schopke) Wojciech (Albrecht)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXXIX, Warszawa–Kraków 1999–2000, s. 457–458.
- Kaczorowski W., *Jan Orzelski (1551–1617) parlamentarzysta i kronikarz*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2018, t. XVI, nr 2, s. 99–113.
- Kamiński A., *Jordan Mikołaj*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XI, Wrocław–Warszawa–Kraków 1964–1965, s. 280–281.
- Kamiński, *Jordan Spytek Wawrzyniec*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XI, Wrocław–Warszawa–Kraków 1964–1965, s. 282–283.
- Kaniewska I., *Skotnicki Paweł*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXXVIII, Warszawa–Kraków 1997–1998, s. 306–307.
- Kaniewska I., *Sobek Stanisław z Sulejowa*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXXIX, Warszawa–Kraków 1999–2000, s. 454–457.
- Kiryk F., *Lanckoroński Mikołaj*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XVI, Wrocław–Warszawa–Kraków 1971, s. 446.
- Kurtyka J., *Latyfundium tęczyńskie. Dobra i właściciele (XIV–XVII wiek)*, Kraków 1999.
- Kutrzeba J.W., *Myślenice. Notatki do historii miasta Myślenic*, Kraków 1900.
- Lubczyński M., *Majątek ziemski kasztelana sandomierskiego Mikołaja Spytka Ligęzy*, [w:] *Między Wisłą a Pilicą. Studia i materiały historyczne*, t. I, red. K. Bracha, S. Wiech, Kielce 2000, s. 149–166.
- Lubczyński M., *Tarło Zygmunt Aleksander*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. LII, Warszawa–Kraków 2017–2019, s. 329–332.
- Lubczyński M., *Tarło Zygmunt Scypion*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. LII, Warszawa–Kraków 2017–2019, s. 327–329.
- Lubczyński M., *Tarnowski Jan Amor*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. LII, Warszawa–Kraków 2017–2019, s. 436–453.

- Lubczyński M., *Tarnowski Stanisław (Stanisław Spytek)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. LII, Warszawa–Kraków 2017–2019, s. 522–526.
- Łoziński W., *Prawem i lewem. Obyczaje na Rusi Czerwonej w pierwszej połowie XVII wieku*, wyd. 5, t. I–II, Kraków 1957.
- Małek J., *Mortęski Ludwik*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXII, Wrocław 1977, s. 11–12.
- Plewczyński M., *Sieniawski Mikołaj*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXXVII, Warszawa–Kraków 1996–1997, s. 123–130.
- Pociecha W., *Boner Seweryn*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. II, Kraków 1936, s. 300–301.
- Posłowie ziemscy koronni 1493–1600*, oprac. W. Uruszczak, I. Kaniewska, M. Ferenc, J. Byliński, red. I. Kaniewska, Warszawa 2013.
- Sandozówna M., *Melsztyn i jego okolice*, Lwów 1911.
- Sikorski J., *Łaski Stanisław*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XVIII, Wrocław–Warszawa–Kraków 1973, s. 253–255.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. 1, z. 1, oprac. Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora, Wrocław 1980.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. 1, z. 2, oprac. Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora, J. Wiśniewski, współpraca J. Laberschek, Wrocław 1985.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. 1, z. 4, oprac. J. Laberschek, Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora, J. Wiśniewski, Wrocław 1986.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. 2, z. 1, oprac. J. Laberschek, Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora, Wrocław 1989.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. 3, z. 3, oprac. W. Bukowski, J. Kurtyka, J. Laberschek, Z. Leszczyńska-Skrętowa, F. Sikora, M. Wolski, red. F. Sikora, Kraków 2000.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. 3, z. 4, oprac. W. Bukowski, J. Laberschek, Z. Leszczyńska-Skrętowa, A. Marzec, F. Sikora, M. Wilamowski, M. Wolski, współpraca archeologiczna S. Kołodziejski, red. F. Sikora, Kraków 2003.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. 4, z. 1, oprac. W. Bukowski, J. Laberschek, Z. Leszczyńska-Skrętowa, A. Marzec, M. Wilamowski, M. Wolski, M. Zdanek, współpraca archeologiczna S. Kołodziejski, red. W. Bukowski, Kraków 2006.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. 4, z. 2, oprac. W. Bukowski, J. Laberschek, A. Marzec, M. Wolski, M. Zdanek, współpraca archeologiczna S. Kołodziejski, red. W. Bukowski, Kraków 2009.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. 5, z. 1, oprac. W. Bukowski, J. Laberschek, K. Nabiałek, M. Schmidt, F. Sikora, J. Szyszka, M. Wolski, przy współpracy Z. Kulpy, współpraca archeologiczna M. Wojenka, Kraków 2016.

- Smoleński M., *Melsztyn. O zamku i jego panach, o kościele i plebanach, z dodatkiem o Domosławicach*, Kraków 1888.
- Sokalski M., *Stadnicki Marek Antoni*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XLI, Warszawa–Kraków 2002, s. 408–409.
- Spieralski Z., *Iskrzycki Mikołaj*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. X, Wrocław–Warszawa–Kraków 1962–1964, s. 171–172.
- Stoksik J., *Właściciele Chrzanowa od początku XVII wieku do 1 poł. XIX wieku i ich stosunek do miasta*, [w:] *Chrzanów: studia z dziejów miasta i regionu do roku 1939*, Chrzanów 1998, s. 113–152.
- Sucheni-Grabowska A., *Badania nad elitą władzy w latach 1551–1562*, [w:] *Społeczeństwo staropolskie. Studia i szkice*, red. A. Wyczański, Warszawa 1976, s. 57–119.
- Sucheni-Grabowska A., *Ocieski Jan*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXIII, Wrocław 1978, s. 507–513.
- Suproniuk J., *Starostwo spiskie*, [w:] *Atlas historyczny Polski. Województwo krakowskie w drugiej połowie XVI wieku*, red. H. Rutkowski, cz. 2 (Komentarz, indeksy), Warszawa 2008, s. 127–129.
- Urban W., *Jordan Mikołaj*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XI, Wrocław–Warszawa–Kraków 1964–1965, s. 281–282.
- Urządnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski, S. Ciara, Ł. Kądziała, T. Nowakowski, E. Opaliński, G. Rutkowska, T. Zielińska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1992.
- Urządnicy województwa krakowskiego w XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. S. Cynarski, A. Falniowska-Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1990.
- Urządnicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski, A. Falniowska-Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1993.
- Wierzbicki L.A., *Tarło Jan Aleksander*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. LII, Warszawa–Kraków 2017–2019, s. 283–287.
- Wyrozumski J., *Jordan Jan z Zakliczyna*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XI, Wrocław–Warszawa–Kraków 1964–1965, s. 276.
- Zieliński R., Żelewski R., *Olbracht Łaski. Od Kieżmarku do Londynu*, Warszawa 1982.
-

NOTKA O AUTORZE:

Prof. dr hab. Zbigniew Anusik – kierownik Katedry Historii Nowożytnej w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego, członek Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk.

Zainteresowania naukowe: historia Polski i powszechna XVI–XVIII w., historia Szwecji XVI–XVIII w., stosunki polsko-szwedzkie w XVII–XVIII w., historia dyplomacji europejskiej w XVIII w., dzieje Wielkiej Rewolucji Francuskiej (1789–1799), elity dawnej Rzeczypospolitej, struktura własności ziemskiej w Rzeczypospolitej XVII w., genealogia polskich rodzin szlacheckich w XVI–XVIII w.

zbigniew.anusik@uni.lodz.pl